

วารสาร สหวิทยาการ ปีที่ 17 ฉบับที่ 1

วิทยาลัยสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Journal of Integrated Sciences
College of Interdisciplinary Studies
Thammasat University

Volume 17, Issue 1
(Jan. 2020 - Jun. 2020)

Journal
of Integrated Sciences

วารสารสหวิทยาการ

Journal of Integrated Sciences

ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2563 - มิถุนายน 2563)

Volume 17, Issue 1 (Jan. 2020 - Jun. 2020)

ISBN: 1685-2494

เจ้าของ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สายฝน สุเอียนทรเมธี

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์สายันต์ ไพเราะภูจิตร

รองศาสตราจารย์ ดร.สายทิพย์ สุคติพันธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สามารถ ทองเฝือ

รองศาสตราจารย์ ดร.มงคลชัย วิริยะพินิจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาโนชญ์ อารีย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์

อาจารย์ ดร.สมพันธ์ เตชะอธิก

รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งนภา เทพภาพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬณี ดันติกุลนันท์

อาจารย์ ดร.ธัญพร สุนทรธรรม

นักวิชาการอิสระ

ศาลปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

นักวิชาการอิสระ

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขานุการวารสาร

นางสาววลิตพร จิโนทา

นางสาวฤทัยรัตน์ ศรีจันทร์ขำ

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ออกแบบปก นางสาวฤทัยรัตน์ ศรีจันทร์ขำ

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พิมพ์ที่ : นิตยกรรมการพิมพ์

76/251-3 หมู่ 15 ต.บางม่วง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140

โทร. 0 2403 4567, 0 2449 2525, 08 1309 5215

E-mail : niti2512@hotmail.com, niti2512@gmail.com

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

สหวิทยาการ : สายฝน สุเอียนทรเมธี,(บรรณาธิการ)

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563

จำนวน 400 เล่ม

กองบรรณาธิการวารสารสหวิทยาการ

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร จังหวัดกรุงเทพฯ 10200

E-mail : Ci.journal@tu.ac.th

โทรศัพท์ 02-6132841 (ท่าพระจันทร์)

โทรศัพท์ 054-237-999 ต่อ 5338 (ศูนย์ลำปาง)

บทความทัศนะ ข้อคิดเห็น ภาพที่ปรากฏ

ในวารสารเล่มนี้เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน

บรรณาธิการและกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย

และไม่ถือเป็นความรับผิดชอบ

ลิขสิทธิ์เป็นของผู้เขียนและวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การตีพิมพ์ต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียน

และวิทยาลัยสหวิทยาการโดยตรง

และเป็นลายลักษณ์อักษร

วารสารฉบับนี้บทความมีความหลากหลายทั้งในแง่ประเด็นศึกษาและวิธีการศึกษา มีประโยชน์ในสาขาวิชาสถาปัตยกรรม การเมืองการปกครองไทย คติชนวิทยา และการบริหารจัดการองค์กร

งานศึกษาเรื่อง ลักษณะกายภาพอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ของ ชุตติกาญจน์ อินทร์อนันต์, ทรงเกียรติ เทียธิทรัพย์ และ สมโชค สีนุกูล แม้จะเป็นการสำรวจลักษณะทางกายภาพของหอศิลป์ก็ตามแต่งานเป็นประโยชน์ในแง่ของการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของอาคารหอศิลป์

บทความเรื่อง การกระจายอำนาจ ศาลาคนเศร้าปัญหาในครัวเรือน และคุณภาพชีวิต การทบทวนข้อถกเถียงและการแสวงหาบทสนทนาใหม่ ของ วสันต์ เหลืองประภัสร์ สะท้อนให้เห็นปัญหาของระบบบริหารราชการแผ่นดินของไทยทั้งสามระดับที่มีความซ้อนทับกันในมิติบทบาทหน้าที่ซึ่งมีเสียงบ่นของหลายภาคส่วนมาโดยตลอด 2 ทศวรรษ ข้อเสนอของวสันต์ดูเหมือนจะให้อำนาจในการปฏิบัติกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้หนักแน่นจะเป็นหนทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโตได้และให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง ไปสู่เป้าหมายคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

บทความเรื่อง อาหารทวิภพ ชุมชนและคนตาย:วิถีอาหารในพิธีเสกสุสาน คาทอลิกหนองแสง ของ ทุตติยาภรณ์ ภูมิดอนมิ่ง เป็นการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความรัก ความคิด ของคนเป็นไปสู่คนตายผ่านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหาร และยังสะท้อนความหมายของอาหารในพิธีกรรมทุกสิ่ง การเล่าเรื่องราวผ่านการกระทำทางพิธีกรรมของคนในสังคมวัฒนธรรมหนึ่งๆ ยังเป็นประโยชน์ในแง่ของการศึกษา แนวคติชนวิทยาของสังคมย่อยที่ดำรงอยู่ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม

บทความจากงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การใช้และประโยชน์ระบบข้อมูลขนาดใหญ่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ของ พันตำรวจเอกสมญูติ คำปาละ ได้เผยให้เห็นว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติไว้อย่างหลากหลาย แต่อย่างไรก็ตามฐานข้อมูลยังไม่เชื่อมต่อกัน และได้เสนอแนะให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เรียกว่าฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ให้มากขึ้นและใช้ประโยชน์ให้เป็นประโยชน์ในการกิจของตำรวจ จะช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านกำลังคนได้มาก

บรรณาธิการวารสารเห็นว่า การศึกษาและการนำเสนอประเด็นที่หลากหลายในวารสารเป็นวัตถุประสงค์ของวารสารสหวิทยาการ ทั้งนี้ความรู้ในวารสารจะเป็นประโยชน์กับนักศึกษาของวิทยาลัยสหวิทยาการที่มีการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ

รองศาสตราจารย์ ดร.สายฝน สุเอียนทรเมธี
บรรณาธิการ

สารบัญ Content

<< 01 >>

หน้า
8

**ลักษณะกายภาพ
อาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร**
Physical Characteristics of Art Galleries in Bangkok

ชุติกามุจน์ อินทรอนันต์, ทรงเกียรติ เที้ยธิทรัพย์, สมโชค สิ้นบุญกุล
Chutikarn Inanan, Songkai Teartisup,
Somchock Sinnugool

<< 02 >>

หน้า
40

**การกระจายอำนาจ ศาสดาคนเศร้า
ปัญหาในครัวเรือน และคุณภาพชีวิต:
การทบทวนข้อถกเถียงและการแสวงหาคำสนทนาใหม่**
Decentralization in Thailand:
A Bumpy Ride and In Search of The New Dialogue

วสันต์ เหลืองประภัสร์
Wasan Luangprapat

<< 03 >>

หน้า
62

**อาหารกวิภพ ชุมชนและคนตาย:
วิถีอาหารในพิธีเสกสุสาน
คาทอลิกหนองแสง**
Dual Worlds Foods Community and The Dead:
Foodways of All Souls' Day
at Nong Saeng Catholic Community

ทุตียาภรณ์ ภูมิดอนมิ่ง
Tutiyaaphorn Poomdonming

<< 04 >>

หน้า
92

**การวิเคราะห์การใช้และประโยชน์
ระบบข้อมูลขนาดใหญ่
ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ**
Analysis of Using and Benefits of Big Data
of Royal Thai Police Pol.Col.

สมญัตติ คำปาละ
Somyat Kumpala

ลักษณะกายภาพ อาคารหอศิลป์ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร

Physical Characteristics of Art Galleries in Bangkok

ชุติกายุจน์ อินทรอนันต์¹, ทรงเกียรติ เที้ยธิทรัพย์², สมโชค ลินนุกุล³
Chutikarn Inanan, Songkait Teartisup, Somchock Sinnugool

- 1 นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง e-mail: jan_zippies@hotmail.com
- 2 อาจารย์ประจำ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- 3 นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง e-mail: jan_zippies@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่องลักษณะกายภาพอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ เพื่อทำการศึกษา และเปรียบเทียบลักษณะกายภาพของอาคารหอศิลป์ภายในกรุงเทพฯ และนำมาวิเคราะห์หาปัจจัยที่ส่งผลต่อขนาดพื้นที่ใช้สอยของอาคารหอศิลป์ ซึ่งบทความนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะกายภาพของอาคารหอศิลป์ในเขตกรุงเทพฯ ซึ่งมีอยู่ 6 ปัจจัย ได้แก่ โครงสร้าง วัสดุ โทนสี องค์ประกอบตกแต่ง รูปลักษณ์อาคาร ลักษณะการใช้งานอาคาร โดยทำการศึกษาด้วยวิธีการลงพื้นที่สำรวจ ส่วนกรณีศึกษาได้ทำการศึกษาอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ โดยแบ่งประเภทอาคารเป็น 3 รูปแบบ (ตามกฎหมายกฎกระทรวงฉบับที่ 33 และ 55 (พ.ศ. 2543)) ได้แก่ รูปแบบที่ 1 คือ อาคารขนาดใหญ่พิเศษ (ขนาดมากกว่า 10,000 ตารางเมตร) จำนวน 2 อาคาร ได้แก่ อาคารหอศิลป์วัฒนธรรมและอาคารหอศิลป์ไทยร่วมสมัย MOCA รูปแบบที่ 2 คือ อาคารขนาดใหญ่ (ขนาดมากกว่า 2,000 ตารางเมตร) จำนวน 2 อาคาร ได้แก่ อาคารหอศิลป์ศุภโชค ดี อาร์ท เซ็นเตอร์ และ อาคารศูนย์ประติมากรรม และ รูปแบบที่ 3 คือ อาคาร จำนวน 2 อาคาร (ขนาดน้อยกว่า 2,000 ตารางเมตร) ได้แก่ อาคารหอศิลป์ Bangkok city gallery และอาคารหอศิลป์ Yenakart villa

จากการศึกษาพบว่า อาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ ทั้งหมด 6 อาคาร มีปัจจัยทางลักษณะกายภาพครบตาม 6 ปัจจัย ได้แก่ โครงสร้าง วัสดุ โทนสี

องค์ประกอบตกแต่ง รูปลักษณะอาคาร ลักษณะการใช้งานอาคาร ครบในทุกอาคาร แต่ปัจจัยทางลักษณะกายภาพทั้ง 3 ปัจจัย ได้แก่ โทนสี รูปลักษณะ และองค์ประกอบตกแต่งอาคาร ไม่ส่งผลต่อขนาดพื้นที่ใช้สอยอาคารโดยตรงและมีปัจจัยลักษณะการใช้งาน ที่ส่งผลต่อขนาดอาคารมากที่สุด ซึ่งในส่วนของรายละเอียดแต่ละปัจจัยจะมีความเหมือนและแตกต่างกันตามแต่ละโครงการและขนาด

คำสำคัญ

หอศิลป์, ลักษณะกายภาพ, ขนาดพื้นที่ใช้สอย

Abstract

This article was submitted as a partial fulfillment for the requirements of thesis entitled “Physical Characteristics of Art Galleries in Bangkok”. The purposes of this article were to study and compare physical characteristics of art galleries in Bangkok and to analyze the factors affecting art galleries sizes. From fieldwork observation of a case study of physical characteristics of art galleries in Bangkok, types of buildings were categorized into 3 types (according to Ministerial Regulation No. 33 and 55 (B.E. 2543) as follows: – 1. 2 special size buildings (larger than 10,000 square meters) which were Art and Culture Center and Museum of Contemporary Art (MOCA). 2. 2 large buildings (larger than 2,000 square meters) which were S.A.C. Subhashok The Arts Centre and Museum Thailand 3. 2 buildings (smaller than 2,000 square meters) which were Bangkok city gallery and Yenakert villa. The physical characteristics of buildings were investigated by the survey, analysis and comparison factors affecting buildings’ sizes.

The results indicated that those 6 art gallery buildings in Bangkok had complete 6 physical factors which were structure,

materials, color tone, decorative elements, building image and building usage in every building But the 3 physical factors which are color tone, appearance and decorative elements Does not directly affect the usable area of the building. The results indicated that the most important factor affecting the building's size was building usage, followed by decorative elements. Other factors were found in every building but did not affect the art gallery's size.

Keywords:

**Art gallery, Physical characteristics,
Size buildings**

● บทนำ

กรุงเทพฯ ถือเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมศิลปะและวัฒนธรรมของไทยที่มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ จึงทำให้เกิดอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ ซึ่งทำหน้าที่เป็นอาคารไว้สำหรับ เก็บรวบรวมและจัดแสดงผลงานศิลปะที่มีคุณค่า อีกทั้งยังพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทัศนคติและมุมมองของผู้คนที่สนใจในงานศิลปะ จึงถือว่าอาคารหอศิลป์เป็นอาคารที่สำคัญต่อสังคมไทย ซึ่งในปัจจุบันอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ ได้รับความนิยมนำมาใช้เป็นสถานที่จัดแสดงผลงานศิลปะ งานสร้างสรรค์ การประชุม และงานสัมมนาและเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีผู้ใช้จำนวนมาก ทั้งนี้การจัดแสดงผลงานศิลปะของอาคารหอศิลป์จะไม่สามารถแสดงออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ หากปราศจากการสนับสนุนของลักษณะทางกายภาพของอาคารที่ดี

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าอาคารหอศิลป์ภายในกรุงเทพมหานครยังมีปัญหาอาคารทรุดโทรมทางด้านสถาปัตยกรรมและยังขาดประสิทธิภาพทางลักษณะกายภาพของอาคารที่ดี จึงทำให้อาคารหอศิลป์ยังไม่ตอบสนองการใช้งานของผู้ใช้งานในบางส่วน อีกทั้งอาคารหอศิลป์แต่ละแห่งมีการออกแบบในส่วนของการสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไปส่งผลให้ในแต่ละอาคารมีลักษณะกายภาพที่แตกต่างและหลากหลายตามเอกลักษณ์และรูปแบบของสถาปัตยกรรม ดังนั้นอาคารหอศิลป์ในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ จึงเป็นสถานที่ที่สมควรได้รับความสำคัญในการพัฒนาอาคารให้มีประสิทธิภาพ โดยมีปัจจัยคือลักษณะกายภาพที่ดี ควบคู่ไปกับขนาดพื้นที่ของอาคารที่เหมาะสม จึงเป็นที่มาของงานวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาและรวบรวมข้อมูลลักษณะทางกายภาพของอาคารหอศิลป์ภายในกรุงเทพมหานคร และนำมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่ออาคารและขนาดพื้นที่ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาอาคารหอศิลป์ในอนาคต

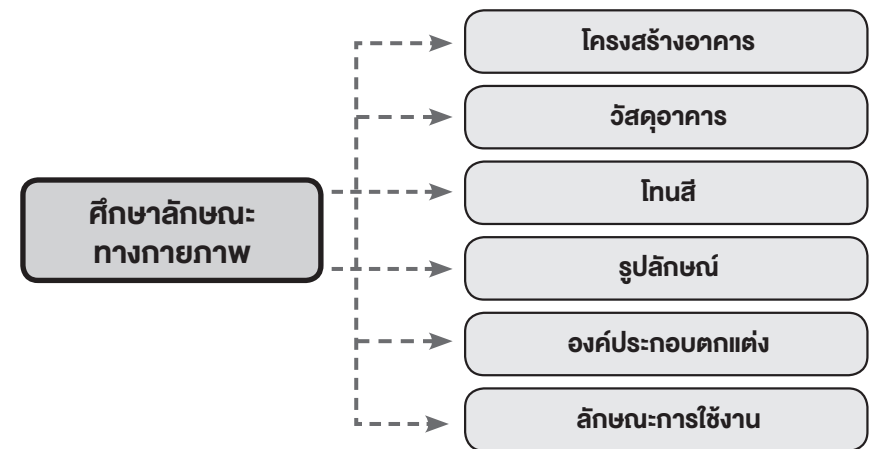
จากการทบทวนวรรณกรรมทฤษฎีลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคาร (เสรีชัย โชติพานิช และบัณฑิต จุลาสัย, 2547) ซึ่งจะกล่าวถึงสิ่งที่สามารถสังเกตได้ด้วยสายตาทางด้านสถาปัตยกรรม 6 ปัจจัย ประกอบด้วย โครงสร้างอาคาร วัสดุอาคาร โทนสี ลักษณะการใช้งาน รูปลักษณ์อาคาร และองค์ประกอบตกแต่ง ด้วยปัจจัยทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นมานี้ ล้วนส่งผลต่ออาคารหอศิลป์ทั้งสิ้น รวมถึงส่งผลต่อขนาดพื้นที่ของอาคารในแต่ละส่วน ที่มีการแบ่งพื้นที่ในการจัดแสดงงานซึ่งมีอยู่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้อาคารหอศิลป์แต่ละที่มีความแตกต่างกัน จึงได้นำทฤษฎีมาเป็นแนวทางในการศึกษาลักษณะทางกายภาพของอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการลงภาคสนามเก็บข้อมูลลักษณะกายภาพของอาคารหอศิลป์ ทำการศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบปัจจัยทางลักษณะกายภาพของอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ และวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลให้ต่อหอศิลป์แต่ละขนาด รวมถึงเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เกิดเป็นแนวทางในการพัฒนาการออกแบบอาคารหอศิลป์ในกรุงเทพฯ และหอศิลป์ในจังหวัดอื่นๆ ได้อีกในอนาคต

● วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลลักษณะทางกายภาพอาคารหอศิลป์ในกรุงเทพฯ
2. เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลลักษณะทางสถาปัตยกรรม ในแต่ละอาคารหอศิลป์ในกรุงเทพฯ
3. เพื่อวิเคราะห์และสรุปปัจจัยลักษณะทางกายภาพที่มีผลต่อหอศิลป์แต่ละขนาดในกรุงเทพฯ

● ขอบเขตของการศึกษา

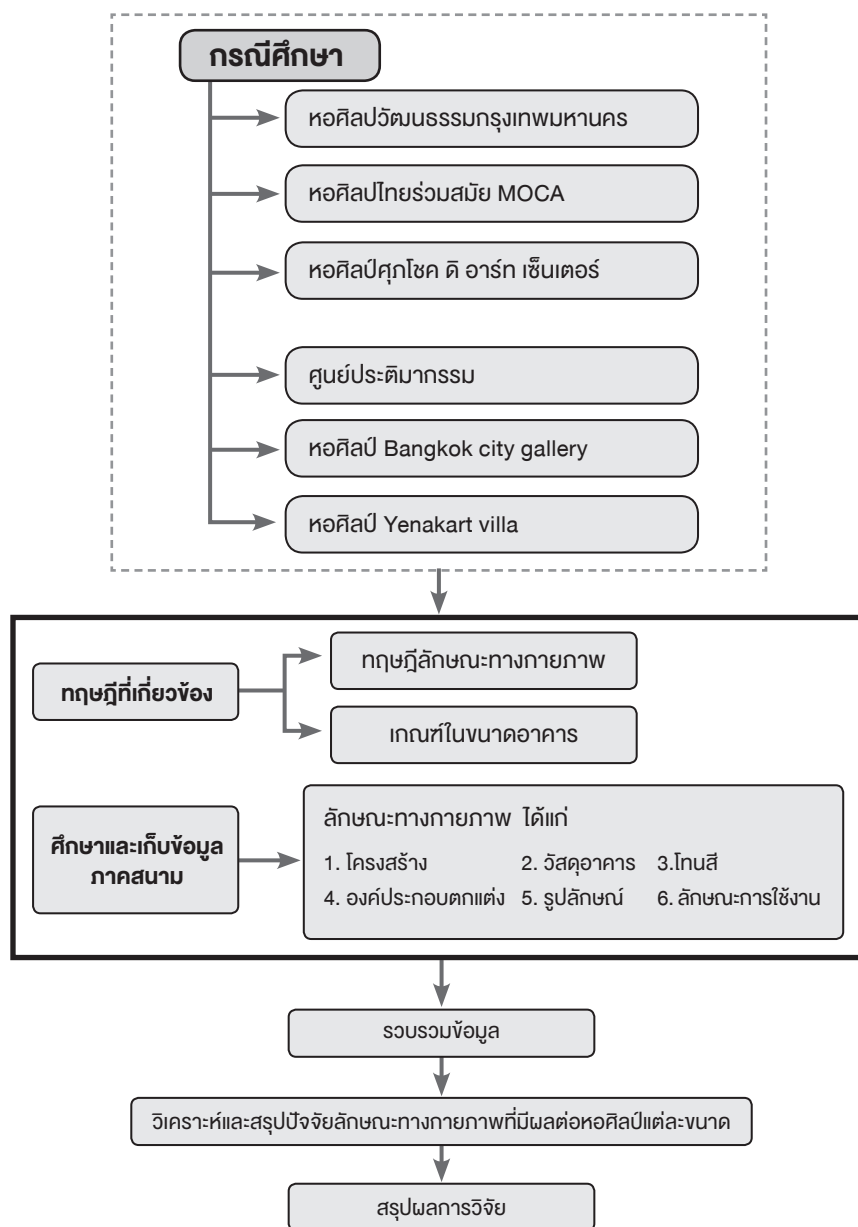
ศึกษาข้อมูลจากเอกสารเชิงวิชาการและทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับที่ตั้งอาคารหอศิลป์กรุงเทพมหานคร ศึกษาลักษณะทางกายภาพทางสถาปัตยกรรม (เสรีชัย โชติพานิช, 2553) ซึ่งได้แก่ โครงสร้างอาคาร โทนสี วัสดุ ลักษณะการใช้งาน รูปลักษณ์ และองค์ประกอบตกแต่ง โดยมีกรณีศึกษาทั้งหมด 6 อาคาร ได้แก่ อาคารหอศิลป์วัฒนธรรม อาคารหอศิลป์ไทยร่วมสมัย MOCA อาคารหอศิลป์ศุภโชค ดี อาร์ท เซ็นเตอร์ อาคารศูนย์ประติมากรรม อาคารหอศิลป์ Bangkok city gallery และอาคารหอศิลป์ Yenakart villa

ภาพที่ 1 แสดงขอบเขตการศึกษา

● วิธีดำเนินการศึกษา

ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะกายภาพอาคาร ทำการลงพื้นที่โครงการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์ บันทึกภาพถ่าย จดบันทึกข้อมูล วัดระยะ และการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในโครงการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาศึกษา และวิเคราะห์ลักษณะกายภาพอาคารหอศิลป์ซึ่งมีรายละเอียดและวิธีการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดของผู้วิจัย

● ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากการศึกษา

1. สามารถทราบถึงลักษณะกายภาพทางสถาปัตยกรรมของอาคารหอศิลป์
2. สามารถจำแนก วิเคราะห์ความแตกต่างของลักษณะกายภาพระหว่างอาคารหอศิลป์ภายในกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 แห่ง
3. สามารถทราบถึงสรุปปัจจัยลักษณะทางกายภาพที่มีผลต่อหอศิลป์แต่ละขนาดในกรุงเทพฯ เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบหอศิลป์

● การเลือกตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

สำหรับวิธีการเลือกตัวอย่างกรณีศึกษานี้ใช้วิธีการเลือกจากอาคารหอศิลป์ที่ก่อสร้างขึ้นเพื่อการจัดแสดงนิทรรศการโดยเฉพาะ โดยได้เลือก 6 อาคารจาก 50 อาคาร โดยนำเกณฑ์คัดเลือกอาคารประกอบไปด้วย 3 เกณฑ์

1. ประเภทอาคาร จะคัดเลือกอาคารตามการก่อสร้าง คือ อาคารที่สร้างขึ้นเพื่อการใช้งานสำหรับจัดแสดงนิทรรศการและรวบรวมผลงานทางด้านศิลปะโดยเฉพาะ
2. รูปแบบอาคาร จะคัดเลือกอาคารที่ตามการออกแบบ คือ อาคารที่ออกแบบเพื่อการจัดแสดงผลงานศิลปะและเป็นอาคารสาธารณะ
3. ขนาดอาคาร จะคัดเลือกอาคารตามกฎหมายของขนาดอาคาร (กฎกระทรวงฉบับที่ 33 และ 55 (พ.ศ. 2543) โดยมี 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 อาคารขนาดใหญ่พิเศษ (ขนาดมากกว่า 10,000 ตารางเมตร) รูปแบบที่ 2 อาคารขนาดใหญ่ (ขนาดมากกว่า 2,000 ตารางเมตร) และ รูปแบบที่ 3 อาคารขนาดปกติ (ขนาดน้อยกว่า 2,000 ตารางเมตร)

ตาราง 1 แสดงการเลือกตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ลำดับ	อาคารหอศิลป์	เกณฑ์คัดเลือก						
		ประเภทอาคาร		รูปแบบอาคาร		ขนาดอาคารตามกฎหมาย		
		อาคารไม่ดำเนินการปรับปรุง	อาคารริโนเวท	อาคารหอศิลป์	ตึกแถว	ขนาด (ตรม.)	ใหญ่พิเศษ	ใหญ่
1	หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร	✓				25,000		
2	หอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน		X	✓			✓	
3	หอศิลป์แห่งชาติ ถนนเจ้าฟ้า		X	✓				
4	หอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ		X	✓				
5	หอศิลป์กรุงเทพ		X	✓				
6	หอศิลป์บ้านเจ้าพระยา			✓				
7	หอศิลป์ศุภโชค ดี อาร์ท เซ็นเตอร์	✓		✓		4000		✓
8	หอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร		X		X			
9	หอศิลป์จามจุรี		X					
10	หอศิลป์สมบัติเทพ		X		X			
11	ศูนย์ประติมากรรมกรุงเทพ					4000		
12	หอศิลป์ร่วมสมัยอาร์เดล		X		X			
13	หอศิลป์ช่วง มูลพินิจ		X		X			

ลำดับ	อาคารหอศิลป์	เกณฑ์คัดเลือก						
		ประเภทอาคาร		รูปแบบอาคาร		ขนาดอาคารตามกฎหมาย		
		อาคารไม่ดำเนินการปรับปรุง	อาคารริโนเวท	อาคารหอศิลป์	ตึกแถว	ขนาด (ตรม.)	ใหญ่พิเศษ	ใหญ่
14	หอศิลป์แอด บอง แอลเลอเรีย		X		X			
15	หอศิลป์Moca	✓		✓		20,000	✓	
16	หอศิลป์ตาดู	✓			X			
17	Bangkok city city gallery	✓		✓		200		✓
18	Yelo house		X					
19	1000 Tonson Gallery		X					
20	The jam factory gallery		X					
21	White Space Gallery		X					
22	Serinda Gallery		X					
23	Rock around asia art gallery		X					
24	Mano Gallery		X					
25	Thavibu art gallery	✓			X			
26	Buddha art gallery		X					
27	Party art Gallery		X					
28	Tang contemporary art Bangkok	✓			X			

ลำดับ	อาคารหอศิลป์	เกณฑ์คัดเลือก						
		ประเภทอาคาร		รูปแบบอาคาร		ขนาดอาคารตามกฎหมาย		
		อาคารไม่เน้นการปรับปรุง	อาคารริเวรเวก	อาคารหอศิลป์	ตึกแถว	ขนาด (ตร.ม.)	ใหญ่พิเศษ	ใหญ่
32	Art gallery 36	✓			X			
33	Gallery ver		X					
34	Atta Gallery	✓			X			
35	Nova Contemporary		X					
36	Thatian Gallery		X					
37	Le link Gallery		X					
38	Yenakart villa	✓		✓		160		✓
39	La Lanta fine art		X					
40	Cho why		X					
41	Soy sauce factory art space		X					
42	Speecy Grandma		X					
43	Bridge Café and art space		X					
44	Art Gorillas art gallery		X					
45	RCB Galleria at river city Bangkok	✓						

ลำดับ	อาคารหอศิลป์	เกณฑ์คัดเลือก						
		ประเภทอาคาร		รูปแบบอาคาร		ขนาดอาคารตามกฎหมาย		
		อาคารไม่เน้นการปรับปรุง	อาคารริเวรเวก	อาคารหอศิลป์	ตึกแถว	ขนาด (ตร.ม.)	ใหญ่พิเศษ	ใหญ่
46	Goja Gallery Café		X					
47	The national Gallery		X					
48	Patana Gallery	✓			X			
49	Numthong Gallery		X					
50	House of Lucia		X					

ที่มา : ผู้จัดทำ, 2563

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าอาคารกรณีศึกษามี 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 คือ อาคารขนาดใหญ่พิเศษ (ขนาดมากกว่า 10,000 ตารางเมตร) จำนวน 2 อาคาร ได้แก่ อาคารหอศิลป์วัฒนธรรมและอาคารหอศิลป์ไทยร่วมสมัย MOCA รูปแบบที่ 2 คือ อาคารขนาดใหญ่ (ขนาดมากกว่า 2,000 ตารางเมตร) จำนวน 2 อาคาร ได้แก่ อาคารหอศิลป์สุโขทัย ดี อาร์ท เซ็นเตอร์และอาคารศูนย์ประติมากรรมและรูปแบบที่ 3 คือ อาคาร จำนวน 2 อาคาร (ขนาดน้อยกว่า 2,000 ตารางเมตร) ได้แก่ อาคารหอศิลป์ Bangkok city gallery และอาคารหอศิลป์ Yenakart villa

อาคารขนาดใหญ่พิเศษ			
หอศิลป์วัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร			939 ถนนพระรามที่ 1 แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
หอศิลป์ไทยร่วม สมัยMOCA			499 ถนนกำแพงเพชร 6 แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
อาคารขนาดใหญ่			
หอศิลป์สุโขทัย ดี อาร์ท เซ็นเตอร์			160, 3 ซอยพร้อมมิตร แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110
ศูนย์ประติมากรรม กรุงเทพ			4/18-19 ซอยนวลจันทร์ 56, แขวงนวลจันทร์ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร 10230
อาคารปกติ			
หอศิลป์วัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร			13/3 ซอยสาทร 1 แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร 10120
หอศิลป์ไทยร่วม สมัยMOCA			4 ซอยประสาธสุข แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร 10120

ที่มา : ผู้จัดทำ, 2563

ผลการลงภาคสนามและการเก็บข้อมูล

1) กรณีศึกษาที่ 1 อาคารหอศิลป์วัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

ตาราง 3 แสดงการสำรวจอาคารหอศิลป์วัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

อาคารหอศิลป์วัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

ที่ตั้ง : 939 ถนน พระรามที่ 1
แขวง วังใหม่ เขตปทุมวัน
กรุงเทพมหานคร 10330

เจ้าของโครงการ หน่วยงานรัฐบาล

สังกัด : เอกชน

วันที่ลงสำรวจ 4/12/62

ลักษณะทางกายภาพ

โครงสร้าง	ลักษณะการใช้งาน			วัสดุ อาคาร	รูปลักษณ์ อาคาร	องค์ประกอบ ตกแต่ง	โทนสี
เสา-คาน	ห้องโถง นิทรรศการถาวร นิทรรศการชั่วคราว ห้องออดิโอเธียรม ห้องประชุม ห้องอเนกประสงค์ ห้องสมุด สำนักงาน	ห้องน้ำ ร้านค้าแฟ ห้องรับรอง ลาน อเนกประสงค์ ห้องแม่บ้าน ประชาสัมพันธ์ บันไดเลื่อน	ห้องงานระบบ ห้องเก็บของ ห้องWorkshop ห้องเก็บผลงาน ร้านค้า ลิฟต์	คอนกรีต กระจก เมทัลชีท ยาง	รูปทรง เรขาคณิต	เชิงชาย เปลือกอาคาร ทาสี งานจิตรกรรม	สีเหลืองเข้ม สีฟ้า สีขาว

ที่มา : ผู้จัดทำ, 2563

จากการสำรวจอาคารหอศิลป์วัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร พบว่ามีการใช้โครงสร้างอาคารเป็นระบบเสา-คาน มีลักษณะการใช้งานครบถ้วน วัสดุอาคารใช้คอนกรีตเสริมเหล็กเป็นส่วนโครงสร้าง คอนกรีต อลูมิเนียม กระจกโปร่งใส และอลูมิเนียมเป็นส่วนผนัง รูปลักษณ์อาคารเป็นรูปทรงอิสระ โดยมีโถงกลางเป็นวงกลมถูกล้อมรอบด้วยกรอบสี่เหลี่ยม องค์ประกอบตกแต่ง ประกอบด้วย

เชิงชายและบันลมนในส่วนหลังคา ทาสีและงานจิตรกรรมในส่วนของผนัง โทนสีมีการใช้โทนสีกลางคือสีขาวเป็นหลัก หลังคาใช้สีเหลืองเข้มและกระจกใช้สีฟ้า

2) กรณีศึกษาที่ 2 อาคารพิพิธภัณฑสถานศิลปะไทยร่วมสมัย MOCA

ตาราง 4 แสดงการสำรวจอาคารพิพิธภัณฑสถานศิลปะไทยร่วมสมัย MOCA

อาคารหอศิลปวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

ที่ตั้ง : 499 ถนน กำแพงเพชร 6
แขวงจตุจักร เขตจตุจักร
กรุงเทพมหานคร 10900

เจ้าของโครงการ
คุณบุญชัย เบญจรงค์กุล

สังกัด : เอกชน

วันที่ลงสำรวจ 12/12/62

ลักษณะทางกายภาพ

โครงสร้าง	ลักษณะการใช้งาน			วัสดุอาคาร	รูปลักษณ์อาคาร	องค์ประกอบตกแต่ง	โทนสี
เสา-คาน	ห้องโถง	ห้องน้ำ	ห้องงานระบบ	คอนกรีต	รูปทรงเรขาคณิต	เชิงชาย	สีดำ
	นิทรรศการถาวร	ร้านค้าแฟ	ห้องเก็บของ	กระจก		เปลือกอาคาร	สีขาว
	นิทรรศการชั่วคราว	ห้องรับรอง	ห้องWorkshop	เมทัลชีท		ทาสี	
	ห้องอดิทยไย	ลาน	ห้องเก็บผลงาน	อลูมิเนียม		แกะสลัก	
	ห้องประชุม	อเนกประสงค์	ร้านค้า				
	ห้องอเนกประสงค์	ห้องแม่บ้าน	ลิฟต์				
	ห้องสมุด	ประชาสัมพันธ์					
	สำนักงาน	บันไดเลื่อน					

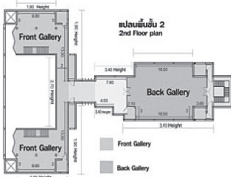
ที่มา : ผู้จัดทำ, 2563

จากการสำรวจพิพิธภัณฑสถานศิลปะไทยร่วมสมัย MOCA พบว่ามีการใช้โครงสร้างอาคารเป็นระบบเสา-คาน โดยเสาอาคารเป็นเสาและคานสีเหลี่ยม มีลักษณะการใช้งานค่อนข้างครบถ้วน วัสดุอาคารใช้ คอนกรีตเสริมเหล็กเป็นส่วน

โครงสร้าง คอนกรีต อลูมิเนียมและกระจกโปร่งใสเป็นส่วนผนัง รูปลักษณ์อาคารเป็นรูปทรงเรขาคณิต โดยมีกรอบสีเหลี่ยมเป็นสีเหลี่ยมผืนผ้า องค์ประกอบตกแต่ง ประกอบด้วยเชิงชาย และบันลมนในส่วนหลังคา ทาสี และเปลือกอาคารในส่วนของผนัง โทนสีมีการใช้โทนสีกลางคือสีขาวเป็นหลัก

3) กรณีศึกษาที่ 3 อาคารหอศิลป์ศุภโชค ดี อาร์ต เซนเตอร์

ตาราง 5 แสดงการสำรวจอาคารหอศิลป์ศุภโชค ดี อาร์ต เซนเตอร์

อาคารหอศิลปวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร					
					ที่ตั้ง : 160, 3 ซอยพร้อมมิตร แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110 เจ้าของโครงการ คุณศุภโชค อังคสุวรรณศิริ สังกัด : เอกชน วันที่ลงสำรวจ 19/12/62
ลักษณะทางกายภาพ					
โครงสร้าง	ลักษณะการใช้งาน	วัสดุอาคาร	รูปลักษณ์อาคาร	องค์ประกอบตกแต่ง	โทนสี
เสา-คาน	ห้องโถง นิทรรศการถาวร นิทรรศการชั่วคราว ลานอเนกประสงค์	ห้องน้ำ ร้านกาแฟ ห้องรับรอง ห้องแม่บ้าน ประชาสัมพันธ์	ห้องงานระบบ ห้องเก็บของ ห้องเก็บผลงาน ร้านค้า	คอนกรีต กระจก อลูมิเนียม	รูปทรงเรขาคณิต

ที่มา : ผู้จัดทำ, 2563

จากการสำรวจอาคารหอศิลป์ศุภโชค ดี อาร์ต เซนเตอร์ พบว่ามีการใช้โครงสร้างอาคารเป็นระบบเสา-คาน โดยเสาอาคารเป็นเสาและคานสีเหลี่ยม มี

ลักษณะการใช้งานพื้นที่จัดแสดงงานครบถ้วน ส่วนสนับสนุนลดลง วัสดุอาคารใช้ คอนกรีตเสริมเหล็กเป็นส่วนโครงสร้าง คอนกรีต อลูมิเนียมและกระจก โปร่งใสเป็นส่วนผนัง รูปลักษณะอาคารเป็นรูปทรงเรขาคณิต โดยมีกรอบสี่เหลี่ยม เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าแยกเป็นส่วนหน้าและส่วนหลัง องค์ประกอบตกแต่ง ประกอบด้วยเชิงชายและปั้นลมในส่วนหลังคา ทาสีและเปลือกอาคารในส่วนของผนัง โทนสีมีการใช้โทนสีกลาง คือ สีดำเป็นหลัก

4) กรณีศึกษาที่ 4 อาคารศูนย์ประติมากรรม กรุงเทพ

ตาราง 6 แสดงการสำรวจอาคารศูนย์ประติมากรรม กรุงเทพ

อาคารหอศิลปวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

ที่ตั้ง : 4/18-19 ซอยนวลจันทร์ 56,
แขวงนวลจันทร์ เขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร 10230

เจ้าของโครงการ
หน่วยงานส่งเสริมศิลปะเอกชน

สังกัด : เอกชน

วันที่ลงสำรวจ 19/12/62

ลักษณะทางกายภาพ

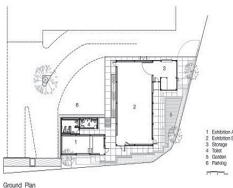
โครงสร้าง	ลักษณะการใช้งาน		วัสดุอาคาร	รูปลักษณ์อาคาร	องค์ประกอบตกแต่ง	โทนสี
เสา-คาน	ห้องโถง นิทรรศการถาวร นิทรรศการชั่วคราว ห้องอเนกประสงค์	ห้องน้ำ ห้องงานระบบ ห้องเก็บของ ห้องWorkshop ห้องเก็บผลงาน	คอนกรีต กระจก เมทัลชีท ยาง	สี่เหลี่ยมผืนผ้า	เชิงชาย ทาสี	สีดำ สีขาว

ที่มา : ผู้จัดทำ, 2563

จากการสำรวจอาคารศูนย์ประติมากรรม พบว่ามีการใช้โครงสร้างอาคารเป็นระบบWide span โดยใช้เป็นโครงสร้างแขวนหรือโครงขึง ลักษณะการใช้งานพื้นที่จัดแสดงงานครบถ้วน ส่วนสนับสนุนลดลง วัสดุอาคารใช้ คอนกรีตเสริมเหล็กเป็นส่วนโครงสร้าง คอนกรีต อลูมิเนียมและกระจก โปร่งใสเป็นส่วนผนัง รูปลักษณะอาคารเป็นรูปทรงเรขาคณิต โดยมีสี่เหลี่ยมผืนผ้า องค์ประกอบตกแต่ง ประกอบด้วยเชิงชาย และปั้นลมในส่วนหลังคา และ ทาสี ในส่วนของผนัง โทนสีมีการใช้โทนสีกลาง คือ สีขาวเป็นหลัก

5) กรณีศึกษาที่ 5 อาคาร Bangkok city gallery

ตาราง 7 แสดงการสำรวจอาคาร Bangkok city gallery

อาคารหอศิลปวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร					
					
			ที่ตั้ง : 13/3 ซอย สาทร 1 แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร 10120		
			เจ้าของโครงการ คุณอรุณพล สุทัศน์ ณ อยุธยา		
			สังกัด : เอกชน		
			วันที่ลงสำรวจ 25/12/62		
ลักษณะทางกายภาพ					
โครงสร้าง	ลักษณะการใช้งาน	วัสดุอาคาร	รูปลักษณ์อาคาร	องค์ประกอบ ตกแต่ง	โทนสี
เสา-คาน	ห้องน้ำ นิทรรศการถาวร นิทรรศการชั่วคราว ห้องออดิโอเธียรม ห้องเก็บของ ร้านค้า	คอนกรีต เหล็ก กระจก เมทัลชีท อลูมิเนียม	สี่เหลี่ยมผืนผ้า	เชิงชาย ปั้นลม ทาสี	สีขาว

ที่มา : ผู้จัดทำ, 2563

จากการสำรวจอาคาร Bangkok city gallery พบว่ามีการใช้โครงสร้างอาคารเป็นระบบเสาแกน โดยเสาอาคารเป็นเสากลมและคานาสีเหลี่ยม มีลักษณะการใช้งานที่จัดแสดงนิทรรศการ และร้านค้า วัสดุอาคารใช้ คอนกรีตเสริมเหล็กเป็นส่วนโครงสร้าง คอนกรีต อลูมิเนียมและกระจกโปร่งใสเป็นส่วนผนัง รูปปลั๊กอาคารเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า องค์ประกอบตกแต่ง ประกอบด้วย เจริญและบันลัมในส่วนหลังคาและทาสีในส่วนของผนัง โทนสีมีการใช้โทนสีกลางคือสีขาว

6) กรณีศึกษาที่ 6 อาคาร Yenakart villa

ตาราง 8 แสดงการสำรวจอาคาร อาคาร Yenakart villa

ที่มา : ผู้จัดทำ, 2563

จากการสำรวจอาคาร Bangkok city gallery พบว่ามีการใช้โครงสร้างอาคารเป็นระบบเสาคาน โดยเสาอาคารเป็นเสากลมและคานสี่เหลี่ยม มีลักษณะการใช้งานเพียงพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการ วัสดุอาคารใช้ คอนกรีตเสริมเหล็กเป็นส่วนโครงสร้าง คอนกรีต อลูมิเนียมและกระจกโปร่งใสเป็นส่วนผนัง รูปลักษณะอาคารเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า องค์ประกอบตกแต่ง ประกอบด้วยเชิงชายและบันลมนในส่วนหลังคาและทาสีในส่วนของผนัง โทนสีมีการใช้โทนสีกลาง คือ สีขาว

- การวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะกายภาพอาคารหอศิลป์

การวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะกายภาพในแต่ละขนาดของอาคาร
หอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ จะกล่าวถึงปัจจัยลักษณะกายภาพที่ปรากฏในอาคาร
หอศิลป์ โดยจากการลงพื้นที่ภาคสนามสามารถสรุปได้ดังตาราง 9

ตาราง 9 การวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะกายภาพโครงสร้าง วัสดุ
โทนสี องค์ประกอบตกแต่งอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ

ลักษณะ กายภาพ อาคาร หอศิลป์	อาคารหอศิลป์					
	ขนาด A		ขนาด B		ขนาด C	
	A1	A2	B1	B2	C1	C2
โครงสร้าง	- เสาคาน	- เสาคาน	- เสาคาน	- Wide span	- เสาคาน	- เสาคาน
	ข้อสังเกต : ใช้โครงสร้างเสาคานเป็นหลัก					
วัสดุ	- คอนกรีต - เหล็ก - กระจก - อลูมิเนียม - เมทัลชีท	- คอนกรีต - เหล็ก - กระจก - เมทัลชีท	- คอนกรีต - เหล็ก - กระจก - อลูมิเนียม	- คอนกรีต - เหล็ก - กระจก - อลูมิเนียม - เมทัลชีท	- คอนกรีต - กระจก - อลูมิเนียม - เมทัลชีท	- คอนกรีต - กระจก - อลูมิเนียม - เมทัลชีท
	ข้อสังเกต : ใช้คอนกรีต เหล็ก กระจกอลูมิเนียม และเมทัลชีทเป็นหลัก					

ลักษณะ กายภาพ อาคาร หอศิลป์	อาคารหอศิลป์					
	ขนาด A		ขนาด B		ขนาด C	
	A1	A2	B1	B2	C1	C2
โครงสร้าง	- เสาคาน	- เสาคาน	- เสาคาน	- Wide span	- เสาคาน	- เสาคาน
	ข้อสังเกต : ใช้โครงสร้างเสาคานเป็นหลัก					
วัสดุ	- คอนกรีต - เหล็ก - กระจก - อลูมิเนียม - เมทัลชีท	- คอนกรีต - เหล็ก - กระจก - เมทัลชีท	- คอนกรีต - เหล็ก - กระจก - อลูมิเนียม	- คอนกรีต - เหล็ก - กระจก - อลูมิเนียม - เมทัลชีท	- คอนกรีต - กระจก - อลูมิเนียม - เมทัลชีท	- คอนกรีต - กระจก - อลูมิเนียม - เมทัลชีท
	ข้อสังเกต : ใช้คอนกรีต เหล็ก กระจกอลูมิเนียม และเมทัลชีทเป็นหลัก					
โทนสี	- สีโทนกลาง - สีโทนร้อน - สีโทนเย็น	- สีโทนกลาง	- สีโทนกลาง	- สีโทนกลาง	- สีโทนกลาง	- สีโทนกลาง
	ข้อสังเกต : ใช้สีโทนกลางเป็นหลัก					
องค์ประกอบ ตกแต่ง	- เติ่งชาย - บันลม - ทาสี - ฝ้าเพดาน - เปลือก อาคาร	- เติ่งชาย - บันลม - ทาสี - ฝ้าเพดาน - เปลือก อาคาร	- เติ่งชาย - บันลม - ฝ้าเพดาน - เปลือก อาคาร	- เติ่งชาย - บันลม - ทาสี	- เติ่งชาย - บันลม - ทาสี	- เติ่งชาย - บันลม - ทาสี
	ข้อสังเกต : นิยมเติ่งชาย บันลม ทาสี เปลือกอาคาร					

ลักษณะกายภาพ อาคารหอศิลป์		อาคารหอศิลป์					
		ขนาด A		ขนาด B		ขนาด C	
		A1	A2	B1	B2	C1	C2
ลักษณะ การใช้งาน	พื้นที่ส่วน จัดนิทรรศการ	- นิทรรศการถาวร - นิทรรศการ ชั่วคราว (15,000 ตรม.)	- นิทรรศการ ถาวร - นิทรรศการ ชั่วคราว (12,000 ตรม.)	- นิทรรศการ ถาวร - นิทรรศการ ชั่วคราว (2,000 ตรม.)	- นิทรรศการ ถาวร - นิทรรศการ ชั่วคราว (2,500 ตรม.)	- นิทรรศการ ถาวร - นิทรรศการ ชั่วคราว (150 ตรม.)	- นิทรรศการ ถาวร - นิทรรศการ ชั่วคราว (100 ตรม.)
	พื้นที่ส่วน สนับสนุน	- ห้องโถง - ห้องสมุด - ห้องWorkshop - ห้องอเนก ประสงค์ - ห้องประชุม - ห้องอดิโตนีเรีย - ห้องรับรอง - สำนักงาน - ร้านค้า - ร้านกาแฟ - ประชาสัมพันธ์ (8,000 ตรม.)	- ห้องโถง - ห้องอดิ โตนีเรีย - ห้องรับรอง - ร้านค้า - ร้านกาแฟ - ประชาสัมพันธ์ (6,000 ตรม.)	- ห้องโถง - ห้องรับรอง - ร้านค้า - ร้านกาแฟ - ประชาสัมพันธ์ (700 ตรม.)	- ห้องโถง - ห้องรับรอง - ร้านค้า - ร้านกาแฟ - ประชาสัมพันธ์ (1,000 ตรม.)	- ร้านค้า (50 ตรม.)	-
ลักษณะ การใช้งาน	พื้นที่ ส่วนบริการ	- ห้องน้ำ - ห้องงานระบบ - ห้องเก็บของ - ห้องเก็บผลงาน - ห้องแม่บ้าน (2,000 ตรม.)	- ห้องน้ำ - ห้องงานระบบ - ห้องเก็บของ - ห้องเก็บ ผลงาน - ห้องแม่บ้าน (2,000ตรม.)	- ห้องน้ำ - ห้องงานระบบ - ห้องเก็บของ - ห้องเก็บ ผลงาน - ห้องแม่บ้าน (500 ตรม.)	- ห้องน้ำ - ห้องงานระบบ - ห้องเก็บของ - ห้องเก็บของ - ห้องแม่บ้าน (500 ตรม.)	- ห้องน้ำ - ห้องเก็บของ (25 ตรม.)	- ห้องน้ำ - ห้องเก็บของ (50 ตรม.)

จากตารางที่ 9 และ 10 พบว่า ในส่วนของลักษณะกายภาพอาคารหอศิลป์ ในพื้นที่กรุงเทพฯ ตามขนาดอาคาร ดังนี้

1. โครงสร้างอาคาร

จากการสำรวจค้นพบว่าอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ มีการใช้โครงสร้างเสาคานเป็นหลัก โดยทุกอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ซึ่งมีคุณสมบัติรับแรงอัดและแรงดึงได้ดี

2. วัสดุ

จากการสำรวจค้นพบว่าอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ นิยมใช้วัสดุดังนี้

- คอนกรีตและเหล็ก ใช้ในส่วนของโครงสร้างอาคาร เพราะรับแรงอัดได้ดี เหล็กรับแรงดึงได้ดีเมื่อคู่กัน จึงเป็นโครงสร้างที่สามารถรับน้ำหนักอาคารได้มีประสิทธิภาพ
- กระจก ใช้ในส่วนผนังอาคาร เพราะกระจกเป็นวัสดุโปร่งใสสามารถให้แสงผ่านเข้ามาในอาคารได้
- อลูมิเนียม ใช้กับกระจกและงานตกแต่ง ทำหน้าที่เป็นกรอบบานยึดให้กับผนังกระจกในอาคาร
- เมทัลชีท ใช้ในส่วนของหลังคาอาคารหอศิลป์ เนื่องจากติดตั้งง่ายและรวดเร็ว สามารถดัดโค้งได้

3. โทนสี

จากการสำรวจค้นพบว่าอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ นิยมใช้โทนสีกลางเป็นหลัก ได้แก่ สีขาวและสีดำ เนื่องจากเป็นสีแท้ในธรรมชาติ เป็นสีกลางของแสง

4. องค์ประกอบตกแต่ง จากการสำรวจค้นพบว่าอาคารหอศิลป์ในเขตกรุงเทพฯ นิยมใช้องค์ประกอบตกแต่ง ดังนี้

- เติ่งชาย ใช้ในส่วนของงานหลังคา ทำหน้าที่ปิดปลายหลังคา เพื่อปกปิดความไม่เรียบร้อยของหลังคาอีกทั้งยังกันนกและแมลงเข้าไปใต้หลังคา
- บันลม ใช้ในส่วนของงานหลังคา ทำหน้าที่ปิดหัวท้ายริมโครงสร้างหลังคา กันลมไม่ให้ปะทะกับหลังคาโดยตรง และช่วยกันน้ำฝน
- งานทาสี นิยมทาสีเพื่อความสวยงาม ปกป้องพื้นผิวของวัสดุ และสามารถปรับความเข้มของแสงได้
- เปลือกอาคาร ใช้ในส่วนของงานผนัง เนื่องจากอาคารหอศิลป์เป็นอาคารที่ต้องการความเป็นเอกลักษณ์ งานเปลือกอาคารจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถสร้างเอกลักษณ์ให้กับอาคารได้

5. รูปลักษณ์อาคาร

จากการสำรวจค้นพบว่าอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ นิยมใช้รูปทรงเรขาคณิตเป็นหลัก

6. ลักษณะการใช้งาน

จากการสำรวจค้นพบว่าอาคารหอศิลป์ในเขตกรุงเทพฯ มีความแตกต่างกัน โดยลดลงตามลำดับของขนาดอาคาร

จากตารางที่ 9 และ 10 พบว่า ลักษณะกายภาพอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ ทั้งหมด 6 ปัจจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อขนาดพื้นที่ใช้สอยอาคารหอศิลป์คือ ลักษณะการใช้งาน ซึ่งอาคารหอศิลป์ขนาดใหญ่พิเศษ จะพื้นที่การใช้งานที่ครบถ้วน ได้แก่ พื้นที่จัดนิทรรศการ พื้นที่สนับสนุนที่ครบถ้วนและพื้นที่บริการ

ในส่วนของอาคารขนาดใหญ่จะมีการใช้งานที่ค่อนข้างครบถ้วน ได้แก่ พื้นที่การจัดนิทรรศการ พื้นที่สนับสนุนในบางส่วนและพื้นที่บริการ และอาคารหอศิลป์ ขนาดปกติ จะมีพื้นที่การใช้งานเพียงพื้นที่จัดนิทรรศการและพื้นที่บริการบางส่วนเท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าลักษณะการใช้งานลดลงตามลำดับของขนาดอาคารหอศิลป์ ดังนั้น ทางผู้วิจัยจึงนำพื้นที่ใช้สอยที่เกิดจากลักษณะการใช้งานมาวิเคราะห์ร่วมกับขนาดพื้นที่ภายในอาคารหอศิลป์แต่ละขนาด โดยวิเคราะห์สัดส่วนขนาดพื้นที่ใช้สอยอาคารที่เหมาะสมสำหรับอาคารหอศิลป์ในแต่ละขนาด เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบพื้นที่ใช้สอยอาคารภายในอาคารหอศิลป์

ตารางที่ 11 แสดงการวิเคราะห์หาอัตราส่วนของขนาดพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารหอศิลป์

ลักษณะการใช้งาน	อาคารขนาดใหญ่พิเศษ				อาคารขนาดใหญ่				อาคารขนาดทั่วไป			
	A1		A2		B1		B2		C1		C2	
	ตรม.	%	ตรม.	%	ตรม.	%	ตรม.	%	ตรม.	%	ตรม.	%
พื้นที่จัดนิทรรศการ	19,580	78.32	15,700	78.50	2,550	85.00	3,200	85.00	173	86.50	170	95
พื้นที่สนับสนุน	3,400	13.60	2,800	14.00	360	10.00	600	10.00	18	9.00	-	-
พื้นที่ส่วนบริการ	2,020	8.00	1,300	7.50	90	5.00	200	5.00	9	4.50	10	5.00
รวม	25,000	100	20,000	100	3,000	100	4,000	100	200	100	180	100

ที่มา : ผู้จัดทำ, 2563

จากตารางที่ 11 จะสังเกตได้ว่าอาคารขนาดใหญ่พิเศษพื้นที่จัดนิทรรศการ 78.50% พื้นที่สนับสนุน 14% และพื้นที่ส่วนบริการ 8% อาคารขนาดใหญ่พบว่า มีพื้นที่จัดนิทรรศการ 85% พื้นที่สนับสนุน 10% พื้นที่ส่วนบริการ 5% อาคารขนาดทั่วไป พบว่า มีพื้นที่จัดนิทรรศการ 86.5 และ 95% พื้นที่สนับสนุน 0% และ 9% พื้นที่ส่วนบริการ 4.5% และ 5% ซึ่งจากการวิเคราะห์ พบว่าอัตราส่วนของพื้นที่จัดนิทรรศการมีอัตราร้อยละของขนาดพื้นที่เพิ่มขึ้น ซึ่งตรงข้ามกับขนาดของอาคาร ในส่วนของพื้นที่สนับสนุนมีอัตราขนาดพื้นที่ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับขนาดของอาคารและพื้นที่ส่วนบริการ มีอัตราขนาดพื้นที่ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับขนาดของอาคาร

● สรุปผลการศึกษา

การสรุปผล พบว่า อาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ จำนวน 6 อาคาร โดยแบ่งอาคารตามขนาดได้ 3 รูปแบบ ได้แก่อาคารขนาดใหญ่พิเศษ อาคารขนาดใหญ่ และอาคารขนาดปกติ ซึ่งจากการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ปัจจัยทางลักษณะกายภาพตามตารางที่ 9 และ 10 พบว่า ในส่วนของโครงสร้างใช้ระบบโครงสร้างเสา-คาน วัสดุใช้ คอนกรีต กระจุก เหล็ก อลูมิเนียม และ เมทัลชีท โทสนีใช้ โทสนีกลาง ได้แก่สีขาวและสีดำ องค์กรออกแบบตกแต่งใช้ เจริญชัย ทาสี เปลือกอาคาร รูปลักษณะอาคารใช้ รูปทรงเรขาคณิต ได้แก่ ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าและในส่วนลักษณะการใช้งานนั้นมีการจัดแสดงนิทรรศการในทุกรูปแบบขนาดอาคารหอศิลป์ ด้วยลักษณะกายภาพดังกล่าวมานี้ เป็นลักษณะกายภาพของอาคารที่ค้นพบมากที่สุดในการหอศิลป์ในเขตกรุงเทพมหานคร

ส่วนปัจจัยลักษณะกายภาพที่ส่งผลต่อพื้นที่ใช้สอยอาคารหอศิลป์ ทั้ง 3 ขนาด คือ ลักษณะการใช้งานและปัจจัยนี้ทำให้เกิดอัตราส่วนของขนาดพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารหอศิลป์ที่แตกต่างกัน จึงเกิดเป็นอัตราส่วนของขนาดพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารที่เหมาะสม ดังนี้ อาคารขนาดใหญ่พิเศษ ควรมีพื้นที่จัดนิทรรศการ 78.50 % พื้นที่ส่วนสนับสนุน 14% และพื้นที่ส่วนบริการ 8% จากพื้นที่ทั้งหมดของอาคาร อาคารขนาดใหญ่ ควรมีพื้นที่จัดนิทรรศการ 85% พื้นที่ส่วนสนับสนุน 10% และพื้นที่ส่วนบริการ 5% จากพื้นที่ทั้งหมดของอาคาร อาคารขนาดทั่วไป ควรมีพื้นที่จัดนิทรรศการ 86.5 - 95.0 % พื้นที่ส่วนสนับสนุน 0 - 9% และพื้นที่ส่วนบริการ 4.5 - 5% จากพื้นที่ทั้งหมดของอาคาร

● ข้อเสนอแนะ

การศึกษาลักษณะกายภาพอาคารหอศิลป์ในพื้นที่กรุงเทพฯ จากกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวอาจไม่ครอบคลุม ผู้ศึกษาเสนอแนะว่าหากมีการศึกษาในลักษณะนี้ควรมีการศึกษาจากกลุ่มอาคารหอศิลป์ที่มีลักษณะอื่น ๆ เนื่องจากอาคารหอศิลป์บางประเภทอาจมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการใช้งานและงานก่อสร้างของอาคาร ดังนั้น เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาที่หลากหลายและครอบคลุมทุกประเภท ควรมีการวางแผนการเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมทุกช่วงเวลาของการใช้งานอาคาร

รายการอ้างอิง

- กิติมา อมรทัต. (2530). *ความหมายของศิลปะ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชลุด นิ่มเสมอ. (2534). *องค์ประกอบของศิลปะ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- บัณฑิต จุลาสัย. (2543). *ว่าด้วยสถาปัตยกรรม*. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2543). *แนวโน้มศิลปศึกษาร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.
- เสรีชัย โชติพานิช. (2547). *การบริหารทรัพยากรกายภาพ หลักการทฤษฎี*. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Blocker, H. G. & Jeffers, J. M. (1999). *Contextualizing aesthetics: from Plato to Lyotard*. Belmont, Calif : Wadsworth Pub.
- Eilean Hooper-Greenhill. (2000). *Museums and the Interpretation of Visual Culture*. London: Routledge.
- Gary Edson and David Dean. (1996). *The Handbook for Museums*. London : Routledge.
- ICAMT. (2006). *Role of Museum: Tourism & Cultural Heritage*. New York : ICAMT.
- Immanuel Kant. (2003). *Theoretical Philosophy*. Cambridge University Press.

การกระจายอำนาจ ศาลาคนเศร้า ปัญหาในครัวเรือน และคุณภาพชีวิต: การทบทวนข้อถกเถียง และการแสวงหาบทสนทนาใหม่¹

Decentralization in Thailand:
A Bumpy Ride and In Search
of The New Dialogue

วสันต์ เหลืองประภัสร์²

Wasan Luangprapat³

1 บทความนี้ปรับปรุงจากข้อความเห็นของผู้เขียนในการเสวนาวิชาการเรื่อง "ก้าวอย่างการปกครองท้องถิ่นไทย: ทิศทาง ความเป็นไปได้ของการกระจายอำนาจหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2560" โดยศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วันอังคารที่ 19 ธ.ค. 2560 เวลา 13.00 – 16.00 ณ ห้องประชุม ชั้น 4 อาคารวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 10200

3 Asst. Prof. Dr. Faculty of Political Science, Thammasat University., 10200, Thailand

● เหลียวหลัง

หากทบทวนถึงการกระจายอำนาจที่ผ่านมาในประเทศไทย โดยส่วนตัว มองโลกในแง่ดีว่า ช่วงระยะ 20 ปีที่ผ่านมากระบวนการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นนั้นไม่เคยถอยหลังมีแต่เดินหน้าไปเรื่อยๆ อาจเดินช้า เดินเร็ว แต่ก็เดินไปเรื่อยๆ อาจจะมีชะงักบ้าง แต่ไม่เคยเห็นอาการถอยหลังเลย สัญญาณมาตั้งแต่รัฐประหารปี พ.ศ. 2549 ก็ได้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งนับว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น โดยยังคงเจตจำนงที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทั้งยังมีการแก้ไขเพิ่มเติมในบางมาตรา ซึ่งเป็นความก้าวหน้าในเชิงความคิด ส่วนภายหลังการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 แม้ในระยะแรกจะดูน่าวิตกกังวลจนหลายๆ ท่านได้กล่าวว่าอาจจะนำไปสู่ “กระบวนการกลับไปรวมศูนย์อำนาจใหม่” (Recentralization) แต่ในระยะต่อมาก็ดูเหมือนจะคลี่คลายไปในทางที่ไม่กระทบกับสถานะเดิมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากนัก ขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 แม้จะมีสาระสำคัญที่แตกต่างอย่างสำคัญจากฉบับปี พ.ศ. 2540 และ 2550 โดยเพียงวางหลักการทั่วไปโดยกว้าง มิได้ลงรายละเอียดในรายละเอียดอย่างชัดเจนถึงทิศทางที่จะเกิดขึ้น แต่การยังคงปรากฏอยู่ของหลักการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ก็นับว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่พอจะเป็นไปได้ท่ามกลางบรรยากาศการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย แม้จะไม่เห็นทิศทางข้างหน้าที่แจ่มชัด แต่ก็ไม่พึงนับเป็นการถอยหลัง

ทว่า โลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีความผันผวนและความไม่แน่นอนสูง ทั้งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่างๆ ก็มีอัตราเร่งที่รวดเร็วอย่างเทียบไม่ได้กับศตวรรษที่ผ่านมา การหยุดก้าวเดินก็อาจนับได้ว่าเป็นการถอยหลังเสียแล้ว บทความเล็กๆ ชิ้นนี้จึงเป็นข้อความคิดที่อยากจะชวนทุกท่านมาร่วมวงสนทนา

เพื่อขบคิดแสวงหาหนทางในการก้าวเดินต่อไปของการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในสังคมไทย

● แลไปข้างหน้ากับ “ศาลาคนเศร้า” และปัญหาของลูกๆ ทั้งสาม

ภายใต้รัฐธรรมนูญที่วางกรอบไว้เพียงกว้างๆ อนาคตของการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจจะเป็นเช่นไรนั้น ส่วนสำคัญในเบื้องต้นคงได้แก่ การปรับแก้กฎหมายเดิมและการยกร่างกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องซึ่งกำลังมีการดำเนินการกันอยู่ ณ ปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ในที่นี้เห็นว่าการปรับแก้ในเชิงข้อกฎหมายดังกล่าว คงจะไม่ได้เห็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ที่จะให้ทิศทางใหม่ๆ ต่อวงการการปกครองท้องถิ่นไทย หากคงเป็นแต่เพียงการปะผุปัญหาเดิมในประเด็นปลีกย่อยต่างๆ แต่ปมปัญหาสำคัญที่กระทบต่อความก้าวหน้าของการกระจายอำนาจและการเพิ่มพูนศักยภาพในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยคงจะยังดำรงอยู่ต่อไป

เหตุที่กล่าวเช่นนั้นก็เนื่องจากว่า ประเด็นปัญหาของท้องถิ่นที่มีการกล่าวกันไม่ว่าจะเรื่องของรายได้ ศักยภาพ ระบบการกำกับและตรวจสอบ ศักยภาพในการจัดบริการ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีเหตุมาจากปมปัญหาใหญ่อันได้แก่ **ความไม่ชัดเจนในการจัดแบ่งบทบาทและอำนาจหน้าที่ระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง-ส่วนภูมิภาค-และส่วนท้องถิ่น** อันเป็นปมปัญหาใหญ่ที่มีการพูดกันมานานแต่ไม่เคยถูกหยิบยกมาแก้ปัญหาอย่างจริงจัง และที่น่ากังวลใจยิ่งกว่านั้น ก็คือ กลไกที่มีบทบาทในการแสวงหาแนวทางในการปฏิรูปและแก้ปัญหาคำเนินงานของกลไกรัฐก็มีการแยกวงคุยกันอย่างชัดเจน ทั้งที่ **เราไม่สามารถแยกวงคุยกันได้ระหว่างการปฏิรูปท้องถิ่นกับการปฏิรูประบบราชการ เพราะทั้งหมดคือ กลไกของรัฐ** ดังนั้น หากจะทำให้กลไกของ

รัฐขับเคลื่อนงานได้จะต้องคุยร่วมกันทั้งระบบ แต่เราก็ไม่ได้คุยกันจริงๆ เราคุยกันแบบแยกวงจริงจัง เราคุยกันเรื่องการปฏิรูประบบราชการ เราคุยกันเรื่องการปฏิรูปท้องถิ่น แต่เราก็ไม่เคยเอาสองเรื่องมาชนกัน และข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปจำนวนมากโดยเฉพาะข้อเสนอเพื่อการปรับรื้อในเชิงโครงสร้าง ในท้ายที่สุดเราก็จะไม่ทำอะไร จึงทำให้ปัญหาของกลไกรัฐโดยรวมยังคงดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งมาก วงวิชาการที่วิพากษ์ปัญหาดังกล่าวพร้อมวางข้อเสนอแนะต่างๆ ก็เริ่มจะกลายเป็น “ศาลาคนเศร้า” ที่พรั่นถึงปัญหาเดิมๆ ซ้ำไปวนมา

ดังที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เคยพูดถึงเรื่อง “กรมอาชีพไทย” และศาสตราจารย์เอนก เหล่าธรรมทัศน์ เคยอธิบายเรื่อง “การรวมศูนย์อำนาจแบบแตกกระจาย” (Fragmented Centralism) ในการบริหารราชการแผ่นดินของไทย ซึ่งนำไปสู่อาการ “เบี้ยหัวแตก” ทั้งในเชิงงบประมาณ การแตกกระจายในเชิงบุคลากร การแตกกระจายในเชิงอำนาจหน้าที่และในท้ายที่สุดเราก็ไม่สามารถจัดการปัญหาได้อย่างเป็นระบบ สุดท้ายผู้นำในรัฐบาลหรือผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานภาครัฐก็ต้องออกมาเรียกร้องหรือขอร้องส่วนราชการต่างๆ ให้ช่วยบูรณาการกัน ช่วยร่วมมือกันในการทำงาน ช่วยสนธิกำลังกันสักนิด ซึ่งเรื่องนี้ก็ถูกกล่าวถึงซ้ำๆ เป็นแผ่นเสียงดกร่องโดยที่เราใช้แค่วิธีการแก้ปัญหโดยอ้อม แต่เราไม่เคยแก้ปัญหในเชิงโครงสร้าง

การแก้ปัญหโดยอ้อมแบบปะผุก็ปรากฏตัวอย่างมากมาย อาทิ การให้สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานงบประมาณและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการช่วยวางกรอบตัวชี้วัดในเชิงยุทธศาสตร์ว่ากิจกรรมของส่วนราชการระดับกรมทั้งหมดจะต้องล้อยู่ในยุทธศาสตร์และต้องระบุให้ได้ว่าภารกิจนั้นๆ มันสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้อย่างไรเพื่อให้เห็นภาพว่ามีการบูรณาการในเชิงยุทธศาสตร์และแผนงาน หรือการเกิดขึ้นของนโยบายผู้ว่าฯ CEO หรือกลไกการบริหารงาน

จังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ ก็นับเป็นความพยายามจะแก้ปัญหาการแตกกระจายของส่วนราชการในระนาบพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการจัดการพื้นที่มากขึ้น แต่สุดท้ายก็ไม่ประสบความสำเร็จอย่างที่ตั้งใจ มาตรการและวิธีการใหม่ๆ ที่ออกมาก็ถูกดำเนินการจัดทำในเชิง “พิธีการ” มากกว่าเป็นการปรับเปลี่ยนในเชิงพฤติกรรมและจารีตการดำเนินงานโดยแท้จริง

หากพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า เมื่อการดำเนินงานของกลไกรัฐมีปัญหา ก็ทำให้เห็นสถานการณ์ของการจัดการปัญหาซึ่งกระโดดออกมาจากพื้นที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ แต่ไม่ได้หมายความว่าที่ผ่านมาไม่รุนแรงเท่านี้ เพียงแต่ในอดีตประชาชนทั่วไปอาจไม่ได้มีปากมีเสียงมากนัก สื่อโลกออนไลน์ก็ไม่ได้แพร่กระจาย แต่ตอนนี้เราได้เห็นว่า พื้นที่ที่มีปัญหาเรื่องถนนหนทาง ปัญหาเรื่องน้ำ ปัญหาเรื่องภัยพิบัติ ปัญหาเรื่องการศึกษา เสียงสะท้อนเหล่านี้ค่อยๆ แสดงออกมามากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่ยกกลับมาดูที่เมื่อกลับไปถามรัฐก็จะกลับไปวนแบบเดิมว่าอำนาจรัฐมีเพียงเฉพาะด้านนี้ แต่เราไม่มีอำนาจดำเนินการโดยเบ็ดเสร็จ ถ้าต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขก็อาจจะต้องไปเกี่ยวข้องกับอีกหน่วยงานหนึ่ง ส่วนหน่วยงานนั้นก็บอกว่าแม้เราจะมีอำนาจก็จริง แต่เราไม่มีงบประมาณขาดแคลนบุคลากร ปัญหาที่จะวนไปในลักษณะนี้

รัฐไทยก็เปรียบเสมือนกับบ้านหลังใหญ่ เป็นครอบครัวใหญ่ที่มีลูกหลายคน ราชการบริหารส่วนกลางก็เหมือนกับลูกคนโต ราชการบริหารส่วนภูมิภาคก็เหมือนกับลูกคนกลาง สำหรับราชการบริหารส่วนท้องถิ่นก็เหมือนกับลูกคนเล็ก ครอบครัวนี้กำลังมีปัญหาและเป็นปัญหาที่กระทบต่อคนทุกคนในบ้าน แต่การแก้ไขปัญหามักจะมุ่งเน้นไปที่ลูกๆ เฉพาะบุคคล ทั้งที่ความจริงแล้วมันเป็นปัญหาเรื่อง “สัมพันธภาพ” ระหว่างลูกๆ ทั้งสามคน

● ครอบครัวเดียวกันก็ต้องเก้อลูกกับ

ก่อนจะได้กล่าวถึงทางแก้ทางออก เราอาจจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการ “ปรับทัศนคติ” ตัวเราเองต่อปัญหาดังกล่าวเป็นปฐมเสียก่อน นั่นคือ **ปัญหาสัมพันธภาพระหว่างส่วนกลาง-ส่วนภูมิภาค-ส่วนท้องถิ่น** มิใช่เป็นปัญหาข้อขัดแย้งของคนแปลกหน้า มิใช่ปัญหาที่จะต้องแก้ไขด้วยการเอาชนะให้เกิดการแตกหัก ตรงกันข้าม มันเป็นปัญหาในครัวเรือน เป็นปัญหาของพี่น้อง เป็นปัญหาของคนในบ้านเดียวกันที่จะต้องคิดต้องแก้โดยการประนีประนอมและคิดคำนึงถึงกันและกัน

ฐานคิดสำคัญคือ เราต้องไม่มองว่าการกระจายอำนาจและการรวมศูนย์อำนาจเป็นข้อตรงข้ามที่ขัดแย้งกัน หากแต่เป็นหลักการสำคัญในการจัดระบบการบริหารราชการแผ่นดินที่จะต้องกระทำโดยควบคู่กัน กล่าวคือ ในบางภารกิจนั้นรัฐต้องดำเนินงานภายใต้หลักรวมศูนย์อำนาจและมีการจัดโครงสร้างการบริหารงานที่มุ่งเน้นสายการบังคับบัญชาอย่างมีแบบแผนและมาตรฐานเดียวกัน แต่ในบางภารกิจก็ต้องกระจายอำนาจการตัดสินใจและอำนาจในการดำเนินงานให้กับกลไกรัฐที่อยู่ใกล้ปัญหาเพื่อให้สามารถดำเนินการกิจได้รวดเร็วและตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เมื่อกล่าวเช่นนี้ **การดำรงอยู่ร่วมกันของกลไกส่วนกลาง-ส่วนภูมิภาค-ส่วนท้องถิ่นจึงมิใช่ปัญหา แต่ปัญหา คือ จะทำอย่างไรให้กลไกทั้งสามสามารถแบ่งบทบาทอำนาจหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันก็มีการจัดสัมพันธภาพในการดำเนินงานระหว่างกันบนฐานของความร่วมมือเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานของรัฐไทยโดยรวมได้อย่างมีพลัง**

ภายใต้โจทย์ข้างต้น การดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งของราชการบริหารส่วนกลางจึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น การขยายบทบาทของท้องถิ่นก็ได้เป็นภัยคุกคามต่อการดำรงอยู่ของภูมิภาค

และการมีกลไกภูมิภาคก็มิได้สร้างปัญหาต่อการบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ชาติของราชการส่วนกลาง ดังนั้น คำถามสำคัญที่เราจะต้องขบคิดร่วมกันในเบื้องต้นก็คือ *ส่วนกลางควรทำอะไร ภูมิภาคพึงทำอะไร และท้องถิ่นมีไว้ทำไม* และใช้คำตอบที่เราขบคิดร่วมกันมามองอนาคตเพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานและบทบาทของแต่ละส่วนให้เกิดความแจ่มชัดมากขึ้น เนื่องจากกลไกรัฐในแต่ละส่วนก็ล้วนแต่มีทุนที่เป็นจุดเด่นของตนเอง แต่ภายใต้โครงสร้างระบบการดำเนินงานและวิถีปฏิบัติที่ดำรงอยู่ ณ ปัจจุบันล้วนแล้วแต่บ่อนทำลายจุดเด่นที่เป็นจุดแข็งของกลไกรัฐทั้งสาม

อาทิ โครงสร้าง*การบริหารราชการส่วนกลาง*ระดับกระทรวง และกรมก็มีจุดแข็งในฐานะหน่วยรองรับนโยบายโดยตรงของฝ่ายบริหารในรัฐบาล มีบทบาทความรับผิดชอบต่อสังคมไทยโดยรวม ทั้งยังมีบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความชำนาญเฉพาะด้านที่หลากหลาย ดังนั้น กลไกส่วนกลางจึงมีศักยภาพสูงในการดำเนินภารกิจในเชิงภาพรวมของประเทศที่เกี่ยวข้องกับงานยุทธศาสตร์ งานวิชาการ หรือภารกิจที่จะต้องขบคิดในการนำพาประเทศไทยให้มีความสามารถในการแข่งขันเพื่อให้อยู่รอดในศตวรรษที่ 21 กลไกรัฐส่วนกลางจึงไม่เพียงบั่นทอนกำลังและศักยภาพตนเองด้วยการไปทำงานที่กลไกรัฐอื่นหรือภาคส่วนอื่นสามารถดำเนินการจัดทำได้อยู่แล้วอย่างงานฉีควัคซีน สร้างหอประชุม แจกอุปกรณ์กีฬา แจกถุงยังชีพ หรือแจกผ้าห่มกันหนาว แต่จะต้องทำให้คนอื่นๆ องค์กรอื่นๆ ทำงานทดแทนตนเองได้ และทำได้ดีขึ้น หรือมีมาตรฐานสูงขึ้น

สำหรับ*ราชการบริหารส่วนภูมิภาค*เองก็มีจุดแข็ง มีต้นทุนสำคัญที่ส่วนราชการอื่นๆ ไม่มี หากแต่เป็นต้นทุนของกระทรวงมหาดไทยเป็นการเฉพาะที่มีมาอย่างยาวนาน นั่นคือ ความเป็นตัวแทนของรัฐไทยในระดับพื้นที่ และความเป็นพ่อบ้านแม่เมืองของจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย ดังเช่น ในงานพิธีการ

ต่างๆ และโดยเฉพาะในการประชุมสำคัญ เพื่อขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ดี หรือนายอำเภอก็ดี ต่างก็ได้รับการยอมรับให้นั่งหัวโต๊ะหรือเป็นประธานในที่ประชุมที่ส่วนราชการอื่นๆ และภาคส่วนอื่นๆ ล้วนแล้วแต่ยอมรับและไม่มีข้อกังขาในสถานะบทบาทดังกล่าว ขณะที่หากเรากำหนดให้นักการเมืองหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาทำหน้าที่ดังกล่าวอาจจะถูกมองว่าเป็นเรื่องการเมืองหรือการมีข้อขัดแย้งที่ทำให้ผู้เข้าร่วมอาจจะไม่ยอมรับ ดังนั้น ด้วยการเป็นตัวแทนของรัฐที่ถูกมอบหมายลงไปทำงานในพื้นที่และศักดิ์ศรีความเป็นผู้นำในเชิงสัญลักษณ์ จึงทำให้ราชการบริหารส่วนภูมิภาคเป็น “กลไกเชื่อมต่อ” (linkage) ที่สำคัญมากในการนำเอายุทธศาสตร์และนโยบายระดับชาติมาขับเคลื่อนผ่านการประสานงานและสร้างความร่วมมือจากตัวแสดงต่างๆ ภายในระนาบพื้นที่ได้ดีที่สุดและยากจะหากลไกอื่นๆ มาทดแทนได้ การมีต้นทุนที่ดีก็จะต้องใช้ทุนดังกล่าวให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยกระดับสถานะบทบาทของกลไกราชการบริหารส่วนภูมิภาคให้เด่นชัดกว่าในปัจจุบัน

ท้ายสุด สำหรับกลไกน้องคนเล็กอย่าง*ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น*เองเราก็ได้เห็นการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องในระยะ 20 ปีที่ผ่านมาที่มีการกระจายอำนาจ จากกลไกรัฐที่มีบทบาทเล็กๆ น้อยๆ เพียงแค่เก็บขยะ จัดหมา รดน้ำต้นไม้ หรือสูบน้ำ มาสู่ความเป็นกลไกในระดับชุมชนที่สามารถจัดทำบริการสาธารณะได้อย่างหลากหลาย เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ในการดำเนินงาน ทั้งยังมีผู้บริหารท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้า กลายเป็นซูเปอร์สตาร์ของวงการท้องถิ่นไทยมากมาย ความกังขาในเรื่อง “ความไม่พร้อม” ในการรองรับการกระจายอำนาจก็เริ่มจะหายไป ท้องถิ่น 7,853 หน่วยทั่วประเทศเริ่มกลายเป็นสถาบันทางการเมืองระดับชุมชนที่สำคัญและได้รับการยอมรับมากขึ้น แม้จะปรากฏปัญหาอยู่บ้าง แต่ด้วยโครงสร้างของการกระจายอำนาจก็ทำให้ปัญหาการดำเนินงานของท้องถิ่นหรือการมีผู้บริหารท้องถิ่นที่มีปัญหาก็กะทบ

เฉพาะที่เฉพาะถิ่น ขณะที่ ท้องถิ่นจำนวนมากที่เข้มแข็งและมีผู้บริหารที่ดีก็ทำให้ ปัญหาและความต้องการระดับชุมชนได้รับการแก้ไขและสนองตอบความต้องการได้เป็นอย่างดี อย่างน้อยก็ดีกว่าสภาวะการณ์ในยุคก่อนการกระจายอำนาจอย่างเห็นได้ชัดเจน

ในที่นี้เคยให้ข้อความเห็นและข้อเสนอในรายงานการวิจัยแก่สถาบัน พระปกเกล้าในชุดวิจัยเพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอด้านการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยไว้เมื่อปี พ.ศ. 2559 (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2559) ด้วยการวางกรอบคิดขั้นต้นเพื่อการปรับบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง-ส่วนภูมิภาค-ส่วนท้องถิ่น ภายใต้แนวคิด **“ส่วนกลางคิด ภูมิภาคประสาน และท้องถิ่นดำเนินการ”** นั้นหมายความว่า เป้าหมายในอนาคตควรปรับบทบาทให้ราชการส่วนกลางที่เป็นกระทรวง ทบวง กรม เป็นหน่วยคิด หน่วยยุทธศาสตร์ หน่วยวิชาการ เป็นหน่วยก้าวหน้าที่ต้องตามให้ทันโลก เป็นหน่วยที่ต้องรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่ผันผวนเป็นอย่างมาก เพราะโลกในศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก เกิดปัญหาใหม่ๆ ดังนั้น ส่วนกลางจะต้องรับมือกับเรื่องใหม่ๆ เรื่องที่เป็นประเด็นใหญ่ ส่วนกลางจึงควรต้องเป็นหน่วยคิด หน่วยยุทธศาสตร์ ที่จะต้องวางแผนและวางมาตรการในการรับมือกับปัญหาเหล่านี้

ในส่วนของกลไกภูมิภาคนั้น แม้ว่านักวิชาการหลายคนมักจะบอกว่า โครงสร้างส่วนภูมิภาคเป็นโครงสร้างโบราณที่ค่อยๆ หายไปในหลายประเทศ แต่หากไปพิจารณาการพัฒนาในเชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้นในหลายประเทศในยุโรป กลับปรากฏทิศทางการสร้างกลไกที่คล้ายคลึงกับราชการบริหารส่วนภูมิภาคเพื่อทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ เนื่องจากภารกิจดังกล่าวต้องครอบคลุมพื้นที่ขนาดใหญ่และจำเป็นต้องมีกลไกในการประสานงาน ในการร้อยเอายุทธศาสตร์ชาติให้เข้ากับความต้องการและศักยภาพของ

พื้นที่ ดังนั้น ราชการบริหารส่วนภูมิภาคก็สามารถที่จะปรับมาทำงานในลักษณะนี้ได้ ซึ่งเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ เราพูดกันมาหลายปีตั้งแต่มีการปฏิรูประบบราชการ ข้อเสนอหนึ่งที่พยายามจะทำให้ราชการบริหารส่วนภูมิภาคเป็นเช่นนี้ก็คือ การเกิดขึ้นของคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ เพียงแต่ว่า การปฏิรูปราชการของไทยมักเชี่ยวชาญในการปรับปรุงโครงสร้าง แต่เราไม่เก่งในการจัดการให้กลไกใหม่สามารถขับเคลื่อนงานได้จริง ยกตัวอย่าง ศูนย์โอท็อป (OTOP) เราสร้างดีอาคารเป็นศูนย์โอท็อป แต่เมื่อสร้างศูนย์โอท็อปแล้ว กระบวนการจัดการเอาของมาขาย การโปรโมทสินค้า เราจัดการได้ไม่ดี ก็เช่นเดียวกันกับโครงสร้าง กบจ. และกลุ่มจังหวัด เรามีโครงสร้างใหม่ซึ่งน่าจะทำให้เราสามารถขับเคลื่อนงานไปได้ด้วยดีหากพิจารณาในเชิงโครงสร้าง แต่ในทางปฏิบัติจริงกลับพบข้อติดขัดและข้อจำกัดในหลากหลายประการ อาทิ ปัญหาเรื่องงบประมาณที่มีจำกัด ปัญหาเรื่องอำนาจในการสั่งการและประสานงาน ข้อจำกัดด้านอัตรากำลังและบุคลากร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จากงานศึกษาวิจัยหลายชิ้นก็ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างในแบบ กบจ. และกลุ่มจังหวัด ก็ปรากฏผลสำเร็จในบางพื้นที่ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัด มีวิสัยทัศน์และได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ดังนั้น โครงสร้างที่ดำรงอยู่ก็นับว่าดีพอสมควร หากแต่รัฐบาลที่ส่วนกลางจะต้องใช้ประโยชน์และให้การสนับสนุนการดำเนินงานของจังหวัดและกลุ่มจังหวัดในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และการพัฒนาพื้นที่มากกว่าที่ผ่านมา

สำหรับกลไกสุดท้าย อันได้แก่ ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น บทบาทหน้าที่สำคัญประการหนึ่งที่ท้องถิ่นทั่วโลกเกิดขึ้นมาโดยเฉพาะตั้งแต่ในระบอบประชาธิปไตย ก็คือ การจัดบริการสาธารณะให้แก่ชุมชน หมายความว่า ในชีวิตประจำวันของคนตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้าจนถึงตอนค่ำ มีบริการสาธารณะที่จำเป็นต่อผู้คนที่เราไม่สามารถซื้อหาได้จากภาคเอกชน ขณะเดียวกันการพึ่งพิงกลไกรัฐ

ส่วนกลางในการทำหน้าที่ดังกล่าวก็อาจจะติดขัด ลำบาก และไม่สามารถจัดการปัญหาได้ตรงตามความต้องการของแต่ละพื้นที่ที่มีความหลากหลายได้ กลไกในแบบท้องถิ่นจึงจำเป็นภายใต้หลักการที่เรียกว่า “หลักเริ่มต้นที่ท้องถิ่น” (Subsidiarity) นั่นคือ **กลไกที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนที่สุดจะต้องเป็นหน่วยแรกในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนก่อนเสมอ เว้นแต่ปัญหานั้นมีความรุนแรงหรือเกินกว่าศักยภาพที่หน่วยพื้นฐานจะกระทำได้ ก็ค่อยให้หน่วยงานที่อยู่ในระนาบถัดไปเข้ามาช่วยเหลือจัดการ** อาทิ ถนน การสัญจร การรักษาพยาบาล สถานศึกษาใกล้บ้าน การดูแลสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในชีวิต เป็นต้น หน้าที่เหล่านี้จะต้องกำหนดเป็นเป้าหมายในอนาคตว่า เราควรจะผลักงานบริการสาธารณะต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับชีวิตผู้คนในระนาบชุมชนต่างๆ ไปอยู่ที่ท้องถิ่นเสีย นั่นคือเราต้องพยายามผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยสำคัญในการให้บริการ “ของรัฐ” อย่ามองว่าเป็นของท้องถิ่นแต่เป็นกลไกสำคัญของรัฐไทยโดยรวมในการจัดทำและส่งมอบบริการต่างๆ ให้กับประชาชนในชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ

หากเป้าหมายเป็นเช่นนี้ก็อาจจะทำให้กลไกรัฐโดยภาพรวมสามารถจัดการกับเรื่องต่างๆ ได้ดีขึ้น จะไม่เกิดอาการเบียดหัวแตก แย่งงานกันทำ แย่งงบประมาณ แม้บุคลากรจะมีจำนวนมากแต่ไม่สามารถทำงานขนาดใหญ่ได้ เพราะอยู่ในสภาพที่เหมือนก้อนกรวดที่อยู่ในขวดโหลแต่ไม่สามารถกลืนเป็นเนื้อเดียวกันที่สามารถทำงานร่วมกันได้เลย นี่คือปัญหาใหญ่ที่สุด การเริ่มต้นจากการแบ่งบทบาทหน้าที่ว่าลูกคนโตควรรับผิดชอบอะไร ลูกคนกลางพึงทำอะไร และลูกคนเล็กจะมีบทบาทเช่นไร พึงเป็นเป้าหมายเบื้องต้นที่สามารถใช้เป็นโจทย์ในการปรับแก้การบริหารราชการแผ่นดินของไทยจากการแสวงหาแนวทางให้ลูกๆ ทั้งสามสามารถร่วมมือและบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันได้นั้นก็จะต้องความเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น

● เราทุกคนล้วนแล้วแต่ใช้ชีวิตอยู่ในท้องถิ่น

ประเด็นสนทนาประการสุดท้ายในบทความนี้คงได้แก่ **อนาคตของการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย** โดยในส่วนต้นของบทความได้ชี้ให้เห็นว่า ในสภาวะปัจจุบันแม้เรื่องนี้จะมิได้ถอยหลัง แต่ก็ยังมองไม่เห็นถึงทิศทางการก้าวอย่างในอนาคต แต่ปัญหาสำคัญ คือ โลกในยุคปัจจุบันนั้นมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วซึ่งท้าทายบทบาทของรัฐไทยเป็นอย่างยิ่ง อาทิ การรื้อรัดเศรษฐกิจ-การเมือง-สังคมเข้ากับชุมชนระดับโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การผันเปลี่ยนของเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่กำลังเปลี่ยนวิถีโลก (disruptive technology) การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร ความผันผวนของภูมิอากาศและสภาพแวดล้อมของโลก ฯลฯ เหล่านี้ย่อมนำมาสู่คำถามใหญ่ว่า **รัฐไทยและการดำเนินงานของรัฐบาลไทยอนาคตจะพึงดำเนินไปในทิศทางใดในภาพรวม** แต่กลไกที่จะได้รับผลกระทบจากปัจจัยท้าทายและความเปลี่ยนแปลงที่เร็วที่สุดคงได้แก่ ชุมชนท้องถิ่น และบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เหตุที่กล่าวเช่นนี้ก็เนื่องจากว่า ภายใต้โลกยุคโลกาภิวัตน์ที่รื้อรัดและเชื่อมโยงกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ของคนทั้งโลกให้ง่ายขึ้นและมีความถี่สูงขึ้น อันบั่นทอนและบดบังบทบาทของรัฐมากขึ้นเรื่อยๆ ดังมีการกล่าวถึงอาการ **ข้ามรัฐหรือลอดรัฐ**ของกิจกรรมทางสังคมต่างๆ แต่ในทางกายภาพก็มีคำกล่าวที่ว่า “ถึงที่สุดแล้ว เราทุกคนก็ล้วนแล้วแต่ใช้ชีวิตอยู่ในท้องถิ่น” นั่นหมายความว่า วิถีชีวิตยุคปัจจุบันที่การปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ กระทำผ่านโลกออนไลน์มากขึ้น แต่ในแง่ของการใช้ชีวิตประจำที่อยู่รอบตัวเราไม่ว่าจะในเรื่องความปลอดภัย ภูมิทัศน์ละแวกบ้าน การรักษาพยาบาล การศึกษา การเดินทาง การพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น เป็นสิ่งที่อยู่รอบละแวกบ้านที่เราพักอาศัยหรืออยู่รอบๆ ชุมชนที่เราใช้

ชีวิตทำงาน ทั้งหมดคือพื้นที่ท้องถิ่น ซึ่งต้องอาศัยกลไกภายในท้องถิ่นดำเนินการ จัดทำ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เราทุกคนยังจำเป็นต้องพึ่งพาการบริการสาธารณะที่เป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวันของเราในพื้นที่ท้องถิ่นที่เราใช้ชีวิตอยู่นั่นเอง

กล่าวถึงตรงนี้ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะศูนย์กลางของการจัดบริการสาธารณะเพื่อดูแลชีวิตผู้คนในเขตชุมชนชนบทเล็กๆ ในเขตเมือง ในเขตเมืองใหญ่หรือในเขตมหานคร จึงมีความสำคัญ และแม้ว่าบทบาทหน้าที่ดังกล่าวจะมีตัวแสดงอื่นๆ หรือภาคส่วนอื่นสามารถดำเนินการจัดทำได้ แต่โดยภาพรวม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงเป็นตัวแสดงสำคัญที่สุดด้วยเหตุผล 2 ประการ

ประการที่หนึ่ง ในยุคปัจจุบันที่ภาคส่วนอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชนหรือองค์กรในภาคประชาสังคม จะสามารถเข้ามาทดแทนหรือเข้ามาเป็นภาคีหุ้นส่วนในการจัดทำบริการสาธารณะในระดับท้องถิ่นได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น แต่ถึงที่สุดแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังถือเป็นกลไกของรัฐ เป็นกลไกทางการ และเป็นกลไกโดยความชอบธรรมที่จะต้องรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ส่วนรวม (public interest) ของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นอยู่ดี หากการบริการโดยภาคเอกชนมีปัญหา การดำเนินงานโดยมูลนิธิหรือองค์กรสาธารณกุศลมีข้อจำกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะกลไกของรัฐในระดับพื้นที่ ก็จะต้องเข้าไปจัดการแก้ไขอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ประการที่สอง ในบริบทของไทยที่กลไกของรัฐส่วนกลาง ภูมิภาค รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรรัฐรูปแบบอื่นๆ ก็ดำเนินการจัดทำบริการต่างๆ ให้แก่ผู้คนในท้องถิ่น คู่ขนานหรือทับซ้อนกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่เป็น (ปัญหา) ปกติ แต่หากพิจารณาจากข้อเสนอที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องผลักดันให้กลายเป็นหน่วยสำคัญในการจัดบริการสาธารณะโดยตรงแก่ประชาชน ขณะที่กลไกของรัฐอื่นพึ่งปรับบทบาทไปสู่ด้านอื่นๆ ก็จะทำให้

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญเป็นอย่างมากและจะมีมากขึ้นในอนาคต อีกทั้ง เราต้องยอมรับจุดเด่นสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กลไกของรัฐชนิดอื่นๆ ไม่มี นั่นคือ **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกลไกการบริหารงานของรัฐชนิดเดียวเท่านั้นที่ผู้บริหารและกลไกการตัดสินใจเชิงนโยบายนั้นมาจากการเลือกกันเองของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น** ต่างจากกระทรวง ทบวง กรม จังหวัด อำเภอ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์การมหาชนที่ประชาชนทั่วไปไม่ได้มีโอกาสเลือกสรรผู้บริหารของหน่วยงานเหล่านี้โดยตรง

จากที่กล่าวมาทั้งสองประการนี้นั้นมิใช่หลักการที่เป็นอุดมคติ หากแต่เป็นจุดแข็งสำคัญที่ทำให้นานาประเทศทั่วโลก รวมถึงไทย จะต้องมีการจัดตั้งกลไกของรัฐในรูปองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมา แต่คำถามสำคัญ ณ ที่นี้คงได้แก่ **เราได้ใช้จุดเด่นที่เป็นจุดแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ถึงประโยชน์สูงสุดแล้วหรือยัง ?**

คงต้องยอมรับความเป็นจริงว่า ท้องถิ่นไทยยังเป็นเด็กที่สามารถเติบโตได้อีกมาก เป็นน้องคนเล็กที่มีศักยภาพที่จะเข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระครอบครัวได้อย่างกว้างขวางและเป็นสมาชิกของครอบครัวที่จะมีบทบาทสำคัญไม่แพ้พี่คนโตหรือพี่คนกลาง แต่ที่ผ่านมาเรายังไม่เปิดโอกาสมากนักให้น้องเล็กคนนี้ได้เติบโตและแบ่งบานไปตามศักยภาพที่เขามีและในหลายครั้งก็ถูกหมั่นแกล้งด้วยซ้ำ

การกระจายอำนาจและการส่งเสริมศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงต้องดำเนินต่อไป ประเทศไทยจะต้องให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปในเรื่องนี้ต่อไป เราจะหยุดนิ่ง แข็งแข็ง หรือ “บอนไซ” ท้องถิ่นไม่ได้ เพราะหากพิจารณาถึงหลักการและข้อสมมติทางวิชาการไม่ว่าจะในทางรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หรืออื่นๆ ก็ต่างเห็นตรงกันว่า การกระจายอำนาจและการทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้มแข็งนั้นจะทำให้สังคมโดยรวมได้ประโยชน์มากกว่าเสียประโยชน์

ทว่า ข้อความเห็นข้างต้นก็เป็นเพียงหลักความสมเหตุสมผลในทางวิชาการหรือในทางเทคนิค (academic/technical rationalities) แต่เราก็คงทราบกันดีว่า การปฏิรูปโครงสร้างและระบบบริหารงานภาครัฐนั้นมันคือประเด็นทางการเมือง ซึ่งการจะขับเคลื่อนให้ประเด็นดังกล่าวเกิดการขับเคลื่อนให้เป็นจริงได้จะต้องได้รับการสนับสนุนทั้งจากฝ่ายผู้มีอำนาจตัดสินใจและสังคมกว้าง แต่จากงานวิจัยและข้อค้นพบทางวิชาการในหลายๆ ชิ้นก็ชี้ให้เห็นว่า ในสภาวะการณ์ปกติแล้วผู้มีอำนาจตัดสินใจในทางการเมืองโดยเฉพาะรัฐส่วนกลางนั้น ไม่มีใครชื่นชอบและสนับสนุนนโยบายกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น เนื่องจากเท่ากับเป็นการลดทอนอำนาจและบทบาทของตนเอง (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555) หมายความว่า การกระจายอำนาจจะเกิดขึ้นได้ก็เป็นผลจากปัจจัยแทรกซ้อนที่ทำให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจในทางการเมืองหรือสังคมทั่วไปไม่สามารถดำรงโครงสร้างและระบบการบริหารงานในแบบเดิมๆ (status quo) ได้อีกต่อไป อาทิ สถานการณ์การปฏิรูปสังคมภายหลังสภาวะสงคราม หรือการปฏิรูปการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยผ่านการปฏิรูปรัฐธรรมนูญที่ผนวกเอาเรื่องการกระจายอำนาจเป็นส่วนหนึ่งของประเด็นการปฏิรูป เป็นต้น

เมื่อกลับมาย้อนมองถึงสังคมไทย ณ ปัจจุบันก็ทำให้เห็นว่า ปัจจัยเชิงบวกที่จะสนับสนุนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นดังที่เคยปรากฏในระยะหลังเหตุการณ์พฤษภาคมปี พ.ศ. 2535 หรือในยุคการปฏิรูปการเมืองช่วงก่อนและหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ก็ดูเหมือนจะซบเซาเงียบเหงาพิกล การพูดถึงการกระจายอำนาจและอนาคตของท้องถิ่นไทยในยามนี้ดูเหมือนกับ “ศาลาคนเศร้า” ที่ทุกคนต่างมองเห็นแต่ปัญหามากกว่าทางออกที่ชวนให้ศรัทธาใจ ประเด็นสนทนาสุดท้าย จึงนำมาสู่ข้อคำถามท้ายสุดในบทความนี้นั่นคือ **เราจะทำอย่างไรให้กระแสการกระจายอำนาจและการปฏิรูปท้องถิ่น**

ไทย กลับมาเป็นวาระทางนโยบายที่ผู้มีอำนาจและสังคมกว้างให้ความสนใจสำคัญอีกครั้งหนึ่ง ?

● บทสนทนาใหม่: “คุณภาพชีวิต” กับความสำคัญของลูกคนเล็ก

หากพิจารณาถึงปัจจัยผลักดันหรือแรงขับที่ทำให้หลายๆ ประเทศทั่วโลกเกิดกระบวนการกระจายอำนาจในระยะสองถึงสามทศวรรษที่ผ่านมา ก็ปรากฏคำอธิบายและการให้เหตุผลให้ผลไว้อย่างกว้างขวาง (Sharma, July – December 2005)⁴ แต่ทั้งหมดก็เป็นเพียงอธิบายถึงกระแสและแรงขับในภาพกว้าง มากกว่าจะตอบคำถามตรงๆ ว่า หากเราจะปลูกกระแสการกระจายอำนาจในสังคมหนึ่งให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งนั้นพึงจะกระทำเช่นไร ?

ในที่นี้ยอมรับว่า ภายใต้บริบทของสังคมการเมืองไทยในสมัยปัจจุบันนั้น การจะจุดประกายให้การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นกลับมาเป็นวาระสำคัญดังเช่นในอดีตนั้นมีความยากลำบากเป็นอย่างยิ่ง แต่หากพิจารณาถึงประสบการณ์การกระจายอำนาจในสังคมต่างๆ ทั่วโลก ก็จะเห็นว่าเรายังคงมีความหวังเพราะในระยะสองถึงสามทศวรรษที่ผ่านมา ก็ปรากฏประสบการณ์จากหลายๆ ประเทศที่การกระจายอำนาจสามารถดำเนินไปได้โดยไม่ต้องอาศัยปัจจัยแทรกซ้อนที่จะนำไปสู่การปรับหรือการปฏิรูปขนานใหญ่ หากแต่การกระจายอำนาจสามารถกลายเป็นส่วนหนึ่งของวาระทางนโยบายปกติที่มีการดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปแต่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องได้ อาทิ กรณีของสหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ และอีกหลายประเทศ

4 งานของ Chanchal Kumar Sharma ได้ขมวดให้เห็นถึงแรงผลักดันต่างๆ ที่มีผลต่อกระบวนการกระจายอำนาจตั้งแต่ยุค คริสต์ทศวรรษที่ 1990

เราอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงความคาดหวังเสียใหม่ว่าการกระจายอำนาจในสังคมไทยนั้น ไม่จำเป็นจะต้องปรากฏขึ้นเป็นวาระแห่งชาติที่มีการปฏิรูปขนานใหญ่ในระยะเวลาอันสั้นเหมือนกับที่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทยหรือฟิลิปปินส์ช่วงท้ายของคริสต์ทศวรรษที่ 1990 ภายใต้กระแสการปฏิรูปการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย หรือการกระจายอำนาจแบบถอนรากถอนโคนในระยะเวลาอันสั้นแบบที่เรียกว่า “Big Bang Decentralization” ในอินโดนีเซีย ตรงกันข้าม เราพึงช่วยกันขบคิดว่าจะทำอย่างไรให้การกระจายอำนาจและการเสริมสร้างบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลายเป็นนโยบายปกติที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยทุกๆ รัฐบาล ทำให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมองว่า นโยบายด้านนี้เป็นสิ่งที่เราจะต้องค่อยๆ ปรับ ค่อยๆ แก้ โดยไม่หยุดเดินเป็นกิจกรรมที่ถูกทำให้เป็นภารกิจและแบบแผนการดำเนินงานปกติของรัฐบาลไทย

การจุดประกายเพื่อมุ่งสู่ทิศทางดังกล่าว ในที่นี้เห็นว่า การให้เหตุให้ผลในแบบเดิมๆ อาจจะไม่เพียงพอหรือไม่สามารถใช้ได้อีกต่อไป ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลของนักรัฐศาสตร์ที่อ้างถึงการเสริมสร้างประชาธิปไตยและพลเมืองด้วยการกระจายอำนาจ หรือการอ้างเรื่องความประหยัดในเชิงขนาดและการลดผลกระทบภายนอกด้วยการเพิ่มพูนบทบาทท้องถิ่นโดยนักเศรษฐศาสตร์หรือการอ้างถึงความชอบธรรมในการใช้อำนาจและการตัดสินใจที่ต้องเอาไปอยู่ใกล้มือประชาชน โดยนักกฎหมายมหาชนเหล่านี้อาจถูกต้องในเชิงวิชาการและอุดมคติทางสังคม แต่มัน “ขายไม่ได้” อีกต่อไปในห้วงเวลาปัจจุบัน

พลังสำคัญที่ทำให้การกระจายอำนาจดำเนินไปได้เรื่อยๆ แต่ไม่เคยหยุดเดินในประเทศที่กล่าวถึงนั้น ต้องอาศัยพลังการสนับสนุนอย่างสำคัญจากภาคธุรกิจเอกชนและประชาชนในชุมชนท้องถิ่น และการจะทำให้บริษัทห้างร้าน ภาคอุตสาหกรรม และประชาชนทั่วไปกดดันเรียกร้องในเรื่องนี้นั้น ก็

ต้องทำให้ตัวแสดงเหล่านี้ตระหนักร่วมกันว่า การกระจายอำนาจและการเสริมสร้างบทบาทของท้องถิ่นมันมีผลกระทบโดยตรงต่อกลุ่มองค์กรและสังคมทั่วไป กล่าวง่ายๆ ก็คือ การกระจายอำนาจมันต้อง “รับประทานได้” และ “ย่อยง่าย” ในความนึกคิดของเขาเหล่านี้ และมันควรจะเป็นโจทย์ใหม่สำหรับสังคมไทย โดยเฉพาะวงวิชาการและผู้ประกอบการทางนโยบายจะต้องมาขบคิดร่วมกัน

ภายใต้โจทย์ข้างต้น ในที่นี้ขอละเว้นไม่กล่าวถึงแนวทางในการจุดประกายและชักชวนให้ภาคธุรกิจเอกชนเข้ามาเป็นพลังหรือภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนประเด็นด้านการกระจายอำนาจ (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2555)⁵ แต่อยากจะกล่าวถึงประชาชนหรือสังคมเป็นการทั่วไปว่าจะทำอย่างไรให้กลุ่มทางสังคมต่างๆ ได้ตระหนักและเห็นถึงประโยชน์ของการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น

คำหรือแนวคิดสำคัญที่อาจนำมาเป็นประเด็นสำหรับการรณรงค์ทางนโยบายได้ ก็คือ “คุณภาพชีวิต” หมายความว่า **เราจะต้องทำให้สังคมทั่วไปตระหนักและมองเห็นอย่างจริงจังว่า การกระจายอำนาจและการเสริมสร้างบทบาทของท้องถิ่นนั้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลเชิงบวกต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี**

5 ในเรื่องนี้ ก็ค่อยๆ ปรากฏบทบาทของภาคเอกชนในไทยที่ออกมาขับเคลื่อนประเด็นนี้ต่อเนื่องในระยะหลายปีที่ผ่านมา อาจดูตัวอย่างได้ใน วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2555). คลื่นลูกที่สองของการกระจายอำนาจ: บริบทใหม่ ความจำเพาะของพื้นที่ และการเคลื่อนไหวเพื่อจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ รายงานสรุปผลการสัมมนาระดมความคิดเห็น “คลื่นลูกที่สองของการกระจายอำนาจ” บริบทใหม่ ความจำเพาะของพื้นที่ และการเคลื่อนไหวเพื่อจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ.

ในปัจจุบันเราทุกคนล้วนอยากมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่เราจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ต้องมีกลไกที่อยู่ใกล้กับเราในการจัดการกับสภาพรอบตัวและบริการสาธารณะรอบๆ ตัวให้ แต่ปัจจุบันยังไม่มีดี สภาพแวดล้อมและบริการสาธารณะในปัจจุบันที่ยังไม่ดี ไม่ใช่ว่าส่วนราชการทำงานไม่ดี แต่เป็นเพราะส่วนราชการมีลักษณะที่แตกกระจายอย่างมาก ซึ่งการจัดการเชิงพื้นที่ภายในชุมชนเล็กๆ ของไทยก็มีความสับสนเป็นอย่างมาก

จากที่เคยได้ฟังรายการร้องเรียนร้องทุกข์บ่อยๆ พบว่า เรื่องที่มีักพบบ่อยๆ ในสื่อสารมวลชน คือ การร้องเรียนเรื่องถนนพังเสียหายและประโยคแรกของผู้ดำเนินรายการมักจะเริ่มต้นก่อนก็คือ “ถนนนี้เป็นของใคร ?” เป็นของหน่วยงานใด จะได้ให้ผู้รับผิดชอบได้ถูกต้อง ลักษณะเช่นนี้สะท้อนว่า กลไกในการจัดการเชิงพื้นที่ของไทยนั้นมีคนรับผิดชอบหลายระนาบ หลายหน่วย และแต่ละหน่วยก็ต่างคนต่างทำและขาดการประสานงาน ดังนั้น เมื่อชาวบ้านเดือดร้อนจากการจัดบริการสาธารณะหนึ่งๆ จึงไม่รู้ว่าควรต้องไปเรียกร้องกับใคร ควรให้ใครมาแก้ไขปัญหา ดังนั้น การที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ กลไกที่ทำงานในเชิงพื้นที่จะต้องชัดเจนและมีความกระตือรือร้นในการสนองตอบความต้องการของประชาชน และนี่คือเหตุผลสำคัญที่นานาประเทศจะต้องมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะการดำรงอยู่ของท้องถิ่น คือ การดำรงอยู่ของกลไกในการแก้ไขปัญหาในระดับย่อยที่สุดและอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด อันเป็นฐานสำคัญของการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีภายในชุมชน

ด้วยเหตุนี้ หากท้องถิ่นทำงานได้ดี ก็จะทำให้ชีวิตเราดีขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ณ ปัจจุบันและภายใต้บทบาทอำนาจหน้าที่ที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน (ซึ่งก็มีข้อจำกัดมากมาย) หากท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดทำภารกิจบางประการให้มีคุณภาพและได้รับการยอมรับ ย่อมตอบโจทย์เรื่องคุณภาพชีวิตได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมอยู่แล้ว และตัวอย่างสำคัญก็ได้แก่ การศึกษาและการรักษาพยาบาล

ณ ปัจจุบันเรามีตัวอย่างที่ดีมากมายของท้องถิ่นที่สามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและนวัตกรรมใหม่ในทุกๆ ระดับตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนถึงระดับอุดมศึกษา แต่ในที่นี้ขอจำกัดเอาเพียง*การศึกษาก่อนวัยเรียน*ก็น่าจะเป็นรูปธรรมสำคัญถึงบทบาทท้องถิ่นกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างชัดเจน คงต้องยอมรับว่า ณ ปัจจุบัน การศึกษาของไทยมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและค่าเล่าเรียนในระดับเด็กเล็กก่อนวัยเรียนก็ถีบตัวสูงขึ้นอย่างน่าตกใจ ดังเช่นผู้ปกครองจำนวนมากจะต้องส่งลูกหลานเข้าโรงเรียนอนุบาลหรือสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนตั้งแต่ 3 ขวบจนถึง 6 ขวบ และหากจัดส่งไปยังสถานศึกษาเอกชน ก็จะมีค่าใช้จ่ายอย่างน้อยประมาณสามถึงห้าหมื่นบาทต่อภาคการศึกษา นั่นหมายความว่า ในหนึ่งครัวเรือนจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับเด็กหนึ่งคนต่อหนึ่งปีโดยประมาณหนึ่งแสนบาท ในขณะเดียวกัน เราได้เห็นถึงท้องถิ่นจำนวนมากที่สามารถจัดทำศูนย์เด็กเล็กได้ดีและมีคุณภาพสูง ฉะนั้น ถ้าหากมีโอกาสดำเนินการอยู่ในเขตท้องถิ่นที่มีการจัดการศูนย์เด็กเล็กที่ดี เราก็จะประหยัดเงินได้นับแสนบาทต่อปี

ส่วนการรักษาพยาบาลนั้น เราไม่จำเป็นจะต้องคาดหวังในบทบาทท้องถิ่นถึงขั้นการสร้างโรงพยาบาลหรือศูนย์การแพทย์ที่ทันสมัย แต่หากเราคาดหวังแต่เพียงเรื่องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในครัวเรือนเพียงเรื่องเดียว เราก็จะเห็นได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยจำนวนมากไม่น้อยสามารถดำเนินบทบาทด้านนี้ได้เป็นอย่างดีและมีคุณภาพ นวัตกรรมท้องถิ่นอย่าง “โรงพยาบาลร้อยเตียง” หรือโครงการอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเหล่านี้สามารถช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนได้อย่างมหาศาล อาทิ การสรรหาว่าจ้างบุคลากรในการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือน หากเป็นเพียงบุคลากรทั่วไปที่ไม่มีทักษะและความชำนาญเราอาจจะต้องเสียค่าตอบแทนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นบาทต่อเดือน ในหนึ่งปีต่อหนึ่งครัวเรือนก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายเกินกว่าหนึ่งแสนบาท

พิจารณาจากสองภารกิจดังกล่าว หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้อย่างมีคุณภาพและประชาชนทั่วไปให้การยอมรับ เท่ากับว่าเราสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนไม่ต่ำกว่าสองแสนบาทต่อปี ย่อมทำให้คนในวัยหนุ่มสาวที่เป็นกำลังแรงงานของประเทศสามารถจะลดค่าใช้จ่าย และไม่ต้องห่วงหน้าพะวงหลัง สามารถเอากำลังและความคิดไปทำอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมได้อีกมาก หรืออย่างน้อยก็มีกำลังจ่ายที่สูงขึ้นในการดูแลครอบครัวให้มีความสุข

นี่คือคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นคุณภาพชีวิตที่มีต้นทุนและรายจ่ายต่ำกว่าการพึ่งบริการจากภาคเอกชนเป็นอย่างมาก หากเราย้อนพินิจชีวิตส่วนตัวอย่างจริงจังเรา就会发现ว่า เราต้องจ่ายเงินจำนวนมากเพื่อซื้อบ้านจัดสรรหรือห้องชุดพักอาศัยเพราะต้องการความสะดวกและความปลอดภัยในชีวิต เราต้องเสียค่าบำรุงการศึกษาของลูกหลานให้กับโรงเรียนเอกชนซึ่งเพิ่มสูงขึ้นทุกปี เราต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้กับโรงพยาบาลเอกชนในอัตราที่แสนจะน่าตกใจ ฯลฯ แน่นอนว่าการบริการจากภาคเอกชนเหล่านี้ย่อมมีคุณภาพสูงและเราก็เลือกเองที่จะยอมจ่าย แต่ในอีกทางหนึ่ง หากเรามองเห็นความสำคัญของการกระจายอำนาจและการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่ท้องถิ่น เราก็สามารถได้รับบริการเหล่านี้ได้อย่างทัดเทียมกับภาคเอกชนแต่มีต้นทุนที่ต่ำกว่าได้ และนี่คือคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งหากท้องถิ่นสามารถขยายบทบาทในการจัดทำบริการสาธารณะในด้านอื่นๆ ได้อย่างมีคุณภาพและสังคมก็ให้การยอมรับ ก็ไม่มีเหตุผลที่เราจะเพิกเฉยต่อการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร?

รายการอ้างอิง

- Sharma, C. K. (2005). Why Decentralization? *The Puzzle of Causation. Synthesis*, 3 (1), 1-17.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2555). คลื่นลูกที่สองของการกระจายอำนาจ: บริบทใหม่ ความจำเป็นของพื้นที่ และการเคลื่อนไหวเพื่อจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ *รายงานสรุปผลการสัมมนาระดมความคิดเห็น “คลื่นลูกที่สองของการกระจายอำนาจ” บริบทใหม่ ความจำเป็นของพื้นที่และการเคลื่อนไหวเพื่อจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2559). *การรวมศูนย์อำนาจและการกระจายอำนาจกับการบริหารราชการแผ่นดินไทย: การทบทวนแนวคิด ข้อถกเถียง และข้อพิจารณาเพื่อการปฏิรูป*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2555). *การเมืองในกระบวนการกระจายอำนาจ: ศึกษาผ่านบทบาทของนักวิชาการ ข้าราชการ นักการเมืองและประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อาหารทวิภพ ชุมชนและคนตาย: วิถีอาหารในพิธีเสกสุสาน คาทอลิกหนองแสง

Dual Worlds Foods Community
and The Dead:
Foodways of All Souls' Day
at Nong Saeng Catholic Community

ทุติยาภรณ์ ภูมิดอนมิ่ง¹

Tutiya-phorn Poomdonming

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีอาหารในพิธีเสกสุสานของชาวคาทอลิกในพื้นที่สุสานหนองแสง วัดนักบุญอันนา จังหวัดนครพนม โดยพบว่าชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่มีพื้นเพมาจากภาคกลางของประเทศเวียดนามได้มีการผสมผสานอาหารพิธีกรรมของตนขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ วิถีอาหารในลักษณะนี้ได้แสดงให้เห็นถึงการรวมหมู่ การยึดหยุ่นและการหลอมรวมทำให้เห็นถึงความ เป็นพหุลักษณะทางด้านวัฒนธรรมของอาหารพิธีกรรมด้วยการสร้างความหมายผ่าน “อาหารทวิภพ” ที่เผยให้เห็นพันธะทางอารมณ์แห่งความกลัวต่อความ หิวโหย ซึ่งเป็นอำนาจสำคัญที่ทำให้เกิดจินตนาการถึงโลกหลังความตาย ทั้งนี้ ด้วยการใช้อาหารเป็นสื่อกลางเพื่อเชื่อมและอธิบายปรากฏการณ์ของพิธีกรรม ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงวิถีอาหาร และชุมชนของคนตายได้ในหลายมิติ

คำสำคัญ:

อาหารทวิภพ, ชุมชน, คนตาย

1 อาจารย์ประจำศูนย์การศึกษาบึงกาฬ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี E-mail: tutiyapoom@gmail.com

Abstract

The objective of this article was to explore dietary figuration used during the Commemoration of All the Faithful Departed at Nong Saeng Catholic Cemetery, St. Anna's Church in Nakhon Phanom Province. The research discovered that Thais of Vietnamese descent have food way that are required in important rituals. The present of such foods signify their congregation, flexibility, and assimilation. These characteristics resulted in plurality of the ritual-based foods and its denoted meaning. Dual Worlds Food is a term that elaborates the emotional bond in responding to fear of hunger. This compelling force invigorates the conceptualization of the afterlife world for which foods serve as a medium that connects these worlds. Furthermore, foods also illustrate the phenomenon concerning figuration and multi-dimensional aspect of the community of the dead.

Key words:

Dual Worlds Foods, Community, The dead

● บทนำ

“ความตายไม่ใช่จุดจบ แต่เป็น ‘ทางผ่าน’ หรือ ‘ช่องทาง’
ที่เปิดทะลุภาพหนึ่งไปสู่อีกภาพหนึ่งหรือถ้าจะพูดว่า ความตาย
เป็นการเดินทางผ่านต่างมิติก็คงไม่ผิดนัก”

(นิติ ภาวครพันธุ์, 2563)

ข้อเสนอข้างต้น ปรากฏในบทความ (นิติ ภาวครพันธุ์, 2563) อันเป็นปฐม
บทของการเปิดฉากสู่การสนทนาถึงความตายที่นิติพยายามเสนอว่ามันมิได้เป็น
แค่เพียงการหยุดเดินของชีพจรหรือการหมดสิ้นของลมหายใจเท่านั้น หากแต่
ความตายถือเป็นหมุดหมายแห่งการเปลี่ยนผ่านเพื่อทะลุไปสู่อีกโลกหนึ่งอันเป็น
โลกในภาพจินตนาการของผู้คนในแต่ละหมู่เหล่า ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงนำเอา
กรอบคิดดังกล่าวไปวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ในภาคสนาม และเรื่องราววิถีชีวิต
ของครอบครัวชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่มีความเชื่ออย่างแรงกล้าต่อศาสนา
คริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ทั้งยังเป็นครอบครัวที่ยังคงยึดถือขนบปฏิบัติแห่ง
พิธีกรรมการรำลึกถึงผู้วายชนม์อย่างมุ่งมั่น และศรัทธาในพิธีเสกสุสาน
(All Souls' Day) ทั้งนี้ เพื่อเผยให้เห็นถึงการจินตนาการถึงภาวะหลังความตาย
ที่เป็นเพียงจุดเปลี่ยนผ่านของชีวิตที่มีอาหาร หรือวัตถุมงคลสำคัญอันเป็น
สื่อกลางการสื่อสารจากโลกมนุษย์สู่โลกของจิตวิญญาณหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ
แต่ละความเชื่อของกลุ่มและชนเผ่า ดังเช่น เรื่องราวภาคสนามที่จะนำเสนอ
ในบทความนี้

ในช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562 หญิงสาวผู้ชื่อ โยธีวดา² (นามสมมติ) กำลังเดินทางสู่พิธี “เสกสุสาน” ณ วัดนักบุญอันนา หนองแสง จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นสิ่งที่เธอ และคนในครอบครัวพึงกระทำในทุกวงรอบแห่งปี กล่าวได้ว่า “การเสกสุสาน” ถือว่าเป็นพิธีการสำคัญในวิถีชีวิตของชาวโรมันคาทอลิก โดยในรอบหนึ่งปีชาวโรมันคาทอลิกจะมุ่งให้ความสำคัญแก่ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ เพื่อการไหว้และการปลดปล่อยดวงวิญญาณจากบาปจนได้ขึ้นสวรรค์ไปอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า เชื่อกันว่า พิธีกรรมเสกสุสานได้เริ่มต้นขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 1 ขณะที่คริสตังมีธรรมเนียมฉลองและเลี้ยงอาหารเหนือหลุมศพของบรรดาภรรยาสักขี ก่อนที่ได้มีการเปลี่ยนคำเรียก ภาษาและพิธีการจนกลายเป็นการถวายมิสซาเหนือหลุมศพในเวลาต่อมา โดยถือกันว่าเป็นการเลี้ยงอาหารศักดิ์สิทธิ์ (sacred food) ในช่วงแรกเริ่มนั้น การทำพิธีถวายมิสซาจะเลือกเฉพาะหลุมศพของนักบุญภรรยาสักขี จากนั้นในราวคริสต์ศตวรรษที่ 3 เมื่อจำนวนของบรรดานักบุญมีมากขึ้น ชาวคาทอลิกก็นิยมเอาชื่อนักบุญมาเป็นองค์อุปถัมภ์แก่ตน เมื่อตายไปแล้วญาติพี่น้องก็จะมาฉลองและเลี้ยงอาหารเหนือหลุมศพ (สำราญ วงศ์เสงี่ยม, 2522, น. 33-35)

คำอธิบายข้างต้นสามารถมองเห็นถึงมิติของปรัชญา ศาสนา และความตายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์เป็นจุดเปลี่ยนหมุนเวียนของภพชาติ ดังนั้นการเสกสุสานจึงถือเป็นพิธีกรรมของโลกมนุษย์ที่ต้องปฏิบัติตามความเชื่อและความศรัทธาเพื่อการเชื่อมโลก 2 มิติ คือ โลกที่มองเห็น และโลกที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ความว่างเปล่าที่มองไม่เห็นนี้ได้กลายเป็นหลุมบ่อที่ทำให้มนุษย์เกิดความกลัว ความวิตกกังวล จนนำไปสู่การสร้างจินตนาการ เชื่อในจินตนาการ และนำไปสู่การถ่ายทอดเพื่อสร้างการรับรู้ให้ปรากฏขึ้นจริงของจินตนาการ

2 หญิงสาววัยกลางคนเชื้อสายไทย-เวียดนาม ที่ต้องทำหน้าที่เดินทางไปแสดงความกตัญญูหน้าหลุมฝังศพในวันเสกสุสาน ณ วัดนักบุญอันนาหนองแสง จังหวัดนครพนม ทั้งนี้กรุณาตรวจสอบวันสัมภาษณ์ทั้งหมดได้ในรายการอ้างอิงท้ายบทความ

อย่างสมบูรณ์แบบ ทั้งนี้ ก็ด้วยการอาศัยสื่อกลาง (Medium) เป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อการส่งผ่าน และก่อร่างความสมบูรณ์แบบขึ้นโดยมี “อาหาร” และ “วิธีการกินอาหาร” เป็นสื่อผ่านทางสำคัญอันศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรมเสกสุสานนี้

ด้วยเหตุเช่นนั้น โยธีวดาและครอบครัวของเธอจึงต้องรีบรุดเดินทางไปยัง “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” (sacred ground) ในการปฏิบัติศาสนกิจ ณ สุสานหนองแสงในวันดังกล่าว เนื่องจากสุสานแห่งนี้เริ่มแรกเป็นหลุมฝังของผู้นำทางศาสนา ขนชั้นนำและกลุ่มบุคคลอื่นๆ อันมีฐานันดรสายพันธุ์กรรม ไทย เวียดนาม ลาวและจีนเป็นส่วนใหญ่ โดยแต่ละหลุมฝังได้ถูกจัดวางในพื้นที่ของการจับจองเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่และจัดวางอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันกับหลุมของเครือญาติ เหล่าบรรพบุรุษของโยธีवादาก็เช่นเดียวกัน คือ ถูกจัดวางในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ทั้งปู่ทวด-ย่าทวด-ปู่-ย่า-พ่อ ตลอดจนญาติพี่น้องที่มีสายพันธุ์กรรมใกล้เคียงกัน (ซึ่งโยธีवादามักจะเรียกตามภาษาของครอบครัวของตัวเองว่า องโหนย (ปู่) {Ông nội} – บ่าโหนย (ย่า) {Bà nội} – โบ (พ่อ) {Bố}) การประกอบพิธีกรรมใน “พื้นที่พิเศษ” (สุสาน) ของเหล่าผู้ผันภพ (the dead) นี้มีนัยยะสำคัญผ่านความทรงจำ-อัตลักษณ์-อุดมการณ์-ความสนุกสนาน และการสูญเสีย โดยทั้งหมดล้วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรม การใช้พื้นที่ และการกินอาหารในวันพิเศษ และในพื้นที่พิเศษที่เป็นศูนย์กลางของการรวมกลุ่มคนในชุมชน อันเป็นการรวมจิตวิญญาณหลังความตายและเป็นการเชื่อมร้อยกันในระหว่าง 2 มิติด้วยอาหารกับวิธีการกินอาหารดังกล่าวเพื่อการระลึกถึงจิตวิญญาณของผู้ผันภพนั้น

กล่าวได้ว่า การรำลึกถึงผู้ผันภพถือเป็นเป้าหมายสำคัญของพิธีกรรม ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนมุ่งพิจารณาแง่มุมเชิงพื้นที่ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกของอาหารและการแสดงออกของการกินอาหารในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อันหมายถึงสุสาน ทั้งนี้ ผู้เขียนพยายามนำสัญลักษณ์ทั้งในการจัดการพื้นที่-อาหาร-และวิธีการกินอาหารมาใช้ในการตีความเพื่อค้นหาความหมายทางสังคม-วัฒนธรรม

ในเงื่อนไขและบริบททางประวัติศาสตร์ของชุมชน โดยพิจารณาผ่านชีวิตและครอบครัวของโยธิวดาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในบทความนี้ รวมถึงกรณีศึกษาสำคัญอื่นๆ ที่ปรากฏให้เห็นในการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยเฉพาะการจัดวางและการมีอยู่ของสื่อกลางเพื่อเชื่อมโยงทั้ง 2 โลกเข้าด้วยกันในช่วงวัน/เวลาอันสำคัญนั้น ทั้งนี้ ประเด็นอภิปรายของบทความนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานภาคสนาม ด้วยวิธีการแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic research method) ที่ผู้เขียนเข้าไปสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ทั้งในบ้าน นอกบ้าน และในงานพิธีกรรม

อนึ่ง บทความนี้พยายามวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเรื่อง “วิถีอาหาร” (Foodways) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวัฒนธรรมอาหารในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Penny Van Esterik, 2008) ที่ศึกษาอาหารของต่างกลุ่มทางชาติพันธุ์ ซึ่งอธิบายว่า ความเป็นอื่นหรือความแปลกของอาหาร รวมทั้งธรรมเนียม ประเพณี และพิธีกรรมที่มีการทำอาหารเข้าไปเกี่ยวข้องนั้นจะทำให้เราสามารถเข้าใจผู้คนได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้น แนวคิดนี้ (Cecilia Leong-salobir, 2011) ที่อธิบายถึงความหมายของแนวคิดว่าเป็นปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับอาหาร/ การกิน/ วรรณะ/ ชาติพันธุ์ โดยใช้กรอบแนวคิดนี้ในการสำรวจบทบาทและภาพลักษณ์ของคนในบ้านที่จะสามารถทำให้เห็นถึงข้อจำกัดของอาหารในพื้นที่นั้น (Frederick Simoons, 1961) ยังได้อธิบายว่า วิถีอาหารที่มนุษย์ให้ความหมายนั้นเป็นรูปแบบของความรู้สึนึกคิด รวมทั้งพฤติกรรม อันเกี่ยวกับอาหารในลักษณะสำคัญร่วมของกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกัน ดังนั้น วิถีอาหาร จึงเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่จะปรากฏให้เห็นในบทความที่มีเป้าหมายในการมองความสัมพันธ์ของอาหาร พื้นที่ และผู้คน ซึ่งบทความนี้ไม่ได้เป็นเพียงการอธิบายปรากฏการณ์ของอาหารเท่านั้น แต่ผู้เขียนพยายามเผยให้เห็นถึงความหมายของอาหารและวิธีการกินอาหารในพิธีกรรมสำคัญที่เป็นสื่อส่งผ่านความรู้สึก อาทิเช่น ความหวังใจ ความรักและความกลัวของคนในจากโลกมนุษย์สู่อีกคนในโลกของจิตวิญญาณ

ด้วยเหตุดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าแนวคิดเรื่องวิถีอาหารมีความสำคัญในการพิจารณาถึงวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการกินอาหารภายในสุสาน การผสมผสานอาหารประเพณี และความหมายของอาหารในลักษณะต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็นในงานภาคสนาม โดยในบทความนี้จะขอพิจารณาผ่าน 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้ (1) โบสถ์หนองแสง: ระหว่างเส้นทางการสำรวจสู่ศูนย์กลางแห่งศาสนาท้องถิ่น (2) โยธิวดา: ตระเตรียมและสรรหาจากปากคลองตลาดสู่ภูมิภาคแม่ของ (3) วันที่ 2 พฤศจิกายน 2562: คืนวันเสกสุสาน อาหาร และการกินหน้าหลุมฝัง (4) เกม-อุ๊ป (com úp) อาหารทวีภพ: ความโชคดีที่บังเอิญค้นพบ (Serendipity)

● โบสถ์หนองแสง: พื้นที่ระหว่างทาง สู่ศูนย์กลางแห่งศาสนาท้องถิ่น

แม้ว่าเรือนคาน อาสนวิหาร และศาสนอาคารสมัยใหม่จะผุดขึ้นมากมายในพื้นที่ชุมชนหนองแสง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ทั้งเวลากลางวัน แลกลางคืน ทั้งฝั่งซ้าย และฝั่งขวาของแม่น้ำโขงนั้น ทว่าความโดดเด่นของสัญลักษณ์ทางเขนอยู่เหนือหลังคาโบสถ์ก็ยังเป็นมโนภาพหลักทางสายตาที่สร้างการรับรู้และการยกย่องของชุมชนแห่งนี้มาตั้งแต่ ค.ศ.1919 (พ.ศ.2462) (วัดนักบุญอันนาหนองแสง, 2557), กล่าวได้ว่า อาสนวิหารนักบุญอันนาหนองแสง วัดคาทอลิกเก่าแก่ของชาวคริสต์ จังหวัดนครพนม เป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับการสถาปนาขึ้นสำหรับการใช้เป็นรองอาสนวิหารของอัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ทั้งนี้ เสมือนเป็นการระลึกถึงความเสียสละและความกล้าหาญในการบุกเบิกพื้นที่ทางความเชื่อและศรัทธาของกลุ่มธรรมทูตแรกที่เป็นดัง “เมล็ดพันธุ์แห่งพระวรสาร” (Seeds of the gospel) ต่อการหว่านไถ่ปลูก แปลงเมล็ดพันธุ์แห่งความศรัทธาลงในพื้นที่พิธีกรรมแถบถิ่นดินแดนแห่งนี้ สืบมาจนกลายเป็นสถานที่ส่งผ่านจินตนาการ ความหวัง และความหมายของความรู้สึกจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อและความศรัทธาอย่างแรงกล้าของบรรดามิชชันนารีเหล่านี้ จึงเป็นรากฐานที่สำคัญในการบ่มเพาะและสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ อันนับได้ว่าเป็น ฐานรากสำคัญแห่งการเริ่มต้นในการก่อรูปของศาสนจักรคาทอลิกในดินแดน ลุ่มน้ำโขงตามประวัติที่ปรากฏเป็นข้อมูลหลักฐาน ทั้งที่เป็นคำบอกกล่าว เอกสารทางราชการ และเอกสารงานวิชาการต่างๆ นั้นสามารถกล่าวได้ว่าพื้นที่ แห่งศรัทธาของคาทอลิกในชุมชนหนองแสงแห่งนี้บังเกิดมีขึ้นจากความบังเอิญ ในการเข้าสำรวจเส้นทางศาสนาของบาทหลวงโปรตม บาทหลวงเกโก และครูคำสอนชาวเวียดนามชื่อ ครูทัน ซึ่งเดิมทีมีความตั้งใจในการออกเดินทาง ไปสู่จังหวัดหนองคายตามคำเชื้อเชิญในการแพร่ศาสนาและทำให้ในระหว่างทาง เดินทางของบาทหลวงนั้นได้พบกับคริสตังชาวญวนที่มาตั้งรกรากถิ่นอาศัยอยู่ ในนครพนม (สาลินี มานะกิจ, 2548, น.42) ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า นครพนม มิได้เป็นพื้นที่เป้าหมายแรกในการแพร่ธรรมของพระสงฆ์มิสซังต่างประเทศเลย แม้แต่น้อย หากแต่เป็น “พื้นที่ระหว่างเส้นทาง” (a stopover or a stopping place on a journey) ของการสำรวจเพื่อการแพร่ธรรม และนำไปสู่การสร้าง สำนัก โบสถ์ และวิหารจนกลายเป็นศูนย์กลางแห่งศาสนาท้องถิ่นที่มีความสำคัญ ในการเป็นจุดยุทธศาสตร์แห่งสงครามทางศาสนาและอาวุธในเวลาต่อมา

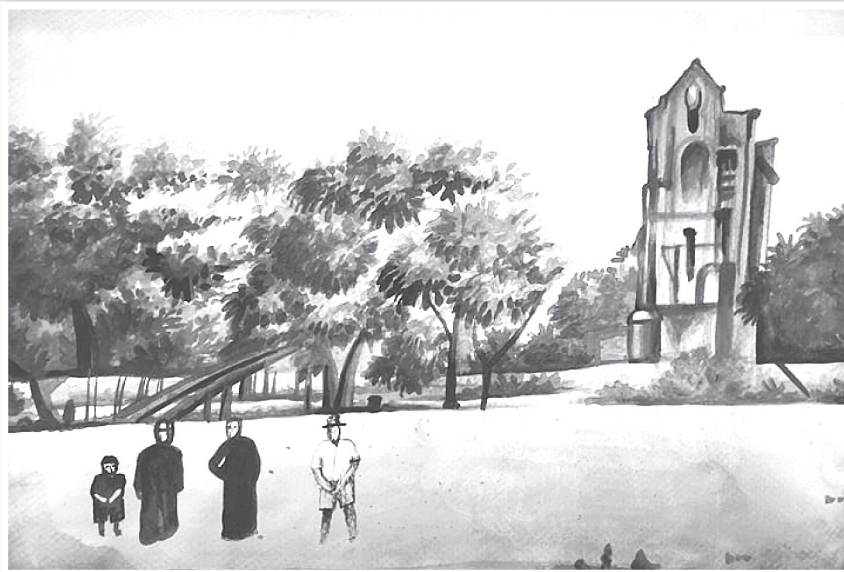
ในแง่หนึ่ง นัยยะของคำว่า “พื้นที่ระหว่างเส้นทาง” ย่อมสื่อความหมาย ที่สะท้อนถึง “ความบังเอิญแห่งการเดินทาง” (a coincidence of journeys) คือมิใช่เป้าหมายของการทำกิจกรรมใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการวางแผน หากแต่การ เกิดขึ้นของพื้นที่แบบนี้ได้นำไปสู่การมีอยู่ พร้อมทั้งการก่อรูปของสิ่งศรัทธา ศาสนสถานและพิธีกรรมในระหว่างเส้นทาง โดยมูลเหตุแห่งการอุบัติขึ้นของ พื้นที่สำคัญแห่งนี้ได้ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางวิชาการ ทั้งวิชาการ รวมทั้งบท สัมภาษณ์อีกหลายชิ้นที่อธิบายถึงสาเหตุแห่งการก่อรูปร่างของศาสนาและ ศรัทธาของชาวเวียดนามอพยพในพื้นที่นครพนมเป็นต้นราก

กล่าวโดยสังเขป ก็คือ ศาสนสถานสำคัญแห่งนี้กำเนิดขึ้นจากการหยุดพัก ค้างแรม ณ ชุมชนชาวเวียดนามอพยพแห่งนี้เป็นเวลา “หลายสัปดาห์” โดยใน ระหว่างเวลาหลายสัปดาห์นี้ได้เกิดมีการเทศนาคำสอนของคริสต์ศาสนาให้แก่ ชาวเวียดนาม จนในที่สุดยังได้เกิดพิธีโปรดศีลล้างบาปให้แก่ชาวเวียดนามจำนวน 13 คน และมีการจัดพิธีให้พวกเขาได้รับศีลสมรสอย่างถูกต้องอีก 4 คู่เมื่อวันที่ 14 กันยายน ค.ศ.1883 (พ.ศ. 2426) หลังจากฉลองปีศา³ ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1884 (พ.ศ. 2427) จึงถือเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญของพื้นที่ระหว่างทางนี้ ด้วยเหตุแห่งการมีอยู่ก่อนแล้วของชาวคริสตังเชื้อสายเวียดนามในชุมชนหนอง แสงจำนวนประมาณ 100 ครอบครัว และอีกจำนวนหนึ่งในแถบถิ่นบริเวณพื้นที่ ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง จึงได้ทำให้มีการร้องขอให้สำนักมิสซังกรุงเทพฯ คัดเลือก บาทหลวงคาทอลิกที่สามารถสื่อสารด้วยภาษาเวียดนามให้ไปช่วยงานที่หนอง แสง ในครั้งนี้ คุณพ่อเอ็ดเวิร์ด (ยอแซฟ) ถัง นาลาก บาทหลวงผู้มีเชื้อสาย เวียดนามจากจันทบุรี จึงได้อาสาเดินทางไปปฏิบัติงานในพื้นที่นครพนม โดย ได้ประกอบพิธีกรรมด้วยภาษาเวียดนาม และเผยแพร่พระคริสตธรรมในชุมชน คาทอลิกอีกหลายแห่ง (สุริยา คำหวาน, 2562, น.61-67) กล่าวได้ว่า การ ชันอาสาของบาทหลวงเชื้อสายเวียดนามท่านนี้ทำให้ผู้เขียนมองว่าเป็นความ พยายามมีอยู่ สร้างขึ้นและดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน (Identity of Community) (จุฑามาศ อุ่นจิตสมปอง, 2557, น. 40-42) ดังชาวคริสตังเชื้อสาย เวียดนามในพื้นที่นี้ คือ ชุมชนหนองแสง

ด้วยข้อมูลดังที่กล่าวมานี้ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในครั้งนั้นจึงเป็น เหมือนจุดก่อรูปจักรวาลวิทยาของชุมชนชาวคริสตังนิกายโรมันคาทอลิกที่มี

3 ดรีวาร์ปัสกา หรือ Paschai Triduum ถือเป็นหนึ่งในเทศกาลสำคัญที่สุดของบรรดาคริสตชนทั่วโลก เริ่มจากพิธีมิสซา ในตอนเย็นของวันพฤหัสบดีศักดิ์สิทธิ์ และสิ้นสุดลงในตอนเย็นของวันอาทิตย์ ดรีวาร์ปัสกา หรือสามวันแห่งการผ่านพ้น (Passover) คือ การผ่านพ้นการถูกทรมานและความตาย ผ่านพ้นจาก การถูกจองจำ (ภายในสุสาน) และสุดท้าย คือ การกลับคืนชีพไปสู่ชีวิตนิรันดร์ เป็นช่วงที่พิธีกรรม เข้มข้นมากที่สุดของปีพิธีกรรม (กิตติชัย ชัยประสิทธิ์, 2552, น. 88)

“หนองแสง” เป็นศูนย์กลางของมิสซังเพื่อสร้างรากฐานและความมั่นคงทางจิตใจของ “คริสตังเชื้อสายเวียดนาม” โดยถือว่าเป็นพื้นที่แห่งที่สองต่อจากบ้านคำแก้มที่ได้มีการปลูกสร้างความหมายให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุผลว่าเป็นการขยายขยายพื้นที่เพื่อความสะดวกแก่การเป็นเส้นทางการคมนาคมก่อนจะขยายขยายกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรมของชาวคริสตังในเวลาต่อมา

ภาพที่ 1 ภาพอดีตวัดนักบุญอันนา โบสถ์หนองแสง นครพนม
ถูกบรรยายเป็นภาษาอิตาลีได้ภาพว่า

“(1949) i padri missionari dinanzi alle rovine sulle quali dovranno ricostruire”
ซึ่งผู้เขียนใช้โปรแกรมแปลภาษาได้ความว่า
“หลวงพ่ผู้สอนศาสนาเบื้องหน้าซากปรักหักพังที่พวกเขาจะต้องบูรณะขึ้นใหม่

ที่มา: ผู้เขียนดัดแปลงภาพจากภาพอดีตวัดนักบุญอันนาหนองแสง
เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2563 เข้าถึงได้จาก

http://dondaniele.blogspot.com/2014/07/blog-post_26.html

● โยธิดา: ผู้เตรียมและสรรหาจากปากคลองตลาด สู่ภูมิภาคแม่น้ำทอง

คืนวันพฤหัสบดีที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2562 โยธิดาหญิงสาวชาวไทยเชื้อสายเวียดนามได้โพสต์ภาพดอกไม้ในเฟชบุ๊กส่วนตัวโดยสื่ออารมณ์ประกอบภาพด้วยประโยคว่า “ดอกไม้ของพ่อ” ทั้งนี้ ดอกไม้ที่ปรากฏบนเฟชบุ๊กของเธอนั้นล้วนถูกคัดสรรด้วยความรู้สึกล โยธิดาเล่าว่า ดอกไม้ทั้งหมดนี้จำเป็นต้องซื้อจากกรุงเทพฯ ด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการ ข้อแรก คือ ความหลากหลายของชนิดดอกไม้ทำให้เธอสามารถคัดสรรสิ่งที่เรียกว่า “ดีที่สุด สวยที่สุดเพื่อประดับบ้านให้พ่อ” ข้อสอง คือ เหตุผลของราคาดอกไม้ในช่วงเทศกาลเสกสุสานที่มีราคาสูงเป็นหลายเท่าของราคาปกติในจังหวัดนครพนม ด้วยเหตุผลสองประการดังกล่าวทำให้เธอและครอบครัวลำเลียงดอกไม้ที่คัดสรรแล้วมาจากปากคลองตลาด เดินทางข้ามจังหวัด ข้ามภูเขา และข้ามภูมิภาคระยะทางถึง 739 กิโลเมตร กว่าที่จะถึงจังหวัดนครพนมในวันเสาร์ที่ 1 พฤศจิกายน เวลาราว 15.00 นาฬิกา

ภาพที่ 2 ภาพดอกไม้สื่ออารมณ์ของโยธิดา

ที่มา: ผู้เขียนดัดแปลงมาจากภาพบนเฟชบุ๊กส่วนตัวของโยธิดา วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2562

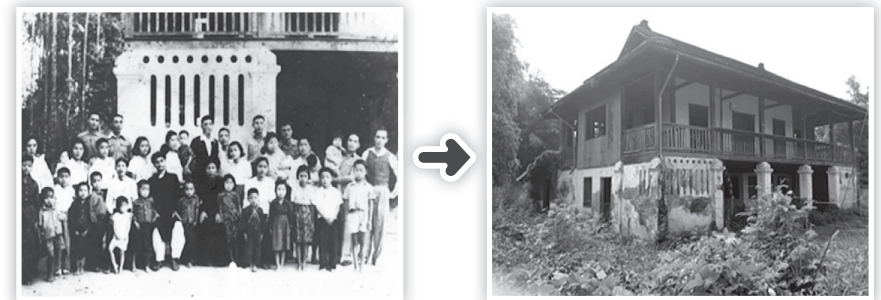
แน่นอนว่า สิ่งแรกสำหรับโยธีวตาและครอบครัว คือ การเข้าไปบ้านใหม่/หลุมฝังของพ่อและเหล่าเครือญาติที่สุสานหนองแสงเพื่อวางดอกกุหลาบสีแดงหน้าหลุม พร้อมทั้งสำรวจพื้นที่โดยรอบเพื่อเตรียมและสรรหาสิ่งสำคัญในการประกอบพิธี ทั้งนี้ สิ่งที่ถูกเขียนสังเกตได้ในเวลานั้น คือ การมีผู้เตรียมที่ทางสำหรับประกอบพิธีกรรม โดยผู้รับเหมารับหน้าที่ทำความสะอาดหลุมฝังในวันก่อนพิธีให้แก่หลุมศพบางหลุมที่ผู้เป็นเครือญาติไม่สามารถมาดูแลทำความสะอาดได้ด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะด้วยข้อจำกัดของเวลาและภาระหน้าที่การทำงาน ด้วยเหตุนี้ อาชีพผู้รับจ้างทำความสะอาดจึงมีความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ของคน พื้นที่และเวลาพิเศษ อันเป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องโยงกันระหว่างพิธีกรรมการเสกสุสานกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวคาทอลิก ซึ่งถักทอขึ้นจากความสัมพันธ์ทางครอบครัว เครือญาติ ความคิด ความเชื่อทางศาสนา ประเพณี พิธีกรรมและอาชีพ (จักรพงษ์ มะลิวัลย์, 2541, น.205)

เมื่อผู้เขียนเข้าไปในบริเวณ ยังได้ยินเสียงหญิงวัยกลางตะโกนถามโยธีวตาว่า “บ้านมีคนทำความสะอาดให้หรือยังจ๊ะ ราคาหลังละ 300-400 บาท ขึ้นอยู่กับขนาดบ้านจ๊ะ” โดยเธอก็ได้ตอบกลับไปในพื้นที่ด้วยเนื้อความว่า หลุมของพ่อและบรรพบุรุษของตนนั้นมีพี่ชายผู้เป็นเครือญาติชั้นอาสารับจัดการดูแลและทำความสะอาดให้ทั้งหมดอยู่แล้ว จึงกล่าวได้ว่า ธรรมเนียมการทำความสะอาดหลุมศพญาติพี่น้องลักษณะนี้เป็นภาระกิจสำคัญสำหรับลูกหลานในการดูแลและส่งมอบหน้าที่ตามแบบแผนดั้งเดิมจากรุ่นสู่รุ่นโดยเคร่งครัดเนื่องจากสุสานถือเป็นจุดเชื่อมต่อจิตวิญญาณของบรรพบุรุษที่แสดงให้เห็นว่า “หากไม่มีปู่ตายายผู้ล่วงลับในวันวานก็จะมีลูกหลานในวันนี้” (องค์ บรรจุน, 2562, น.62-68) นอกจากนั้น การจัดการพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ยังทำให้มองเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้าวของพื้นที่และเวลา ทั้งในอดีตและในปัจจุบัน การกลับมาเพื่อทำพิธีเสกสุสานของโยธีวตาจึงเป็นการผูกสัมพันธ์ของบ้านสู่การกลับสู่ปดุงมิ (hometown) ดังเช่นข้อความบนเฟซบุ๊กส่วนตัวของเธอที่ว่า

“วันนี้ @ นครพนม บ้านของฉัน”

ที่มา: เฟซบุ๊กส่วนตัวของโยธีวตา, 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2562

ด้วยเหตุนี้ “บ้าน” จึงเป็นสิ่งที่สามารถทำให้โยธีวตามีภาพจำของตนเองและครอบครัวปรากฏขึ้นในจินตนาการของตน และสิ่งที่ปรากฏอยู่ในภาพจำของเธอคือบ้านหลังใหญ่ประจำตระกูลที่เคยมีเครือญาติอาศัยอยู่ร่วมกันมาอยู่หลายรุ่นและมีอายุราว 100 ปี (วีรศักดิ์ พนมอุปถัมภ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม พ.ศ.2562) ตัวเรือนปลูกสร้างตามแบบวัฒนธรรมไทย-เวียดนาม ไม่ว่าจะเป็นสัดส่วนตัวอาคาร ผนังกำแพง ช่องแสง ช่องลม แผงไม้ไผ่สานบังตาตามประตูและหน้าต่าง ส่วนหลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสถาปัตยกรรมผู้หนึ่งกล่าวว่า บ้านหลังนี้เป็นงานทางสถาปัตยกรรมในยุคโบราณที่สร้างขึ้นด้วยใจรักและผูกพัน โดยผสมผสานวัฒนธรรมของทั้งสองชาติได้อย่างลงตัว ถือเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในเชิงสัญลักษณ์ คุณค่าทางจิตวิญญาณ และยังปรากฏองค์รวมทางศิลปะของไทยและเวียดนามที่ดำรงอยู่จากอดีตจนถึงปัจจุบันผ่านทรัพยากรวัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรมของโยธีวตาและเครือญาติ

ภาพที่ 3 ภาพบรรพบุรุษของโยธีวตาในอดีตราว พ.ศ.2492 (ด้านซ้ายมือ)

และสภาพบ้านในปัจจุบัน พ.ศ.2562 (ด้านขวามือ)

ที่มา: ถ่ายโดย ทูติยาภรณ์ ภูมิดอนมิ่ง และวีรศักดิ์ พนมอุปถัมภ์ เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ.2562

โยธิวดาหญิงสาววัยกลางคนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามกับพี่น้องอีก 2 คน นับเป็นคนรุ่นที่ 4 ในฝั่งเครือญาติของบ้านประจำตระกูล เธอใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนหนองแสงและในบ้านประจำตระกูลเป็นครั้งคราว เนื่องจากเธอต้องเดินทางตามบิดาและมารดาไปประกอบอาชีพที่จังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างไรก็ตาม โยธิวดาและครอบครัวก็ได้ละทิ้งพื้นที่/หน้าที่ต่อเครือญาติของต้นตระกูล ในทุกๆ ปี เธอและครอบครัวจะกลับไปที่ชุมชนหนองแสงเพื่อประกอบพิธีกรรมต่อบรรพบุรุษเสมอ แม้ว่าในปัจจุบันนี้จะเข้ามาตั้งรกรากอยู่ที่กรุงเทพฯ แล้วก็ตาม โยธิวดาเป็นชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ถือเป็นภาพตัวแทนของคนรุ่นกลาง (ระหว่างคนรุ่นปู่ย่าตายายกับคนรุ่นหลานที่ตามมา) ที่มีความเป็นลูกผสมทางสายเลือดระหว่างไทยเชื้อสายเวียดนาม โดยมีวิถีชีวิตของการเป็นลูกผสมในหลายลักษณะ เช่น ภาษาพูดและอาหารการกิน แต่เธอก็ยังผูกพันกับความเชื่อเรื่องผีผ่านมิติทาง “พิธีกรรม” เมื่อวาระและโอกาสมาถึง ดังเช่น พิธีเสกสุสาน (โยธิวดา, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2562)

ก่อนถึงพิธีเสกสุสาน คือ เวลา 17.00 นาฬิกา โยธิวดาและเครือญาติต่างเร่งมือตกแต่งดอกไม้เป็นช่อๆ ตั้งแต่เวลา 10.00-14.00 นาฬิกา เพื่อวางบนบ้านทุกหลุมของตระกูลของเธอ ดอกไม้ถูกจัดตามความเหมาะสมในการออกแบบของแต่ละคนที่ไม่มีความมาตรฐานความสวยงามใดๆ โดยพื้นที่บ้านเครือญาติที่ตั้งอยู่ในชุมชนหนองแสงซึ่งห่างจากบ้านประจำตระกูลราวๆ 1 กิโลเมตรเป็นบ้านไม้สองชั้นที่มีบริเวณหน้าบ้านเล็กน้อยและภายในบ้านข้าวของเครื่องใช้ถูกจัดวางเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างสะอาดตา ซึ่งสะท้อนถึงอุปนิสัยที่ละเอียดละไม และกิจวัตรประจำวันภายในบ้านของหญิงสาววัย 74 ปี ผู้เป็นเจ้าของบ้านที่โยธิวดาเรียกเธอว่า ออ⁴ และผู้เขียนก็ได้เข้าไปมีส่วนในการ

4 การใช้คำว่า “ออ” ซึ่งเป็นภาษาเวียดนามถิ่นกลางที่มีความหมายว่า อาผู้หญิง พบได้ทั่วไปในครอบครัวชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในพื้นที่หนองแสงนครพนม ลักษณะเช่นนี้จึงเป็นหนึ่งในหลักฐานที่สามารถเชื่อมโยง ถึงแผ่นดินปิตุภูมิของบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในพื้นที่หนองแสงว่ามีพื้นเพมาจากบริเวณเวียดนามตอนกลาง (สุริยา คำหวาน, ผู้ให้สัมภาษณ์, มีนาคม 2563)

ทำกิจกรรมต่างๆ กับคนในบ้าน และรับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งสำหรับข้าวมือเที่ยงในวันนั้น ได้แก่ ปลาเผา ส้มตำ หมูยอแผ่น ขนมจีน ขนมปังญวน ข้าวต้ม หมูญวน ข้าวเกรียบญวน และขนมใบป่าน เป็นต้น ระหว่างที่กำลังรับประทานอาหารอยู่ภายในบ้านสายตาของผู้เขียนได้เหลือบไปเห็นโถงม้งกร และไหปลาแดกขนาดใหญ่ที่ชาวบ้านลุ่มน้ำสงครามขานชื่อว่า “ไหแสน” (ทุติยาภรณ์ ภูมิดอนมิ่ง, 2562, น. 97) ตั้งวางเคียงกันได้ต้นมะม่วงหน้าบ้านภายในบรรจุน้ำเต็มโถงและเต็มไห ซึ่งไหปลาแดกขนาดใหญ่และสำหรับกับข้าวมือเที่ยงถือเป็นหลักฐาน และภาพสะท้อนรอยประวัติศาสตร์ วิถีอาหาร การค้าระหว่างชาวพื้นเมืองและชาวเวียดนามผ่านวัตถุในชีวิตประจำวันของบ้าน คนในบ้าน และชุมชนที่เกี่ยวข้องแทรกซึมสัมพันธ์ทั้งภายใน และภายนอกกลุ่มชาติพันธุ์ตามวิถีกิจกรรมของชีวิต

มิติสัมพันธ์ข้างต้นเป็นภาพสะท้อนที่ถือเป็นการแสดงออกของชาติพันธุ์สัมพันธ์ที่ซับซ้อนในพื้นที่รัฐไทยที่มีความต่างของภาษาและความต่างของวัฒนธรรมผสมปนเปกันอยู่ในพื้นที่และสภาพแวดล้อมนั้น จนกลายเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ยึดถือกันเป็นความปกติธรรมดา (นิติ ภาวครพันธ์, 2558, น.196-200) อย่างไรก็ตาม เมื่อมองเนื้องานทางสถาปัตยกรรมในบ้านบรรพบุรุษ รอยวิถีชีวิตความเป็นอยู่จากวัตถุในชีวิตประจำวันแล้ว เป็นการดำรงอยู่ในความปรกติอย่างนิ่งเงียบจนไม่สามารถแยกแยะถึงความเป็นอื่น ทั้งนี้ ไม่ใช่เพียงสำนักของความเชื่อบ้านและเครือญาติ/ชาติพันธุ์ แต่ความสัมพันธ์ยังผูกแน่นไปถึงวิถีอาหารการกิน อันเป็นสื่อสำคัญในการก่อสำนักพันธะทางอารมณ์ ดังเช่นจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

● วันที่ 2 พฤศจิกายน 2562:

คืนวันเสกสุสาน อาหารและการกินหน้าหลุมฝัง

วัดนักบุญอันนาหนองแสง ณ สุสานหลังโบสถ์ เวลา 17.00 นาฬิกา ผู้เขียนและครอบครัวของโยธิดาเร่งรีบล่าเสียงดอกไม้ที่จัดไว้เป็นช่อสวยงาม วางประดับบ้านทุกหลัง เริ่มต้นตั้งแต่บ้านของพ่อ แล้วตามด้วยบ้านใหม่ของบรรพบุรุษจนครบทุกหลุมหลัง จากนั้นก็ประดับประดาด้วยเทียนแก้วหลากสีพร้อมที่จะจุดให้สว่างไสวในเวลาจวนพลบค่ำ ผู้เขียนสังเกตเห็นว่าเหล่าเครือญาติต่างหอบหิ้วอาหารต่างๆ เข้ามาในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยประกอบไปด้วยอาหารคาวหวานตามธรรมเนียมไทย อย่างไรก็ตาม การรับรู้ด้วยตาและลิ้นรสสัมผัส (sight and taste) ทำให้ผู้เขียนรับรู้ได้ถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมอาหาร และนำไปสู่การตั้งข้อสงสัยต่อวิถีอาหารที่ปรากฏขึ้นในพื้นที่และในพิธีเสกสุสาน

ณ ระหว่างเวลานั้นผู้เขียนพยายาม “จับภาพ เก็บอารมณ์และกอบความรู้สึก” ของผู้เข้าร่วมพิธีเสกสุสานอย่างละเอียดซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เขียนจะเผยให้เห็นในหัวข้อนี้ ผู้เขียนเดินเท้าเข้าสู่อาณาเขตแห่งสุสานหลังโบสถ์ (หนองแสง) เช่นเดียวกับบุคคลอื่นๆ ที่เข้าร่วมงานพิธีเสกสุสานโดยส่วนใหญ่แล้วมักเดินทางกันเป็นกลุ่ม/เป็นครอบครัว โดยที่กลุ่มคนเหล่านี้ต่างช่วยกันหอบหิ้วข้าว ปลา อาหาร และข้าวของเครื่องใช้ที่พร้อมเพรียงแก่การนั่งกินข้าวร่วมกันในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนั้น เมื่อผู้เขียนกวาดสายตาไปรอบบริเวณก็พบว่ามีการจับจองพื้นที่เพื่อการตั้งแผงวางสินค้าต่างๆ ที่จำเป็นในการประกอบพิธีกรรม อาทิเช่น แผงขายดอกไม้/ช่อดอกไม้ในราคาช่อละ 100 บาท และแผงขายเทียนแก้วหลากสี ในราคากล่องละ 100 บาท และเทียนไข รวมทั้งยังมีการตั้งแผงตั้งซุ้มเพื่อการแจกจ่ายอาหาร และเครื่องดื่มแก่ผู้คนในงานพิธีที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่า “โรงทาน” เช่นนั้นเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ผู้เขียนจึงขอจัดแบ่งกลุ่มประเภทของอาหารในพิธีเสกสุสาน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงประเภทของอาหารในพิธีเสกสุสาน

ประเภทของอาหาร	รายชื่อของอาหาร
1. ข้าว/อาหาร	ข้าวเหนียว ข้าวสวย ข้าวจี ข้าวต้มผวน ซาลาเปา เป้าะเปียะทอด หมี่กระเทียม หมวยผวนทอด หมวยก้อน หูหมูทอด กุ้งเผา ไก่ต้ม ไก่ทอด เป็ดพะโล้ ขาหมูพะโล้ ปีกไก่ทอด ซุดน้ำพริกปลาเผา ขนมจีน พืชซ่า ไก่ทอด (เคเอฟซี) มาม่า ส้มตำ
2. ผลไม้	กล้วย แอปเปิ้ล สาลี่ สับปะรด ลูกพลับ ส้ม ลองกอง องุ่น แดงโม มะละกอ มะพร้าว ส้มโอ
3. ขนม/อาหารหวาน	ขนมเปียะ ข้าวเกรียบผวน ข้าวเกรียบปากหม้อ ขนมวุ้น ขนมเค้ก กล้วยฉาบ ขนมทองม้วน ขนมนิชชิน ขนมเอแคลร์ โรตีสาน เม็ดขนุน สังขยา ขนมไข่หงษ์ ขนมกลีบลำดวน
4. เครื่องดื่ม	เหล้าขาว เหล้าแสงโสม ยาคุลท์ น้ำส้มคั้น น้ำอัดลม
5. อื่นๆ	อุปกรณ์และเครื่องทำส้มตำ เช่น ครก สาก ข้าวเหนียว ใส่กระตักเพื่อรักษาอุณหภูมิข้าว

ที่มา: ข้อมูลภาคสนาม, วันที่ 2 พฤศจิกายน 2562

จากรายการอาหารข้างต้นจะเห็นว่า อาหารประเภทกับข้าวมักจะเป็นการประกอบด้วยเนื้อสัตว์ที่เป็นมงคล ได้แก่ หมู เป็ด ไก่ กุ้งและปลา แต่หากมองให้ลึกลงไปอาจกล่าวได้ว่า สัตว์เหล่านี้มีความหมายสะท้อนถึงโชคลาภ มั่งคั่งและอายุยืน ส่วนผลไม้/ของหวานมีความหมายที่บ่งบอกถึงความสมดุล ความสมบูรณ์ ความโชคดีและความรุ่งเรือง ตลอดจนจิตใจที่มั่นคง ส่วนอาหาร

ที่ให้รสหวานกับบอกลถึงชีวิตที่ปราศจากความขมขื่น (นนทพร อยู่มั่งมี, 2563) กระนั้น เมื่อพิจารณาโดยละเอียดอาหารตามตารางข้างต้นมีความหมายของการเป็นอาหารศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Food) ที่อยู่ในสถานะของการเซ่นไหว้ตามวิถีปฏิบัติของการประกอบพิธีกรรมที่ต้องปรุงขึ้นมาจากภายในครอบครัว (นุชนงค์ อุเทศพรรัตนกุล, 2544)

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาอาหารรายชนิดข้างต้นยังสามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงของกรอบความคิดความเชื่อในการจัดการพิธีเหนือหลุมฝังในที่นี้หมายถึง (1) การนำอาหารบางชนิดวางเหนือหลุมฝังที่คล้ายกับการเซ่นไหว้ (2) อาหารและการเตรียมอาหารประเภทต่างๆ มาในวันพิธี และ (3) วิธีการกินอาหารบนหลุมฝังหรือรอบๆ บริเวณพิธี ทั้งสามประเด็นดังกล่าวสามารถสะท้อนให้เห็นความผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นอาหาร และวิธีการกินในแต่ละประเพณีสำคัญของชาวเวียดนาม เช่น ข้าวต้มญวนและข้าวเหนียวต่างๆ ที่ขาดไม่ได้ในเทศกาลตรุษญวน (เต็ด), หมูอบ ไก่อบ เครื่องในหมู หมูยอในลักษณะต่างๆ เครื่องดื่มชนิดต่างๆ เช่น เหล้า เปียร์ และน้ำอัดลม ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษ (นันทนา ปรมาณูศิษฐ์, 2556) เหล่านี้ล้วนเป็นอาหารในพิธีกรรมเฉพาะของชาวเวียดนามแต่กลับปรากฏให้เห็นในพิธีเสก ทั้งๆ ที่พิธีนี้ ไม่ได้มีความหมายในมิติของการเซ่นไหว้ กล่าวคือ การเสกสุสานโดยเนื้อแท้แล้วเป็นการระลึกถึงผู้ตายและการสวดวิงวอนเพื่ออุทิศแก่วิญญาณในไฟชำระ (กิตติธัช ชัยประสิทธิ์, 2552, น. 272)

วันเสกสุสานถือเป็นเทศกาลธรรมดาในการระลึกถึงผู้ตายที่มีวิธีการกินอาหารและอาหารการกินเป็นสื่อสร้างสัมพันธ์ของคน พื้นที่ ในเวลาขณะนั้น “กินข้าวร่วมกัน” ของเหล่าเครือญาติที่ไม่ใช่แค่เพียงวิถีของอาหารการกินของคนมีชีวิตเท่านั้น การกินข้าวร่วมกันในพื้นที่พิเศษนี้ยังรวมถึงการกินร่วมกันของบรรพบุรุษที่นอนหลับใหลอยู่ในหลุมฝัง ด้วยอาหารหลากหลายประเภทที่

วางเรียงรายอยู่บนหลุมคล้ายการเซ่นไหว้พร้อมกับคำเรียกขานของเหล่าเครือญาติด้วยประโยคที่ว่า “มากินข้าว...” แล้วตามด้วยชื่อบรรพบุรุษของตนเพื่อร่วมวงในการรับประทานอาหาร เช่นเดียวครอบครัวของโยธิวดา เธอและเครือญาติร่วมกันใช้พื้นที่เล็กๆ ที่มีขนาดกว้าง 120 เซนติเมตร ยาว 180 เซนติเมตร ทั้งนี้ พื้นที่เล็กๆ แห่งนี้คือบ้านใหม่ของมารดา โดยเป็นพื้นที่จับจองเพื่อเตรียมความพร้อมสุมิติหลังความตาย โดยอยู่ข้างๆ หลุมฝังของสามีที่นอนหลับใหลในบ้านอีกหลังไปก่อนแล้ว (แม่เสริมสวย, สัมภาษณ์ 2 พฤศจิกายน 2562)

อย่างไรก็ตาม อาหารในพิธีเสกสุสานของครอบครัวโยธิวดาเป็นอาหารแบบที่ทำกันขึ้นมาจากบ้านและอาหารแบบที่ได้มาจากโรงงานซึ่งอยู่ในบริเวณสุสาน เช่น ไก่ทอด หมูทอด ส้มตำ ข้าวจี๋ ขนมจีนน้ำยา หมูปิ้ง ข้าวเกรียบปากหม้อ โรตีส น้ำและขนมชนิดต่างๆ สิ่งที่แตกต่างกันออกไปสำหรับครอบครัวของโยธิวดา คือ ไม่มีอาหารใดวางไว้เหนือหลุมฝังของบรรพบุรุษแม้แต่อย่างเดียวนอกจากสิ่งทีวางไว้แทนนั้นกลับเป็นเทียนและดอกไม้ ซึ่งเป็นสิ่งที่โยธิวดาและครอบครัวนำมาจากปากคลองตลาด โดยตัด จัดและตกแต่งอย่างสวยงามพร้อมวางในพื้นที่บ้านใหม่ของพ่อและคนอื่นๆ ที่นอนหลับใหล จะกล่าวไปแล้ว การทำพิธีกรรมของครอบครัวโยธิวดามีลักษณะคล้ายยึดมั่นจุดเทียนระลึกถึงบรรพบุรุษและญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปของชาวคาทอลิกที่เรียกว่า All Souls' Day หรือ Commemoration of Faithful Departed และ Day of the Dead คือวันสวดอ้อนวอนและระลึกถึงวิญญาณของบรรดาผู้ที่เสียชีวิตซึ่งเป็นที่นับถือ (สาลิณี มานะกิจ, 2548, น. 68-70)

กล่าวได้ว่า ความหลากหลายของอาหารในวันพิธีเสกสุสานนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานอาหารที่เป็นส่วนประกอบของพิธีกรรมสำคัญต่างๆ การก้าวข้ามพรมแดนแบ่งเขตแดนทางอาหารของพิธีกรรม หลอมรวมความต่างทางชาติพันธุ์และรับ/ปรับเปลี่ยนวิถีอาหารการกินให้เป็นตามสมัยนิยม ถ้าหากเรา

มุ่งพิจารณาผ่านมิติของอาหารจะเห็นว่าประเภทของอาหาร (ดูตารางที่ 1) ที่ชาวคริสต์นำมาประกอบพิธีร่วมกันนั้นเป็นอาหารหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งจีน ไทย ลาวและเวียดนาม โดยที่สามารถยึดหยุ่นผสมผสานร่วมสมัย นอกจากนั้นอาหารยังถูกนำมาสร้างความหมายของพื้นที่ในการกิน อันสะท้อนถึงการรวมหมู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยการกินอาหารของเหล่าญาติพี่น้อง ณ พื้นที่บริเวณหน้าหลุมศพ แม้ว่าจะเป็นบริเวณที่คับแคบไม่สะดวกสบาย แต่การกินอาหารในวันเสกสุสานกลับมีมากกว่ารสชาติของอาหาร ที่มีความสนุกสนาน ความระลึกถึง ความรักและการรวมกลุ่ม ด้วยอาหาร/วิธีการกินอาหารที่เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมและสิ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ทำให้โลกหลังความตายยังมีอยู่ในพื้นที่พิเศษ/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

● เกม-อุ๊บ (còm úp) อาหารทวิภพ: ความโชคดีที่บังเอิญค้นพบ (Serendipity)

ภาพที่ 5 ภาพหลุมฝังศพของชาวคริสต์ในพื้นที่สุสานหนองแสง
ที่มา: ผู้เขียนดัดแปลงภาพถ่ายภาคสนาม วันที่ 3 พฤศจิกายน 2562

อาหาร คือ การติดต่อทางสังคมที่ทำหน้าที่ในการเป็นกลไกและอุปกรณ์ทางการสื่อสารที่ไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาหรือคำพูด ภาพข้างต้นนี้ ผู้เขียนดัดแปลงมาจากรูปถ่ายงานภาคสนามหลังจากพิธีเสกสุสานในเช้าวันต่อมา ประสบการณ์ภาคสนามในวันนั้นจึงนับเป็นความโชคดีที่บังเอิญค้นพบ (Serendipity) (ฐานิดา บุญวรรณ, 2562) เพราะในการทำงานภาคสนามนั้นเราไม่อาจล่วงรู้ล่วงหน้าได้ว่าเราจะพบหรือจะปรากฏสิ่งใดต่อสายตา อย่างไรก็ตาม เมื่อสิ่งสำคัญนั้นปรากฏขึ้นต่อหน้าแล้ว เราก็จำเป็นต้องรีบหยิบฉวยเพราะหากไม่ทำหรือเข้าไป วาระและโอกาสที่ล่วงเลยนั้นอาจทำให้เราเข้าใจผิดพลาดและไม่สามารถย้อนคืนไปหาสิ่งที่ปรากฏนั้นได้อีก เช่นเดียวกับการค้นพบ “เกม-อุ๊บ” (còm úp) ที่วางอยู่เหนือหลุมศพในการทำงานภาคสนามรอบนี้

ว่ากันว่า “เกม-อุ๊บ” เป็นอาหารของผู้ฝันภพที่ผู้เขียนขอให้ความหมายว่าเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมสำคัญในการต่อรองระหว่างศาสนาและชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นการปะทะกันทางวัฒนธรรมโดยมีความหมายในเชิงทวิภพที่มีการซ้อนทับต่อรอง และเปลี่ยนผ่านระหว่างโลกของความตายกับโลกของคนเป็นภายใต้คริสต์ศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์แห่งโลกตะวันออก Phạm Công Sơn, (1996) นักมานุษยวิทยาชาวเวียดนามกล่าวว่า “ความตายไม่ใช่จุดจบแต่เป็นขั้นตอนสุดท้ายของชีวิตหนึ่งที่จะเปลี่ยนเป็นอีกชีวิตหนึ่ง”⁵ เช่นนั้น “เกม-อุ๊บ” ที่ป็นชื่อเรียกถ้วยข้าวและถั่วเป็นอาหารที่พบได้ในงานศพของชาวเวียดนาม โดยที่ข้าวเจ้ากับไข่ไก่ต้มถั่วเป็นอาหารพิเศษที่จัดทำขึ้นในเวลาทันทีเมื่อมีคนเสียชีวิต ในครอบครัวและถั่วเป็นอาหารที่มีบทบาทสำคัญต่อประสบการณ์ด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายของชาวเวียดนามเป็นอย่างมาก (สุริยา คำหวาน, สัมภาษณ์ พฤศจิกายน 2562)

5 ถูกอ้างไว้ในบทความชื่อ “Death Rituals in Vietnamese Society” เขียนโดย Dieu-Hien T. Hoang, RN วันที่ 1 ธันวาคม 2000, ดูรายละเอียดใน <https://ethnomed.org/resource/death-rituals-in-vietnamese-society/> (สืบค้นในเว็บวันที่ 12 กรกฎาคม 2563)

ดังนั้น ในด้านหนึ่ง เกือบ-อุบิจึงถือเป็นข้าวถ้วยสุดท้ายและในขณะเดียวกัน ก็ถือเป็นข้าวถ้วยแรกในการเริ่มต้นของชีวิตในโลกหลังความตาย โดยมีวัตถุดิบ ประกอบสร้างเพื่อก่อความหมายสำคัญ 2 ลักษณะ คือ (1) วัตถุดิบทางอาหาร คือ ข้าว ไข่ไก่ต้มสุก และ (2) ของใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ถ้วยกับตะเกียบ กล่าวได้ว่า วัตถุดิบข้างต้นล้วนเป็นวัตถุในชีวิตประจำวัน (Material life) ที่มีอยู่ในกิจวัตรของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นมาอย่างยาวนาน พร้อมก่อประสิทธิภาพในการ สร้างประโยชน์แก่ชีวิตประจำวันจนกลายเป็นความสัมพันธ์และสร้างความใหม่ ที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลงของชีวิต ซึ่งการที่จะศึกษาความคิดของมนุษย์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นของอาหาร เคหะสถาน เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้เห็นการเคลื่อนไหว ความหมายของวัตถุในชีวิตประจำวันนั้น (Braudel, 1974)

หากพิจารณาในแต่ละสิ่งประกอบ โดยเริ่มจากวัตถุดิบทางอาหาร 2 ชนิด ได้แก่ (1) **ข้าวสุกสูงพูนถ้วย** ที่เปรียบเสมือนชีวิตของคนที่ยืนสุดการเดินทางในโลกของมนุษย์ และ “ข้าวสวยที่พูนสูง” คือ หลุมฝังศพ อันหมายถึง “สิ้นสุดแล้วของชีวิต” โดยข้าวสุกสูงพูนนั้นจะต้องเป็นข้าวที่หุงสุกมาจากข้าวเจ้าที่สื่อความหมายถึงการเช่นไหว้คนตายในพิธีศพ อันแตกต่างไปจากข้าวเหนียวต่างๆ และมีความหมายถึงการเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ อย่างไรก็ตาม ข้าวทั้ง 2 ประเภทต่างก็มีนัยยะสำคัญร่วมกันในการเป็นอาหารที่ให้พลังงานทั้งของมนุษย์บนโลกและในมิติของจิตวิญญาณ (นุชนงค์ อุเทศพรรัตนกุล, 2544, น.83) และ (2) **ไข่ไก่ต้มสุก** เป็นภาพเสมือนการเกิดขึ้นใหม่/การกำเนิดใหม่หรือการกลับไปสู่จุดแรก/จุดเริ่มต้นแรกของชีวิต แต่ในแง่หนึ่ง ไข่ต้มกลับมีความหมายถึงชะตาชีวิตอันขมขื่นในอดีตของชาวเวียดนาม ที่ในโลกตะวันออกถือเป็นอาหารที่หายาก แทบไม่มีส่วนใดของไข่ที่จะสามารถกลายเป็นอาหารของคนจนได้ (Braudel, 1974, p. 144-145) ดังนั้นไข่ต้มจึงถือเป็นวัตถุทางอาหารที่ถูกเลือกในการสร้าง

ความหมายในการเป็นอาหารดี ที่แฝงเร้นความคับแค้นของชีวิตแก่ผู้พัฒนา เวลาแห่งนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้ลูกหลานรำลึกถึงความลำเค็ญของบรรพบุรุษ หรือบุคคลอันเป็นที่รักเมื่อเกิดการลาจากโลก

นอกจากนั้น ส่วนประกอบในชีวิตประจำวัน ดังเช่น **ถ้วยขามเล็กพร้อมตะเกียบ** ที่ถือเป็นเครื่องมือแห่งสัญลักษณ์ในการกินอาหารของชาวเวียดนาม และเป็นเครื่องใช้ทางวัฒนธรรมในการกินอาหารที่แบ่งจำแนกกลุ่มคน และเป็นอุปกรณ์เฉพาะปัจเจก (individual) ที่มีการแยกของใช้ส่วนตัว ดังเช่น การกินอาหารของแต่ละบุคคลในโลกของจีน/เวียดนาม ด้วยวิธีการกินที่มีขามและตะเกียบเป็นของตนเองในแต่ละชุด (กมลทิพย์ จ่างกมล, 2545, น. 115) จึงไม่แปลกที่เครื่องใช้ทางวัฒนธรรมนี้จะถูกนำมาสร้างความหมายในพิธีกรรมสำคัญแก่ปัจเจก ด้วยลักษณะการปักตะเกียบบนเกม-อุบิแบบการเหลาเป็นริ้วหรืออาจราบเรียบเป็นแท่งธรรมดาเช่นนี้ ก็ขึ้นกับความเชื่อในแต่ละพื้นที่ซึ่งการสร้างภาพลักษณ์ของตะเกียบในลักษณะนั้นเป็นการแยกโลกของวิญญาณออกจากโลกของมนุษย์ และเป็นสัญลักษณ์ต่อความเป็นเจ้าของแห่งถ้วยข้าว ทั้งนี้ ก็เพื่อการป้องกันไม่ให้ผีไร้ญาติหรือสิ่งชั่วร้ายมาแย่งชิงข้าวจากดวงวิญญาณของผู้ตาย วัตถุในชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างตะเกียบถือเป็นอุปกรณ์สำคัญในการกินอาหารที่นำไปสู่การสร้างเงื่อนไขทางวัฒนธรรมในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง โขคลองหรือข้อห้ามในชีวิตประจำวัน เช่น ห้ามใช้ตะเกียบปักลงในถ้วยข้าวสวย ห้ามวางตะเกียบเป็นรูปตัววี และห้ามวางตะเกียบเป็นแนวตั้ง ซึ่งทั้งหมดล้วนมีความหมายต่อการเป็นสิ่งอุปมาอุปไมยที่เชื่อมโยงกับโลกของจิตวิญญาณ ทั้งนี้ ข้อห้ามในลักษณะนั้นล้วนเป็นภาพลักษณ์ของตะเกียบที่วางอยู่เป็นเกิบ-อุบิ อันมีความหมายของโลกแห่งจิตวิญญาณทั้งสิ้น (เพ็ญทิพย์ ท้วมประโคน, 2529, น. 22)

โดยทั่วไป เกม-อุ๊บเป็นอาหารที่ถูกประกอบขึ้นในสองเวลาสำคัญแห่งการสูญเสียคนในครอบครัวของชาวเวียดนาม คือ (1) ในช่วงงานศพ และ (2) ในพิธีไหว้ในวันครบรอบวันตายผู้เสียชีวิตทางมรณะพิธีกรรมชาวเวียดนามท่านหนึ่งอธิบายว่า เกมอุ๊บในเวลาที 1 นั้นจะถูกทำขึ้นทันทีหลังจากมีการตายเกิดขึ้นในครอบครัว ทั้งนี้ ก็ด้วยเหตุผลของการจินตนาการถึงความหิวโหยในโลกหลังความตายของบุคคลอันเป็นที่รัก กล่าวคือ พิธีกรรมความตายของชาวเวียดนามจะใช้เวลานานราว 12-24 ชั่วโมง ต่อการจัดการกับร่างไร้วิญญาณตั้งแต่การเริ่มต้นบรรจุเข้าหีบจนถึงการเริ่มไ้ทุกข์ ในระหว่างการดำเนินพิธีกรรมเหล่านั้นจะไม่มี “ข้าว/น้ำ” วางเพื่อเช่นไว้วิญญาณจนกว่าพิธีกรรมเหล่านั้นจะเสร็จสมบูรณ์ตามลำดับขั้นตอน ทั้งนี้ ก็ขึ้นอยู่กับเวลาของฤกษ์ยามที่ถือเป็นตัวกำหนดสำคัญในการประกอบพิธีศพ (พัชรพงษ์ ภูเบศร์พิรวัส,⁶ สัมภาษณ์, มีนาคม 2563)

อนึ่ง ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่า ความเชื่อด้านเวลาทั้งที่เป็นฤกษ์ดีหรือฤกษ์ร้ายสำหรับการประกอบกิจกรรมใดๆ ของชาวนั้นถือเป็นเรื่องที่สำคัญมากในแต่ละเวลาของพิธีกรรมไม่ได้มีความหมายเพียงระบบการแบ่งช่วงของเวลาเท่านั้น หากยังปรากฏนัยสำคัญในเชิงสัญลักษณ์อันเป็นเหตุผลในการพิธีกรรมสำคัญที่เหมาะสมในการประกอบกิจกรรมต่างๆ แน่แน่นอนว่า มิติของเวลาดังข้างต้นทำให้เกม-อุ๊บก่อความหมายของการเป็นอาหารมื้อแรกของผู้ตายเพื่อชะลอความหิวระหว่างการรออาหารไหว้ในช่วงเวลาหลังความตาย ส่วนในเวลาที 2 รูปร่างเกม-อุ๊บจะมีลักษณะที่แตกต่างจากร่างแรก คือ ร่างข้าวจะไม่มีไข่ไก่ต้มอยู่ตรงกลาง และจะมีเพียงตะเกียบที่ปักคู่กันอยู่บนร่างข้าวเท่านั้น การที่ถ้วยข้าวในเวลาที 2 ปราศจากไข่ไก่ต้มนั้นก็ด้วยเหตุผลว่าเป็นลักษณะของการ

6 อาจารย์ประจำสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยนครพนม กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก คณะสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติฮานอย

แบ่งแยกความหมายในการเป็นอาหารพิธีไหว้ของวันครบรอบการตาย เมื่อ “เวลาที่รอไม่ได้มีความหมายต่อความรัก ความกังวล/ความกลัว ต่อการอดอยาก หิวโหยตามจินตนาการ จึงทำให้เกม-อุ๊บเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่สำคัญในการซ่อมแซมความรู้สึกในโลกแห่งการเดินอยู่ของชีพจรที่มีต่อโลกในจินตนาการของผู้หมดแล้วซึ่งลมหายใจ

กล่าวได้ว่า ความหมายของอาหารเมื่อคนสิ้นลม ความหมายของอาหารเมื่อเกิดการเริ่มต้นของภพใหม่ ความหมายของอาหารที่แบ่งแยกพิธีศพและความหมายของอาหารในวันพิธีไหว้ครบรอบวันตาย ล้วนทำให้อาหารทวิภพออย่างเกม-อุ๊บมีคุณค่าทางใจ และก่อสัญลักษณ์ขึ้นโดยจินตนาการของคนเป็นทั้งนี้ก็ด้วยผลจากความกลัวและความวิตกกังวลที่มีต่อความรู้สึกที่เรียกว่าหิวโหย ความกลัวที่มีต่อการถูกแย่งชิงอาหารได้ทำให้เกม-อุ๊บกลายเป็นอาหารที่เป็นสัญลักษณ์ที่นิยามผ่านการชีวิต/การไม่มีชีวิต ความคิด/ความเชื่อ ขนบวัฒนธรรม และพิธีกรรมของมนุษย์ โดยลักษณะพิเศษของการเป็นอาหารทวิภพทำให้เกม-อุ๊บเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นพิธีกรรมของวิถีอาหารที่ไม่ได้มีอยู่เพียงมิติของมนุษย์เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงมิติของจิตวิญญาณโดยที่อาหารทวิภพออย่างเกม-อุ๊บเป็นสื่อแห่งความรู้สึกที่สำคัญในความอึดอึดของผู้ผ่านภพในเวลาหิวแรกของโลกหลังความตาย

● บทสรุป: ความโชคดีที่บังเอิญค้นพบในพื้นที่ระหว่างทาง

กล่าวโดยสรุปได้ว่าระบบความเชื่อ พิธีกรรมที่ถูกถ่ายทอดผ่านความรัก ความเคารพและความกลัว ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างพิธีกรรมต่างๆ ที่มีอาหารเป็นสื่อกลางในการส่งคนที่ตนรักผ่านไปสู่อีกมิติของภพ เมื่อความตายถือเป็นจุดเปลี่ยนผ่านสู่การเริ่มต้นการเดินทางใหม่ พื้นที่จึงเป็นสิ่งสำคัญในการประกอบพิธีกรรมแห่งศาสนศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้ ก็เป็นไปเพื่อการรวมศรัทธาและเชื่อมมิติมนุษย์สู่มิติของวิญญาณ ดังจะเห็นในเรื่องราวชีวิตของ ครอบครัวโยธิดา อาหารพิธีกรรมและอาหารทวิภพอย่างเกม-อุบถือเป็นสิ่งค้นพบสำคัญ โดยอาหารทั้ง 2 ลักษณะเป็นมิติหนึ่งที่จะสะท้อนให้เห็นวิถีอาหารที่เกี่ยวข้องกับคนตายในความหมายของการระลึกผ่านอาหารของคนเป็น-ผ่านวิธีการกินอาหารของคนเป็น และอาหารสำหรับผู้ที่ไม่ตาย เช่น เกมอุบ อันเป็นการต่อรองของผู้ที่มีชีวิตอยู่ในช่วงภาวะอารมณ์ที่สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก

อย่างไรก็ตาม วิถีของอาหารทั้ง 2 ลักษณะทำให้สามารถมองเห็นถึงมิติความสัมพันธ์ที่ซุกซ่อนอยู่ภายใต้พันธะทางอารมณ์ อันได้แก่ ความรัก ความกลัวและความหวงโหยของบุคคลอันเป็นที่รักจนก่อให้เกิดจินตนาการในการปกป้องดูแลบุคคลเหล่านั้นในโลกหลังความตาย ความรู้สึกเหล่านี้ต่างถูกกำกับด้วยวิถีอาหารเป็นหน่วยวิเคราะห์ที่พร้อมเผยให้เห็นอิทธิพลสำคัญในการสร้างความหมาย ความเชื่อ และพิธีกรรมของหมู่เหล่าต่อการยึดหยุ่น/ยินยอม/ผสมผสานอาหารพิธีกรรมเข้าด้วยกัน จนนำไปสู่ความจงรักและการร่วมหมู่เหล่าของชาติพันธุ์ด้วยอย่างลึกซึ้ง โดยทั้งหมดเป็นวิถีของอาหารที่ก่อการค้นพบซึ่งวัฒนธรรมอารมณ์ที่ดำเนินเพื่อรับมือกับการสูญเสียแล้วอย่างมีนัยยะของความตายในฐานะอุปมาขั้นสุด

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- นันทนา ปรมาณูศิษฐ์. (2556). *โอชาอาเซียน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- นิติ ภาวิครพันธุ์. (2558). *ชวนถก ชาติ และชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- บาเย, เกลาดิอุส. (2527). *ประวัติการเผยแพร่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศไทย*. (ไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์, ผู้แปล). ม.ป.พ..
- สำราญ วงศ์เสงี่ยม. (2550). *พิธีกรรมศาสนาคริสต์และการเข้าสู่วัฒนธรรม*. นครปฐม : วิทยาลัยแสงธรรม

ภาษาอังกฤษ

- Braudel, Fernand. (1974). *Capitalism and Material Life, 1400-1800*. London: Harper Torchbooks. <https://ethnomed.org/> “Death Rituals in Vietnamese Society”, in <https://ethnomed.org/resource/death-rituals-in-vietnamese-society>
- Leong-Salobir, Cecilia. (2011). *Food Culture in Colonial Asia: A Taste of Empire*. Oxon: Routledge.
- Simoons, Frederick J. (1961). “Introduction.” In *Eat Not This Flesh: Food Avoidances in the Old World*, 3-6. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Van Esterik, Penny. (2008). *Food Culture in Southeast Asia*. Westport: Greenwood Press.

วารสาร

นนทพร อยู่รัมย์. (2563). โต๊ะจีน: อำนาจรัฐ และการควบคุมการใช้พื้นที่เมืองของชาวจีนในกรุงเทพฯ สมัยรัชการที่ 5. *ศิลปวัฒนธรรม*. 74-93.

องค์ บรรจุน. (2562). บัน หง่าว – บัน โฉม เงือก; ขนมหุ่นไหว้บรรพชนเวียดนาม. *ศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 51 ฉบับที่ 1 พฤศจิกายน. 62-68.

วิทยานิพนธ์

กมลทิพย์ จ่างกมล. (2545). *อาหาร: การสร้างมาตรฐานในการกินกับอัตลักษณ์ทางชนชั้น*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร: กรุงเทพฯ.

กิตติธัช ชัยประสิทธิ์. (2552). *การนำความเชื่อเข้าสู่วัฒนธรรมที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมวัดคาทอลิกในประเทศไทย: กรณีศึกษา วัดคราทอลิกบ้านซ่งแย้ จังหวัดยโสธร*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสถาปัตยกรรม:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จักรพงษ์ มะลิวัลย์. (2541). *พิธีกรรมเสกสุสานของชาวโรมันคาทอลิก ชุมชนบึงกะเทว อำเภอมะนัง จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จุฑามาศ อุ่นจินสมปอง. (2557). *การดำรงอยู่ของทรัพยากรทางวัฒนธรรมในวัดนักบุญยอแซฟ อุดยธา*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

หุติยาภรณ์ ภูมิดอนมิ่ง. (2562). *ปลาแดก โรคพยาธิ และระบบสุขอนามัยในสังคมไทย: กรณีศึกษาวัฒนธรรมการกินปลาแดกในอีสาน*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

นุชนงค์ อุเทศพรรัตนกุล. (2544). *วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองนครพนม*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สาลินี มานะกิจ. (2548). *ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2427-2508*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุริยา คำหว่าน. (2562). *การสร้างชาตินิยมเชิงพื้นที่ลัญญา: กรณีศึกษาชุมชนเหวียดเกี้ยวในนครพนม*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เว็บไซต์

ฐานิดา บุญวรรณโณ. (2562). *ความสำคัญของ Serendipity (โชคดีที่บังเอิญค้นพบ)* สืบค้นจาก <https://www.sac.or.th/jasac/uploads/article/62/files/5e1feabfe2501.pdf>

นิติ ภาวครพันธ์. (2563). *ความตาย ก. : จินตนาการต่อความวิตกกังวล*. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/death-and-afterlife/>

วัดนักบุญอันนาหนองแสง. (2557). *รองอาสนวิหารนักบุญอันนา หนองแสง*. สืบค้นจาก http://dondaniele.blogspot.com/2014/07/blog-post_26.html

สัมภาษณ์

โยธิดา, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม พ.ศ.2562.

วีรศักดิ์ พนมอุปถัมภ์, สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม พ.ศ.2562.

แม่เสริมสวย, สัมภาษณ์ 2 พฤศจิกายน 2562.

สุริยา คำหว่าน, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน, 2562, มีนาคม 2563.

พัชรพงษ์ ภูเบศรพิริสวัสดิ์, สัมภาษณ์, มีนาคม 2563.

การวิเคราะห์การใช้และประโยชน์ ระบบข้อมูลขนาดใหญ่ของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

Analysis of Using
and Benefits of Big Data
of Royal Thai Police Pol.Col.

สมญัตติ คำปาละ¹

Somyat Kumpala²

1 พันตำรวจเอก, อาจารย์ (สบ 4) กลุ่มงานอาจารย์ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 5
โทร.086-88-77-200, อีเมล: somyat@gmail.com.

2 Police Colonel, Instructor (Level 4) Teacher Group, Training Center of Provincial Police
Region 5, Mobile Phone: 086-88-77-200 Email: somyat@gmail.com.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติภายใต้กรอบการวิเคราะห์ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) 2) เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายในการบริหารจัดการระบบข้อมูลขนาดใหญ่ของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และได้ดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Dept Interview) ผู้ดูแลระบบฐานข้อมูลต่างๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติจำนวน 13 คน

จากการวิจัย พบว่า ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ได้แก่ 1) ระบบกล้องวงจรปิด (CCTV) ในส่วนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ได้แก่ 1) ระบบตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ (AFIS), 2) ระบบทะเบียนประวัติอาชญากร (CDOS), 3) ระบบคอมพิวเตอร์ประกอบภาพใบหน้าคนร้าย (PICASSO), 4) ระบบการติดต่อสื่อสารและควบคุมรถสายตรวจ C3I, 5) รถยนต์ไฟฟ้าตรวจการณ์อัจฉริยะ (Smart Patrol Car), 6) ระบบสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (POLIS), 7) ระบบ e-cop, 8) ระบบ Crime, 9) ระบบ I2 และ 10) ระบบจำแนก ลักษณะบุคคลโดยไบโอเมตริก

การมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (ระบบกล้องวงจรปิด) ทำให้เกิดประโยชน์ในด้าน 1) ระบบกล้องวงจรปิดป้องกันการกระทำผิดทางอาญา 2) ระบบกล้องวงจรปิดช่วยในการปราบปรามผู้กระทำผิดทางอาญา โดยข้อมูลที่บันทึกสามารถตรวจสอบย้อนหลังทำให้ทราบว่า มีการกระทำผิดทางอาญาเกิดขึ้นและผู้ใดเป็นผู้กระทำผิด นอกจากนี้ยังนำมาเป็นพยานหลักฐาน

ในการพิจารณาได้ 3) การติดตั้งกล้องวงจรปิดทำให้เฝ้าตรวจได้ตลอดเวลา 4) การใช้ระบบกล้องวงจรปิดบันทึกเหตุการณ์ตามสถานที่ต่างๆ ทำให้เกิดความประหยัดได้ดีกว่าการใช้เจ้าหน้าที่สายตรวจ 5) ทำให้การให้บริการมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ 6) ระบบกล้องวงจรปิดทำให้มีข้อมูลขนาดใหญ่ เมื่อนำมาวิเคราะห์ทำให้สามารถทำนาย (**Prediction**) ได้ว่า อาชญากรรมจะเกิดอย่างไร เกิดที่ไหน เมื่อใด เป็นต้น ทำให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติสามารถตอบสนองภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรจัดให้มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่

โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ในแต่ละปีสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้รับอัตราจัดสรรจากคณะรัฐมนตรีเพื่อบรรจุบุคคลภายนอกเพื่อมารับราชการตำรวจประมาณ 6,000 อัตรา จึงควรบรรจุข้าราชการตำรวจประมาณ ร้อยละ 50 หรือประมาณ 3,000 อัตรา 2) คงเหลืออัตราอีก 3,000 อัตรา โดยให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ คงอัตราเพื่อนำเงินที่ได้ร้อยละ 25 หรือจำนวนประมาณ 1,500 อัตรา เพื่อนำอัตราดังกล่าวไปจ้างอาสาสมัครตำรวจประจำหมู่บ้าน (อส.ตร.) 3) คงเหลืออีก 1,500 อัตรา โดยให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติคงอัตราเพื่อนำอัตราที่ได้ร้อยละ 25 หรือจำนวนประมาณ 1,500 อัตรา ไปจัดซื้อจัดจ้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ระบบต่างๆ ทำให้ได้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ โดยที่ไม่เป็นการเพิ่มภาระด้านงบประมาณให้แก่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

คำสำคัญ :

ข้อมูลขนาดใหญ่, ระบบเทคโนโลยี
สารสนเทศ, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

Abstract

The objectives of this study were; 1) To Analyze potential of Information Technology System of the Royal Thai Police under criteria of Big Data analysis; 2) To suggest in policy administration how to better procure Big Data by the Royal Thai Police. This research is a qualitative study by documentary research and In-Dept interviews with system programmers of Information Technology System of the Royal Thai Police in 13 persons.

The result of the study indicated that Information Technology System of the Royal Thai Police are Big Data as; 1) Closed Circuit Television (CCTV). On the other hand, Information Technology System of the Royal Thai Police are not Big Data as; 1) Automated Fingerprint Identification System (AFIS), 2) Criminals Database Operating System (CDOS), 3) Police Identikit: Computer Assisted Suspect Sketching Outfit (PICASSO), 4) Command, Control, Communication, and Intelligence System (C3I), 5) **Smart Patrol Cars**, 6) Police Information System (POLIS), 7) E-COP, 3) Criminal Record Information & Management Enterprise System (CRIMES), 9) Analyst's Notebook data (I2). 10) Bio-Metrics system.

Benefits of Big Data (CCTV) are; 1) CCTV prevents Criminal offenses., 2) The CCTV cloud cracks down on criminal offenders.

By using data of CCTV to examine Criminal offenses and identifying who the criminal offenders are can be viable evidence in a court of law., 3) The CCTV cloud inspects 24/7., 4) CCTV are more efficient than officers patrolling., 5) Veracity of Data, which means quality and reliability., 6) The CCTV has a large cloud interface and can predict criminal offenses; where, when and how they will occur. If the Royal Thai Police have a Big Data System, it will support police functions to be efficient and effective.

Suggestions in this study are: 1) In relation to human resource management for each year, we should appoint only a 50% permission rate. For example, if we could appoint 6,000 persons, then we should appoint 50% or 3,000 persons. 2) For the remaining 3,000 persons, we use a 25% appointment rate to employ Village Police Volunteers. 3) At last for 1,500 persons, we keep this money for procurement of a Big Data System that will not burden the budget of the Royal Thai Police for each fiscal year.

Keyword:

**Big Data, Information Technology System,
Royal Thai Police,**

● บทนำ

ด้วยสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีภารกิจ ตามมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 คือ (1) รักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ (2) ดูแลควบคุมและกำกับการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ ซึ่งปฏิบัติการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (3) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา (4) รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของประชาชนและความมั่นคงของราชอาณาจักร (5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของข้าราชการตำรวจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (6) ช่วยเหลือการพัฒนาประเทศตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายและ (7) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ตาม (1) (2) (3) (4) หรือ (5) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จากความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทำให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติแบ่งสถานีตำรวจที่รับผิดชอบพื้นที่ทั่วประเทศได้ถึง 1,484 สถานีตำรวจ¹ เพื่อให้ภารกิจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติบรรลุตามเป้าหมาย สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ใช้ทรัพยากรได้แก่ บุคลากร, การเงิน, วัสดุและอุปกรณ์, การให้บริการและการจัดการ ดังต่อไปนี้

ด้านสถานภาพกำลังพล กำลังพลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวน 66,558,935 คน ในขณะที่ประชากรของประเทศไทยใน ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562 มีจำนวน 66,558,935 คน (กรมการปกครอง, ประกาศ ณ วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2563) อัตราส่วนคิดเป็นตำรวจ 1 คนรับผิดชอบ

1 กองอัตรากำลัง สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามการประชุมของอนุคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ ครั้งที่ 4/2563 เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2563

ประชากรจำนวน 304 คน ซึ่งใกล้เคียงกับมาตรฐานโลก ที่ตำรวจ 1 คน
รับผิดชอบประชากร 300 คน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีสถานภาพบุคลากร
ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสถานภาพกำลังพลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ยศ	ชั้นพลตำรวจ สำรอง	ชั้นประทวน	ชั้นสัญญาบัตร	รวม
ชาย	6,047.00	113,892.00	78,116.00	198,055.00
หญิง	42.00	8,588.00	12,120.00	20,750.00
รวม	6,089.00	122,480.00	90,236.00	218,805.00

ที่มา : สำนักพัฒนาระบบบริหารงานตำรวจและค่าตอบแทน,
สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2562

งบประมาณของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในปีงบประมาณ 2563
สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้รับการจัดสรรงบประมาณจำนวน 122,796,083,300
บาท (พ.ร.บ.งบประมาณรายจ่าย พ.ศ.2563 เล่มที่ 12 ส่วนราชการไม่สังกัด
สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง และหน่วยงานภายใต้การควบคุมดูแล
ของนายกรัฐมนตรี (เฉพาะสำนักงานตำรวจแห่งชาติ) โดยสำนักงานตำรวจแห่ง
ชาติได้นำงบประมาณที่ได้รับจัดสรรในปีงบประมาณ พ.ศ.2563 มาจัดหา
วัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานโดยงบประมาณรายจ่ายของหน่วยรับ
งบประมาณ จำนวน 41,519,467,600 บาท เพื่อใช้เกี่ยวกับแผนงานพื้นฐาน
ด้านความมั่นคง, แผนงานยุทธศาสตร์เสริมสร้างความมั่นคงของสถาบัน
หลักของชาติ, แผนงานยุทธศาสตร์รักษาความสงบภายในประเทศ, แผนงาน
ยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าวและการค้ามนุษย์, แผนงาน
ยุทธศาสตร์การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมและแผนงานยุทธศาสตร์พัฒนา
บริการประชาชนและการพัฒนาประสิทธิภาพภาครัฐ

ผลการปฏิบัติงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในระหว่างวันที่ 1
มกราคม 2562 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2562 ในคดี 4 กลุ่ม ได้แก่ ความผิด
เกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ, ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์, ความผิดพิเศษและ
คดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการจับกุมคดีอาญา 4 กลุ่ม ระหว่างวันที่ 1 มกราคม
2562 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2562

ประเภทความผิด	รับแจ้ง	จำนวนจับกุม	จำนวนจับกุม	ผลปฏิบัติ
	ราย	ราย	คน	ร้อยละ
1. ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ	18,130	16,219	20,627	89.46
2. ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ (ภาพรวม)	51,564	38,722	47,190	75.1
3. ฐานความผิดพิเศษ	23,596	14,525	17,046	61.56
4. คดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย	588,886	n.a.	642,841	n.a.

ที่มา: สถิติคดีอาญา 4 กลุ่ม กองแผนงานอาชญากรรม
สำนักยุทธศาสตร์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ใช้ทรัพยากร
ทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณที่ได้รับเพื่อปฏิบัติงาน โดยมีผลการจับกุม
ในแต่ละกลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศ เมื่อคดี
เกิดขึ้นมีผลการจับกุมได้ร้อยละ 89-46 อยู่ในระดับดีมาก กลุ่มที่ 2 คดีเกี่ยวกับ
ทรัพย์ผลการจับกุมได้ร้อยละ 75.10 อยู่ในระดับดี กลุ่มที่ 3 ความผิดฐานพิเศษ
เมื่อมีคดีเกิดขึ้นมีผลการจับกุมได้ร้อยละ 61.56 อยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มที่ 4
คดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายเมื่อมีคดีเกิดขึ้นมีผลการจับกุมในปี พ.ศ.2562
จำนวน 588,886 คดี ซึ่งถือว่าสามารถจับกุมคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายได้จำนวน
มาก ดังนั้น ในภาพรวมของการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีประสิทธิภาพ
อยู่ในระดับดี

เมื่อพิจารณาการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามสถานีตำรวจหากนำระบบกล้องวงจรปิดมาใช้ที่สถานีตำรวจ รถสายตรวจหรือติดตามถนน ตามแยกต่างๆ ทำให้ระบบกล้องวงจรปิดบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการป้องกันอาชญากรรมได้จากข้อมูลที่มีอยู่ นอกจากนี้ยังทำการปราบปรามอาชญากรรม เมื่อมีคดีเกิดขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่สืบสวนทำการสืบสวนหาตัวผู้กระทำผิด อีกทั้ง ทำให้พนักงานสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานจากกล้องวงจรปิดซึ่งสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ซึ่งดีกว่าการให้การของพยานบุคคลซึ่งอาจจะเห็นแต่เหตุการณ์ผ่านไปอย่างรวดเร็ว ทำให้จดจำเหตุการณ์ได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร ทำให้ระบบกล้องวงจรปิดมีค่าและให้น้ำหนักในการเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีได้อย่างมาก

นอกเหนือจากงานในสถานีตำรวจ สำนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมืองยังให้บริการด้านการเข้า-ออกเมือง หากใช้บุคลากรพิจารณาตามขั้นตอนการเข้า-ออกเมือง โดยขาดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจะทำให้เจ้าหน้าที่ใช้เวลาในการพิจารณาอัตลักษณ์ของบุคคลนาน อีกทั้งความแม่นยำของบุคคลที่อยู่ในบัญชีต้องห้าม (Black List) ต้องใช้เวลานาน บางครั้งอาจจะตรวจสอบไม่ได้ หากสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการตรวจหนังสือเดินทาง ตรวจอัตลักษณ์ของบุคคลโดยลายพิมพ์นิ้วมือจำนวน 10 นิ้ว หรือระบบจดจำใบหน้า (Face recognition) จะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถตรวจหนังสือเดินทางไปรวดเร็ว อีกทั้งระบุตัวตนของผู้เข้า-ออกเมืองได้อย่างแม่นยำและน่าเชื่อถือ มีความผิดพลาดน้อย พร้อมกันนี้สามารถตรวจสอบว่าบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลต้องห้ามเข้า-ออกเมืองได้อีกด้วย ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงาน

ด้วยภารกิจที่หลากหลายและต้องปฏิบัติงานให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานตำรวจจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีมาปรับปรุง

การทำงานของข้าราชการตำรวจเพื่อช่วยให้การทำงานของข้าราชการตำรวจสามารถจัดการได้สอดคล้องกับภารกิจ การศึกษาค้นคว้าจึงมุ่งวิเคราะห์ศักยภาพของระบบฐานข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใดตามกรอบการวิเคราะห์ความเป็นระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อให้มีนโยบายในการสนับสนุนให้ภารกิจบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้ง ยังทำให้การทำงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้และมีพยานหลักฐานในการดำเนินการเอาผิดผู้กระทำผิดทางอาญาได้

● วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- 1) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติภายใต้กรอบการวิเคราะห์ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)
- 2) เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายในการบริหารจัดการระบบข้อมูลขนาดใหญ่ของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

● วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาศักยภาพของข้อมูลขนาดใหญ่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ดูแลระบบฐานข้อมูลต่างๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติจำนวน 11 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือนิ้วอัตโนมัติ (AFIS), 2) ระบบทะเบียนประวัติอาชญากร (CDOS), 3) ระบบคอมพิวเตอร์ประกอบภาพใบหน้าคนร้าย (PICASSO), 4) ระบบการติดต่อสื่อสารและควบคุมรถสายตรวจ C3I ของตำรวจนครบาล, 5) รถยนต์ไฟฟ้าตรวจการณ์อัจฉริยะ (Smart Patrol Car), 6) ระบบสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (POLIS), 7) ระบบ e-cop, 8) ระบบ Crime, 9)

ระบบ I2, 10) ระบบกล้องวงจรปิด (CCTV), และ 11) ระบบจำแนก ลักษณะบุคคลโดยไบโอเมตริก

ตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือผู้ดูแลระบบต่างๆ โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากเงื่อนไขดังนี้ 1) เป็นผู้ดูแลระบบฐานข้อมูล, 2) มีประสบการณ์ในการดูแลระบบฐานข้อมูลไม่น้อยกว่า 2 ปี, 3) มีความรู้ในการเข้าใจระบบฐานข้อมูล, 4) มีความสามารถในการดูแลระบบฐานข้อมูล โดยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ดูแลระบบจำนวน 13 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์คือ 1) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) หรือไม่อย่างไร, 2) การดำเนินการที่ผ่านมา มีอุปสรรคในการดำเนินการเกี่ยวกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ อย่างไร, 3) มีแนวคิดในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ในอนาคตอย่างไรบ้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Data Analysis) เพื่ออธิบายถึงศักยภาพและข้อเสียของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและจำแนกว่าระบบเทคโนโลยีสารสนเทศใดเป็นข้อมูลขนาดใหญ่หรือไม่ อันนำไปสู่การสรุปและข้อเสนอแนะการวิจัย

● กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาศักยภาพของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติจำนวน 11 ระบบครั้งนี้ นำแนวคิดของรัชวลี จารุปรีชาชาญ (2559) มาพิจารณา โดยเสนอว่า การเป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพต้องมีองค์ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1) ปริมาณ (Volume of data) ปริมาณข้อมูลที่จะถือว่าเป็น Big Data

ได้นั้นต้องมีจำนวนมหาศาลซึ่งไม่สามารถจัดเก็บลงในระบบคอมพิวเตอร์แบบทั่วๆ ไป โดยในการศึกษานี้ได้แบ่งระดับของข้อมูล ดังนี้

- 1.1) ข้อมูลไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ เป็นระบบที่รองรับการบันทึกข้อมูล 1,023 เทอราไบต์ ลงมา
- 1.2) ข้อมูลที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ เป็นระบบที่รองรับการบันทึกข้อมูล 1,024 เทอราไบต์ขึ้นไป (1 เพตะไบต์ (Petabyte) หรือหนึ่งพันล้านล้านไบต์ หรือ 1,024 เทอราไบต์)

2) ความเร็ว (Velocity of Data) ข้อมูลที่เข้าสู่ระบบ จะต้องมีความรวดเร็วและปรับปรุงตลอดเวลา (Real time) โดยมีระบบรองรับการไหลเข้ามาของข้อมูลที่ทรงประสิทธิภาพ อีกทั้ง การจัดเก็บและการประมวลผลต้องเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การได้ข้อมูลทันสมัยและสามารถตอบสนองต่อความต้องการได้อย่างทันที

3) ความหลากหลาย (Variety of Data) ข้อมูลจะต้องมีรูปแบบที่หลากหลายและมาจากหลากหลายแหล่ง ได้แก่ 3.1) ข้อมูลจะต้องมีทั้งที่เป็นโครงสร้าง (Structured Data) คือข้อมูลที่มีรูปแบบชัดเจน เช่น ข้อมูลในรูปของ Excel ซึ่งเป็นข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ผลลัพธ์ได้โดยตรง 3.2) ข้อมูลรูปแบบที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Data) คือข้อมูลที่ไม่ได้มีรูปแบบชัดเจน อาจมีข้อมูลที่หลากหลายอยู่ในตัวข้อมูลเดียวกัน เช่น ไฟล์วิดีโอ ไฟล์เสียง รูปภาพ pdf CCTV หรือฐานข้อมูลอื่นๆ ที่เก็บข้อมูลหลากหลายซึ่งยากต่อการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกัน 3.3) ข้อมูลในรูปแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Data) ซึ่งเป็นชุดข้อมูลที่ยากต่อการวิเคราะห์มากกว่าข้อมูลแบบไม่มีโครงสร้าง เช่น JavaScript หรือ XML ด้วยความที่มีรูปแบบข้อมูลที่หลากหลาย Big Data จึงจำเป็นต้องใช้โปรแกรมหรือระบบการจัดการที่แตกต่างออกไปในการวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้

4) ความถูกต้อง (Veracity of Data) คุณภาพและความถูกต้องของข้อมูล เพื่อให้การวิเคราะห์ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด การมีชุดข้อมูลที่มีคุณภาพถือว่า มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์และถูกต้อง จึงเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล Big Data ข้อมูลที่มีคุณภาพสามารถพิจารณาได้จากความสามารถของข้อมูลที่จะนำไปสู่การคาดการณ์ได้ดียิ่งขึ้น (Better Predictive the Data) และประโยชน์เกิดสูงสุดเมื่อนำข้อมูลที่ได้จาก Big Data ไปใช้ (Useful of Analyzed Data)

ในการศึกษาครั้งนี้ นำองค์ประกอบของข้อมูลขนาดใหญ่ 4 องค์ประกอบ ดังกล่าวมาเป็นหลักในการวิเคราะห์เพื่อให้จำแนกได้ว่าระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติใดเป็นระบบข้อมูลขนาดใหญ่หรือไม่ เป็นระบบข้อมูลขนาดใหญ่ เนื่องด้วย ญัตติฯ กฎหมาย (2561) ได้อธิบายว่า ข้อมูลขนาดใหญ่มีประโยชน์ดังนี้ 1) เพื่อใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางธุรกิจ 2) การคาดการณ์เพื่อการบำรุงรักษาเครื่องจักร 3) การสร้างประสบการณ์ที่ดีให้แก่ลูกค้า 4) การตรวจสอบการโกงและการปฏิบัติตามกฎระเบียบ 5) การเรียนรู้ของเครื่องจักร 6) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและ 7) การขับเคลื่อนในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ส่วน SAS insights (2563) ได้กล่าวถึงข้อดีของข้อมูลขนาดใหญ่ว่ามีข้อดีต่อ 1) การกำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับข้อมูลขนาดใหญ่ได้ 2) สามารถระบุแหล่งที่มาของข้อมูลขนาดใหญ่ได้ 3) สามารถเข้าถึง จัดการและจัดเก็บข้อมูลได้ 4) สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ และ 5) สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่ได้ จากประโยชน์หรือข้อดีเหล่านี้ ผู้วิจัยจึงเห็นหากสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มศักยภาพจะช่วยลดกำลังคนและงบประมาณของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ และทำให้ภารกิจมีประสิทธิภาพสูงสุด

● ผลการศึกษา

จากการศึกษาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำนวน 11 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ (AFIS) 2) ระบบทะเบียนประวัติอาชญากร (CDOS) 3) ระบบคอมพิวเตอร์ประกอบภาพใบหน้าคนร้าย (PICASSO) 4) ระบบการติดต่อสื่อสารและควบคุมรถสายตรวจ C3I ของตำรวจนครบาล 5) ระบบรถยนต์ไฟฟ้าตรวจการณ์อัจฉริยะ (Smart Patrol Car) 6) ระบบสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (POLIS) 7) ระบบ E-cop 8) ระบบ Crime 9) ระบบ I2 10) ระบบกล้องวงจรปิด (CCTV) และ 11) ระบบจำแนกลักษณะบุคคลโดยไบโอเมตริกของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สามารถสรุปคุณลักษณะ ประโยชน์และข้อเสียของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ดังนี้

5.1 คุณลักษณะของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

คุณลักษณะของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศศึกษาจาก การนำเข้าข้อมูล การจัดเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการรายงานผล พบว่า

1) การนำเข้าข้อมูล พบว่า การนำเข้าซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่นำเข้าโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้แก่ พนักงานสอบสวนพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาส่งตรวจพิสูจน์ พนักงานสอบสวนป้อนข้อมูลในสำนวนการสอบสวน ประวัติอาชญากร แผนประทุษกรรม เข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ (Polis หรือ Crime) เจ้าหน้าที่สายตรวจป้อนข้อมูลการตรวจเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ หรือกล้องวงจรปิดบันทึกภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ฯลฯ เป็นการป้อนข้อมูลอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา (Real Time)

2) การจัดเก็บข้อมูล พบว่ามีการจัดเก็บข้อมูลต่างๆ สู่ระบบแม่ข่าย (Server) โดยมีการจัดเก็บที่รวดเร็วและตลอดเวลา โดยมีพื้นที่จัดเก็บอย่างมาก

เพียงพอต่อการจัดเก็บข้อมูลที่ถูกป้อนเข้ามามากและการจัดเก็บถูกออกแบบระบบโดยนักวิเคราะห์ระบบ อีกทั้ง มีผู้ควบคุมระบบดูแลการจัดเก็บข้อมูล นอกจากนี้ ยังมีการแก้ไขข้อมูลทุก 24 ชั่วโมง, ทุก 72 ชั่วโมงหรือทุก 3 เดือนเพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ มีคุณภาพ มีความมั่นคงและเสถียร

3) การวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เมื่อต้องนำข้อมูลออกมาใช้จะมีนักวิเคราะห์นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำข้อมูลไปใช้ตรงตามภารกิจความรับผิดชอบของหน่วยงาน ด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง และน่าเชื่อถือ

4) การรายงานผล พบว่า การออกรายงานผลการดำเนินงานของระบบเพื่อตอบสนองการประเมินระบบเทคโนโลยีสารสนเทศว่า มีประโยชน์ มีความคุ้มค่า สามารถตอบสนองภารกิจ ความรับผิดชอบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้

5.2 ประโยชน์ของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

จากการศึกษาประโยชน์ของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติทั้ง 11 ระบบ พบว่ามีประโยชน์ดังต่อไปนี้

1) ระบบตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ (AFIS) และระบบทะเบียนประวัติอาชญากร (CDOS) สามารถตรวจสอบได้ว่า บุคคลที่พิมพ์มือส่งมาตรวจพิสูจน์เคยกระทำความผิดทางอาญามาก่อนแล้วหรือไม่ ถ้ามีกระทำความผิดในเรื่องใด เป็นต้น

2) ระบบคอมพิวเตอร์ประกอบภาพใบหน้าคนร้าย (PICASSO) ใช้เพื่อหาภาพสเก็ทคนร้ายหรือผู้ต้องสงสัย เพื่อนำไปสู่การออกหมายเรียก หมายจับ หรือการจับตัวคนร้ายต่อไป

3) ระบบการติดต่อสื่อสารและควบคุมรถสายตรวจ C3I และรถยนต์ไฟฟ้าตรวจการณ์อัจฉริยะ (Smart Patrol Car) โดยศูนย์วิทยุมีคู่สายจำนวนมาก ทำให้สามารถรับแจ้งเหตุจากสถานีตำรวจหรือรถยนต์สายตรวจได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เมื่อรับแจ้งเหตุแล้วศูนย์วิทยุสามารถสั่งการและควบคุมเจ้าหน้าที่และรถสายตรวจให้เข้าระงับเหตุได้อย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งแจ้งข้อมูลอาชญากรรม สถิติและกำลังพลที่มีในระบบให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในขณะออกไประงับเหตุได้ พร้อมทั้งบันทึก จัดเก็บข้อมูล สถิติอาชญากรรมเข้าสู่ระบบ และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้บังคับบัญชาเพื่อการสั่งการหรืออำนวยความสะดวกเจ้าหน้าที่สายตรวจในขณะออกไประงับเหตุได้

4) ระบบสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (POLIS) มีระบบงาน 6 กลุ่มประกอบด้วยข้อมูลจำนวน 26 ฐานข้อมูล ในขณะที่ระบบ Crime ซึ่งเป็นระบบสารสนเทศข้อมูลอาชญากรรมที่คล้ายคลึงกัน ดำเนินการโดยสำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สามารถจำแนกผู้ใช้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มระบบงานบันทึก (Data Entry), 2) กลุ่มระบบงานสืบค้นข้อมูล (Data Search), 3) กลุ่มระบบงานบริการข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Data Services), 4) กลุ่มระบบแจ้งเตือน (Alarm & Alert Services), 5) กลุ่มระบบงานบริหารจัดการข้อมูลและระบบ (Data & System Management) ทั้งนี้ระบบ POLIS และระบบ Crime มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดเก็บข้อมูล, ควบคุมข้อมูล และระบบตรวจสอบข้อมูลในส่วนกลางหรือที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยให้บริการข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารสามารถใช้และเข้าถึงระบบฐานข้อมูล, สามารถสืบค้นข้อมูลได้

5) ระบบ E-COP เป็นการรวบรวมการให้บริการด้านเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยทำหน้าที่ศูนย์กลางในการ รวบรวมข้อมูลและสนับสนุนการปฏิบัติงานราชการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในสังกัดได้อย่างครอบคลุม มีความง่ายในการใช้

ทำให้การทำงานมีความสะดวกรวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ในการส่งเอกสารระหว่างหน่วยงานต่างๆ นอกจากนี้ ยังช่วยลดจำนวนบุคลากรด้านการรับ-ส่งเอกสาร ตลอดจนสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

6) **ระบบ 12** เป็นโปรแกรมใช้เพื่อวิเคราะห์เครือข่ายอาชญากรรมและเชื่อมโยงเหตุการณ์ พยาน หลักฐาน บุคคล, มือถือ, บัญชีธนาคาร, รถยนต์, อื่นๆ เพื่อใช้งานด้านการสืบสวน เป็นการแยกองค์ประกอบความสัมพันธ์ในแต่ละส่วนออกมาเป็นแผนผัง (Mind Map), สร้างเส้นเวลา (Timeline) ตลอดจนการเชื่อมโยงทางโทรศัพท์, ทางการเงิน, บุคคลทาง Facebook ทำให้งานที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน ให้ง่ายขึ้น กระชับและนำกราฟิกมาใช้ในการนำเสนอแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่นำเข้าสู่โปรแกรมออกมาเป็นแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ที่เรียกว่า Link Chart ได้

7) **ระบบกล้องวงจรปิด (CCTV)** สามารถบันทึกเหตุการณ์ โดยภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียได้ตลอดเวลา เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นสามารถดูเหตุการณ์ย้อนหลังได้และเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ทั้งนี้ เพื่อทราบถึงการกระทำผิดทางอาญา ตลอดจนทำให้ทราบถึงผู้กระทำความผิดทางอาชญากรรมนั้นด้วย

8) **ระบบจำแนกลักษณะบุคคล (Bio-Metrics)** เป็นระบบที่จัดเก็บลักษณะอัตลักษณ์ของบุคคลทางกายภาพ ได้แก่ ลายพิมพ์นิ้วมือจำนวน 10 นิ้ว และระบบจดจำใบหน้า (Face Recognition) แล้วส่งข้อมูลเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์จัดเก็บไว้ในแม่ข่าย (Server) เมื่อปฏิบัติงานก็นำลายพิมพ์นิ้วมือและรายละเอียดของใบหน้าทำการเปรียบเทียบกับฐานข้อมูลเดิมในแม่ข่ายเพื่อตรวจสอบ ยืนยันตัวบุคคลและตรวจสอบบุคคลต้องห้าม (Blacklist) ทำให้ป้องกันการปลอมแปลงเอกสารหรือหนังสือเดินทาง, ตรวจสอบผู้ก่อการร้ายข้ามชาติ, ตรวจสอบผู้ต้องหาหลบหนี, ตรวจสอบบุคคลต้องห้าม, สร้างมาตรฐานความปลอดภัยในการพิสูจน์

ตัวบุคคล, ยกระดับการตรวจคนเข้าเมืองเทียบเท่าระดับสากล, สร้างความประทับใจและความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนต่างชาติและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทั้งนี้ ระบบจำแนกลักษณะบุคคล (Bio-Metrics) สามารถลดต้นทุนการจัดการโดยใช้เวลาในการตรวจสอบอัตลักษณ์น้อย ทำให้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าและออกประเทศรวมถึงนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3 ข้อเสียของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

พบว่า ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีข้อเสียดังต่อไปนี้

1) **ระบบฮาร์ดแวร์ (Hardware)** ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ คอมพิวเตอร์ กล้องวงจรปิด เครื่องมือต่างๆ รวมทั้งระบบเครือข่าย (Network) และระบบแม่ข่าย (Server) ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อจัดหา Hardware ดังกล่าว

2) **ระบบซอฟต์แวร์ (Software)** ได้แก่ โปรแกรมต่างๆ ต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการจำนวนมาก

3) **คน ได้แก่ ผู้ใช้ (User) ผู้เขียนโปรแกรม (Programmer) ผู้ควบคุมระบบ (Supervisor) นักวิเคราะห์ระบบ (Data Analysis) และผู้บริหารระบบ (Administrator)** ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องลงทุนในการพัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติและควบคุมระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้ แต่เท่าที่ผ่านมา พบว่า บุคลากรเหล่านี้ โดยเฉพาะผู้เขียนโปรแกรม (Programmer) ผู้ควบคุมระบบ (Supervisor) นักวิเคราะห์ระบบ (Data Analysis) และผู้บริหารระบบ (Administrator) ยังพัฒนาได้น้อยซึ่งนำไปสู่การจ้างบริษัทเอกชนให้มาทำหน้าที่แทนหรือรับสัมปทานดูแลระบบซึ่งเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก

4) **ความปลอดภัย** จากการที่ให้บริการบริษัทเอกชนที่รับสัมปทานควบคุม

ระบบข้อมูล สิ่งที่ต้องคำนึงคือความปลอดภัยของข้อมูลที่เป็นผลจากการดำเนินงานของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

5.4 การวิเคราะห์ศักยภาพระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติจำนวน 11 ระบบ โดยการจำแนกว่า ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติระบบใดเป็นข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อพิจารณาว่าเป็นระบบฐานข้อมูลที่มีศักยภาพ โดยใช้หลักเกณฑ์ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปริมาณ (Volume of data) 2) ความเร็ว (Velocity of Data) 3) ความหลากหลาย (Variety of Data) 4) ความถูกต้อง (Veracity of Data) ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงศักยภาพระบบเทคโนโลยีสารสนเทศตามหลักเกณฑ์ของระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)

ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ	ปริมาณ (Volume of data)	ความเร็ว (Velocity of Data)	ความหลากหลาย (Variety of Data)	ความถูกต้อง (Veracity of Data)	ระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)
1. AFIS	ต่ำกว่า 1 เพตะไบต์	ปรับปรุงตลอดเวลา	มีความหลากหลาย	มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ	ไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่
2. CDOS	ต่ำกว่า 1 เพตะไบต์	ไม่ได้ทำการปรับปรุงช่วงปี 2560-2562	มีความหลากหลาย	มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ	ไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่
3. PICASSO	ต่ำกว่า 1 เพตะไบต์	มิได้เก็บข้อมูลเข้าสู่ระบบ	มีความหลากหลาย	มีความน่าเชื่อถือ ร้อยละ 60	ไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่
4. C3I	ต่ำกว่า 1 เพตะไบต์	ถูกยกเลิกระบบไปแล้ว	มีความหลากหลาย	มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ	ไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่

ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ	ปริมาณ (Volume of data)	ความเร็ว (Velocity of Data)	ความหลากหลาย (Variety of Data)	ความถูกต้อง (Veracity of Data)	ระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)
5. Smart Patrol Car	ต่ำกว่า 1 เพตะไบต์	ปรับปรุงตลอดเวลา	มีความหลากหลาย	มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ	ไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่
6. POLIS	ต่ำกว่า 1 เพตะไบต์	ปรับปรุงตลอดเวลา	มีความหลากหลาย	มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ	ไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่
7. E-COP	ต่ำกว่า 1 เพตะไบต์	ปรับปรุงตลอดเวลา	มีความหลากหลาย	มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ	ไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่
8. Crime	ต่ำกว่า 1 เพตะไบต์	ปรับปรุงตลอดเวลา	มีความหลากหลาย	มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ	ไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่
9. I2	ต่ำกว่า 1 เพตะไบต์	มิได้เก็บข้อมูลเข้าสู่ระบบแม่ข่าย	มีความหลากหลาย	มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ	ไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่
10. CCTV	สูงกว่า 1 เพตะไบต์	ปรับปรุงตลอดเวลา	มีความหลากหลาย	มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ	เป็นข้อมูลขนาดใหญ่
11. Bio-Metrics	ต่ำกว่า 1 เพตะไบต์	ปรับปรุงตลอดเวลา	มีความหลากหลาย	มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ	ไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 3 สามารถจำแนกระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า **ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ไม่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)** ได้แก่ 1) ระบบตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมืออัตโนมัติ (AFIS), 2) ระบบทะเบียนประวัติอาชญากร (CDOS), 3) ระบบคอมพิวเตอร์ประกอบภาพใบหน้าคนร้าย (PICASSO), 4) ระบบการติดต่อสื่อสารและควบคุมรถสายตรวจ C3I, 5) **รถยนต์ไฟฟ้าตรวจการณ์อัจฉริยะ (Smart Patrol Car)**, 6) ระบบสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (POLIS), 7) ระบบ e-cop, 8) ระบบ Crime, 9) ระบบ I2 และ 10) ระบบจำแนกลักษณะบุคคลโดยไบโอเมตริก ทั้งนี้ เนื่องจากระบบเทคโนโลยี

สารสนเทศระบบที่ 1) ถึงระบบที่ 9) และระบบที่ 11) ตามตารางที่ 3 มีการบันทึกข้อมูลต่ำกว่า 1 เพตะไบต์หรือ 1,024 เทอราไบต์ ส่วน **ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)** มีเพียงระบบเดียวคือ ระบบกล้องวงจรปิด (CCTV) เนื่องจาก

1) **ด้านปริมาณ (Volume of data)** ระบบกล้องวงจรปิด (CCTV) ตามโครงการ Smart City เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 รองรับพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือ ใช้งบลงทุนประมาณ 304 ล้านบาท มีระบบบันทึกข้อมูลได้ถึง 2,016 เทอราไบต์หรือประมาณ 2 เพตะไบต์ ซึ่งเกินกว่า 1 เพตะไบต์

2) **ด้านความเร็ว (Velocity of Data)** ระบบกล้องวงจรปิดสามารถบันทึกเหตุการณ์ตามสถานที่ต่างๆ ได้ตลอดเวลาหรือ 24 ชั่วโมงต่อวัน นอกจากนี้ยังเรียกดูภาพเคลื่อนไหวเพื่อตรวจสอบได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน อีกทั้งยังใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาคดีได้

3) **ด้านความหลากหลาย (Variety of Data)** ระบบกล้องวงจรปิด มีการบันทึก รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียง ทำให้ทราบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ต่างๆ ได้ ทำให้มีข้อมูลที่หลากหลาย

4) **ด้านความถูกต้อง (Veracity of Data)** ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกของระบบกล้องวงจรปิดมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ เพราะบันทึกตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

จากองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน (ตามข้อ 1.1), 1.2), 1.3), 1.4)) ทำให้ระบบกล้องวงจรปิด ถูกจำแนกให้เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ซึ่งศึกษาพบว่าระบบกล้องวงจรปิดเป็นระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ทำให้เกิดประโยชน์กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนี้

1) **ระบบกล้องวงจรปิดป้องกันการกระทำผิดทางอาญา** เมื่อติดกล้องวงจรปิดตามสถานที่ต่างๆ เมื่อผู้ที่จะกระทำความผิดทางอาญา พบเห็นกล้องวงจรปิด จะทำให้เกิดความกลัวที่จะถูกบันทึกว่าได้กระทำความผิด บางส่วนจึงไม่กล้ากระทำความผิดทางอาญา หรือเลิกล้มความตั้งใจที่จะกระทำความผิดนั้นๆ

2) **ระบบกล้องวงจรปิดช่วยในการปราบปรามผู้กระทำความผิดทางอาญา** ได้แก่

(2.1) ระบบกล้องวงจรปิด ช่วยบันทึกข้อมูลเหตุการณ์ต่างๆ ได้ประมาณ 1 เดือนหรือ 30 วัน หลังจากนั้นจึงบันทึกซ้ำ เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญา สามารถตรวจสอบย้อนหลังทำให้ทราบว่า มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น

(2.2) ระบบกล้องวงจรปิด สามารถตรวจสอบย้อนหลังได้ว่า เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ใครเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งนำไปสู่การจับกุมผู้กระทำความผิดได้อย่างรวดเร็ว

(2.3) ข้อมูลที่บันทึกได้จากกล้องวงจรปิด สามารถนำมาเป็นพยานหลักฐาน ในการพิจารณาคดี นำไปสู่การลงโทษผู้กระทำความผิดได้

(2.4) ข้อมูลที่บันทึกได้จากกล้องวงจรปิด สามารถเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ในเวลานาน หากมีการเก็บข้อมูลอย่างถูกต้องและปลอดภัย โดยเป็นพยานหลักฐานได้ดีกว่าพยานบุคคลที่เห็นเหตุการณ์เนื่องจาก เมื่อระยะเวลาผ่านไปเป็นเวลานาน พยานบุคคลไม่สามารถจดจำหรืออาจจะลืมเหตุการณ์ต่างๆ ได้

3) **ระบบกล้องวงจรปิดทำให้เฝ้าตรวจได้ตลอดเวลา ตลอด 24 ชั่วโมง ต่อวันและเฝ้าได้หลายจุดหรือหลายๆ สถานที่** ซึ่งทำให้เฝ้าตรวจได้ดีกว่า

เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ที่ไม่สามารถตรวจได้ตลอด 24 ชั่วโมงต่อวัน ทำให้เกิดประสิทธิภาพการทำงานได้ดีกว่าการทำงานของบุคคล

4) การใช้ระบบกล้องวงจรปิดบันทึกเหตุการณ์ตามสถานที่ต่างๆ ทำให้เกิดความประหยัดได้ดีกว่า การใช้เจ้าหน้าที่สายตรวจ เพราะ ระบบกล้องวงจรปิด เป็นการลงทุนที่ต่ำกว่า ไม่มีค่าล่วงเวลา ไม่มีการเบิกค่าเบี้ยเลี้ยง ไม่มีการเบิกค่ารักษาพยาบาล ไม่มีการเบิกค่าเล่าเรียนบุตร ไม่มีเงินประจำตำแหน่ง คงมีเพียงแค่ค่าซ่อมบำรุงตามโปรแกรมการดูแลตามระยะเวลาเท่านั้น

5) ทำให้การให้บริการมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ โดยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ สามารถตรวจสอบทำให้เกิดความถูกต้อง มีความผิดพลาดการตรวจสอบอยู่ในระดับต่ำมาก ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและความเชื่อมั่นในการให้บริการ

6) ระบบกล้องวงจรปิดทำให้มีข้อมูลขนาดใหญ่ เมื่อนำมาวิเคราะห์ ทำให้สามารถทำนายอนาคต (Prediction) (Thanyavuth Akarasomcheep, 2562) การนำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตและสิ่งที่กำลังทำในปัจจุบันมาการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลระบบข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อทำนายสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านสภาพภูมิอากาศ มาวิเคราะห์สภาพอากาศแล้วทำนาย สภาพอากาศในวันรุ่งขึ้นหรือวันอื่นๆ ในอนาคต หรือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ วิเคราะห์ข้อมูลอาชญากรรม เพื่อทำนายอนาคตว่า อาชญากรรมจะเกิดอย่างไร เกิดที่ไหน เมื่อใด เป็นต้น

จากการที่สำนักงานตำรวจแห่งชาตินำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้ในการให้บริการประชาชน ทำให้ประชาชนหรือผู้รับบริการได้รับการบริการที่สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งทำให้มาตรฐานการให้บริการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

อย่างไรก็ตามระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ยังมีข้อเสียหลายประการที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องพิจารณาปรับปรุงต่อไป คือ

1) ระบบฮาร์ดแวร์ (Hardware) ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ คอมพิวเตอร์ กล้องวงจรปิด เครื่องมือต่างๆ รวมทั้งระบบเครือข่าย (Network) และระบบแม่ข่าย (Server) ที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ต้องใช้งบประมาณสูงกว่าระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทั่วไปจำนวนมากในการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อจัดหา Hardware ดังกล่าว

2) ระบบซอฟต์แวร์ (Software) ได้แก่ โปรแกรมต่างๆ ต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการสูงกว่าระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทั่วไปจำนวนมาก

3) คน ได้แก่ ผู้ใช้ (User) ผู้เขียนโปรแกรม (Programmer) ผู้ควบคุมระบบ (Supervisor) นักวิเคราะห์ระบบ (Data Analysis) และผู้บริหารระบบ (Administrator) ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่สามารถพัฒนาบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจให้รองรับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ จึงต้องทำการจ้างบริษัทเอกชนให้มาทำหน้าที่แทนหรือรับสัมปทานดูแลระบบ ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายจำนวนสูงขึ้นไปอีก อีกทั้งเป็นระบบพึ่งพิง (Dependency) บริษัทเอกชนโดยเฉพาะผู้เขียนโปรแกรม (Programmer) ผู้ควบคุมระบบ (Supervisor) นักวิเคราะห์ระบบ (Data Analysis) และผู้บริหารระบบ (Administrator)

4) ความปลอดภัย ความปลอดภัยของข้อมูลที่เป็นผลการดำเนินงานของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ จากการดูแลของบริษัทเอกชนที่รับสัมปทานซึ่งเป็นที่น่ากังวลว่าข้อมูลเหล่านี้จะได้รับการปกป้องให้เกิดความปลอดภัยมากน้อยเพียงใด

● การอภิปรายผล

จากผลการศึกษา พบว่า ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ได้แก่ 1) ระบบกล้องวงจรปิด (CCTV) เป็นเพียงระบบเดียวที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ รัชนี จารุปริชาชาญ (2559) และ ธัญวดี อักษรสมชีพ (2562) ที่ใช้อุปกรณ์ประกอบ 4 ด้านหรือ 4 V ได้แก่ 1) ปริมาณ (Volume of data) 2) ความเร็ว (Velocity of Data) 3) ความหลากหลาย (Variety of Data) 4) ความถูกต้อง (Veracity of Data) มาวิเคราะห์การเป็นระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) อย่างไรก็ตาม ธนากร เลิศสุตวิชัย (2560) ให้เพิ่มองค์ประกอบที่ 5 คือ Value คือ ข้อมูลที่มีคุณค่า สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง มาใช้วิเคราะห์ระบบที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ ซึ่งหากมีการศึกษาข้อมูลขนาดใหญ่ ในครั้งต่อไปสามารถนำเรื่อง องค์ประกอบคุณค่าของข้อมูล (Value) มาเป็นองค์ประกอบที่ 5 สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ได้ ซึ่งการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เห็นด้วยกับข้อเสนอของ ธนากร หากหน่วยงานภาครัฐจะต้องลงทุนเพื่อพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ควรพิจารณาถึงองค์ประกอบด้านคุณค่าหรือประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับหน่วยงาน นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่า จากการศึกษาาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) หากจะใช้ระบบข้อมูลขนาดใหญ่ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ควรคำนึงปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อการใช้ **ประสิทธิภาพและประสิทธิผล** ของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ จำต้องอาศัยปัจจัยดังต่อไปนี้

1) **ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายให้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมีความเข้าซึ่กัน** อาทิเช่น ระบบ POLIS ซึ่ซึ่กันกับระบบ Crime, ระบบ C3I ซึ่ซึ่กันกับระบบ Smart Patrol Car, ระบบ AFIS ซึ่ซึ่กันกับระบบ CDOS, ระบบ CCTV กับระบบ Bio-Metrics เป็นต้น ดังนั้น ผู้บริหารควรกำหนดนโยบาย

ให้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมี 4-5 ระบบ ไม่ควรมีถึง 11 ระบบหรือมากกว่า อย่างเช่นในปัจจุบัน

2) **ผู้บริหารควรพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความต่อเนื่อง** มีใช้การยกเลิกระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเดิมแล้วเปลี่ยนมาสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่เพื่อรองรับงานเดิมๆ

3) **กำหนดมาตรฐานการป้อนข้อมูลของแต่ละระบบให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ** โดยข้อมูลรายการหนึ่งๆ ควรป้อนเพียงครั้งเดียวไม่ควรป้อนข้อมูลหลายๆ ครั้งในแต่ละระบบ

4) **สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีการปรับโครงสร้างและโยกย้ายข้าราชการบ่อย** ทำให้การพัฒนาด้านสารสนเทศขาดความต่อเนื่องและชัดเจน มีผลให้ระบบงานบางระบบงานขาดการปรับปรุง พัฒนาระบบงานใหม่ให้สอดคล้องกับกระบวนการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะนักวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นผู้มีทักษะในการวิเคราะห์เชิงลึก ในปัจจุบันเป็นที่ยังต้องการอย่างมาก ดังนั้น ควรพิจารณาเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีความรู้ความสามารถให้อยู่ปฏิบัติงานด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและให้มีความเจริญเติบโตก้าวหน้าในสายงาน

5) **มีการพัฒนาระบบ AI (Artificial Intelligent) มาใช้ในระบบข้อมูลขนาดใหญ่** ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานเป็นอย่างมาก

6) **ข้อมูลขนาดใหญ่ต้องมีคุณค่า (Value)** หมายถึง ข้อมูลมีประโยชน์ และมีความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจ ซึ่งต้องเข้าใจก่อนว่าไม่ใช่ทุกข้อมูลจะมีประโยชน์ในการเก็บและวิเคราะห์ ข้อมูลที่มีประโยชน์จะต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ เช่น ถ้าต้องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดของผลิตภัณฑ์ที่ขายข้อมูลที่มีประโยชน์ที่สุดน่าจะเป็นข้อมูลผลิตภัณฑ์ของคู่แข่ง (ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของคุณชิตพล มั่งพร้อม, 2559)

7) **ข้อมูลขนาดใหญ่ต้องมีความแปรผันได้ (Variability)** หมายถึง ข้อมูลสามารถในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามการใช้งานหรือสามารถคิดวิเคราะห์ได้จากหลายแง่มุมและรูปแบบในการจัดเก็บข้อมูลก็อาจจะต่างกันไปในแต่ละแหล่งของข้อมูล (ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Perceptra, Siegel the future, 2562)

● ข้อเสนอแนะ:

จากการศึกษาประโยชน์ของการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็น ข้อมูลขนาดใหญ่ทำให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องจัดให้มีระบบเทคโนโลยี สารสนเทศที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1.1) ตามรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2560 มาตรา 258 กำหนดให้มีการ ปฏิรูปประเทศ ข้อ ๖ ด้านกระบวนการยุติธรรม ข้อ (4) ดำเนิน การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแก้ไขปรับปรุง กฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ อำนาจและภารกิจของตำรวจให้ เหมาะสมและแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงาน บุคคลของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ มีหลัก ประกันว่าข้าราชการตำรวจจะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม ได้รับความเป็นธรรมในการแต่งตั้งและโยกย้ายและการ พิจารณำบำเหน็จความชอบตามระบบคุณธรรมที่ชัดเจน ซึ่ง ในการพิจารณาแต่งตั้งและโยกย้ายต้องคำนึงถึงอาวุโสและ ความรู้ความสามารถประกอบกันเพื่อให้ข้าราชการตำรวจ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ตกอยู่ใต้อาณัติของ บุคคลใด มีประสิทธิภาพและภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่

ของตน ในด้านนโยบาย เห็นควรให้ปฏิรูปตำรวจ ด้านกำลัง พล ในเรื่องการบรรจุบุคคลภายนอกเพื่อเข้ารับราชการตำรวจ (1.2) ตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 มาตรา 7 ให้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติจัดระบบการบริหาร การปฏิบัติงาน ด้านการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา การรักษาความสงบเรียบร้อยและการรักษาความปลอดภัย ของประชาชนให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น และชุมชน โดยต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กร ภาคเอกชนมีส่วนร่วม ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย งบประมาณและ อาสาสมัคร ตลอดจนการติดตามตรวจสอบการ ปฏิบัติงานตำรวจ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ต.ช. กำหนด จากข้อเท็จจริง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 จนถึงปัจจุบัน ยัง ไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ต.ช.กำหนด ใน เรื่อง อาสาสมัคร เห็นควรให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธี การโดย ก.ต.ช.เป็นผู้กำหนดและทำการจ้างอาสาสมัครมาช่วย ในงานของตำรวจ

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(2.1) การบรรจุบุคคลภายนอกเพื่อเข้ารับราชการตำรวจในแต่ละปี จากเดิมได้อัตราการบรรจุจำนวนเท่าใด สำนักงานตำรวจแห่ง ชาติดังบรรจุเต็มจำนวน หรือร้อยละ 100 จึงใคร่ขอเสนอแนะ โดยบรรจุร้อยละ 50 ของอัตราที่ได้ ตัวอย่างเช่น สำนักงาน ตำรวจแห่งชาติได้รับอัตราจัดสรรจากคณะรัฐมนตรีเพื่อบรรจุ บุคคลภายนอกเพื่อมารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจ

จำนวน 6,000 อัตรา จึงควรบรรจุข้าราชการตำรวจประมาณ ร้อยละ 50 หรือประมาณ 3,000 อัตรา

- (2.2) ด้านกำลังพล คงเหลืออัตราอีก 3,000 อัตรา โดยให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติคงอัตราเพื่อนำเงินที่ได้ร้อยละ 25 หรือจำนวนประมาณ 1,500 อัตรา เพื่อนำเงินดังกล่าวไปจ้างอาสาสมัครตำรวจประจำหมู่บ้าน (อส.ตร.) คล้ายกับที่กระทรวงสาธารณสุขจ้างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยจ่ายเงินเดือนให้อาสาสมัครตำรวจประจำหมู่บ้านเดือนละ 1,000 บาทต่อคนจากอัตราที่ได้รับ 1,500 อัตรา อัตราเงินเดือนตำรวจรวมเงินประจำตำแหน่งและเงินช่วยเหลือประมาณ 15,000 บาท เป็นเงิน 22,500,000 บาท สามารถจ้างอาสาสมัครตำรวจประจำหมู่บ้านได้จำนวน 22,500 คนต่อเดือน เมื่อสะสมเพิ่มขึ้นทุกๆ ปีจะทำให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติสามารถจ้างอาสาสมัครตำรวจประจำหมู่บ้านเพิ่มขึ้นครบทุกหมู่บ้านของประเทศไทย (รายละเอียดปรากฏตามภาคผนวก ก.) การจ้างอาสาสมัครตำรวจประจำหมู่บ้านเป็นไปตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 มาตรา 7 ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติจัดระบบการบริหาร การปฏิบัติงาน ด้านการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา การรักษาความสงบเรียบร้อยและการรักษาความปลอดภัยของประชาชนให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่นและชุมชน โดยต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชนมีส่วนร่วม ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบาย งบประมาณและ อาสาสมัคร ตลอดจนการติดตามตรวจสอบการ

ปฏิบัติงานตำรวจ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ต.ช. กำหนด

- 2.3) ด้านกำลังพล คงเหลืออีก 1,500 อัตรา โดยให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติคงอัตราเพื่อนำเงินที่ได้ร้อยละ 25 หรือจำนวนประมาณ 1,500 อัตรา อัตราเงินเดือนตำรวจรวมเงินประจำตำแหน่งและเงินช่วยเหลือประมาณ 15,000 บาท เป็นเงิน 22,500,000 บาทเพื่อนำเงินดังกล่าว ไปจัดซื้อจัดจ้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ระบบต่างๆ ได้ (รายละเอียดปรากฏตามภาคผนวก ข.) ทำให้อำนาจสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ โดยที่ไม่เป็นการเพิ่มภาระด้านงบประมาณให้แก่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

3) ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในเรื่อง ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นข้อมูลขนาดใหญ่ที่นำมาใช้ในงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้มีความเหมาะสมกับภารกิจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและมีการพัฒนาระบบอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ

รายการอ้างอิง

● หนังสือ

วีระเดช บัวประเสริฐยิ่ง. (2542). *ประสิทธิภาพการใช้ระบบ C3I เพื่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในทัศนะของเจ้าหน้าที่ตำรวจ*.
สำนักพัฒนาระบบงานตำรวจและค่าตอบแทน, สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2562, *กำลังคนภาครัฐในฝ่ายพลเรือน 2561*.

● วารสาร

สมพล สุขเจริญพงษ์ และกสมล ชนะสุข. (2558). *การพัฒนาระบบฐานข้อมูลของจังหวัดนครปฐม, วารสารสหวิทยาการการจัดการสมัยใหม่ปีที่ 8 ฉบับที่ 1. (เดือนมกราคม – มิถุนายน 2558)*.

● รายงานวิจัย เอกสารประกอบการสอน เอกสารความรู้

เกรียงศักดิ์ ชีรศรีธยานนท์, ร้อยตำรวจเอก. (2550). *การประเมินผลการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานีตำรวจภูธรในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดเชียงใหม่ : แนวความคิด และวัตถุประสงค์ เกี่ยวกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (E-COP), รายงานการวิจัย หน้า 14-18*.
คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ร่วมกับกองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2560). *ระบบ CDS (ปัจจุบัน CDOS), เอกสารประกอบการสอน วิชาการทะเบียนประวัติอาชญากร, หน้า 178-180*.

วิไลภรณ์ ศรีไพศาล. (2553). *แนวทางในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล, เอกสารความรู้ 6/2553, สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย*.

● พระราชบัญญัติ

พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย พ.ศ.2563 เล่มที่ 12 ส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวงและหน่วยงานภายใต้การควบคุมดูแลของนายกรัฐมนตรี (เฉพาะสำนักงานตำรวจแห่งชาติ)

● สื่อออนไลน์

กองอัตรากำลัง สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2563). *จำนวนสถานีตำรวจทั่วประเทศ* [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2563, จาก <http://www.pdd.police.go.th/>
กองแผนงานอาชญากรรม สำนักยุทธศาสตร์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2562). *สถิติคดีอาญา 4 กลุ่ม*, [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2563, จาก <http://pitc.police.go.th/dirlist/dirlist.php?dir=/crimes/>
จิตพล มั่งพร้อม, (2562). *ข้อมูลขนาดใหญ่ต้องมีคุณค่า (Value)*, [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2563. จาก <https://www.percepta.tech/6-vs-of-big-data/>
ธนากร เลิศสุดวิชัย. (2560). *Big Data คืออะไร นำมาประยุกต์ใช้กับ Digital Marketing ได้หรือไม่* [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ : 21 มกราคม 2563, จาก <https://digitalmarketingwow.com/2017/06/08/big-data-คืออะไร/>

- ณัฐฐา กาญจนขุนตี. (2561). ตัวอย่างการนำ Big Data ไปใช้ สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2563 จาก <https://www.khundee.com/big-data>
- ตำรวจภูธรภาค 5 จังหวัดเชียงใหม่. (2561). โครงการ Smart City เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ 27 มิถุนายน 2563, จาก https://youtu.be/xduC_KU1fko
- ธัญวุฒิ อักษรสมชีพ. (2562). Big Data คืออะไร Data Science คืออะไร มีข้อมูลอยู่จะเริ่มอย่างไร ในทีมต้องมีใคร [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ : 20 มกราคม 2563, จาก <https://medium.com/@thanyavuth/big-data-และ-data-science-คืออะไร-ทีมต้องมีใครบ้างมีข้อมูลอยู่จะเริ่มอย่างไร-2cb7fec385a3>
- พิชญุตม์ หวังสุกิจ. (2562). Big Data คือสำคัญอย่างไรในยุคปัจจุบัน [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 มกราคม 2563, จาก <https://www.tereb.in.th/erp/big-data-%E0%B8%84%E0%B8%B7%E0%B8%AD/>
- รัชวลี จารุปรีชาชาญ. (2559). Big Data กับข้อดีที่ต้องขยาย. Big Data Experience Center. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ : 20 มกราคม 2563, จาก: <http://bigdataexperience.org/what-are-good-things-about-big-data/>
- รัชวลี จารุปรีชาชาญ, (2559). Big Data คืออะไร [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2563 จาก http://bigdataexperience.org/what-is-big-data-and-why-call-it-big-data/?fbclid=IwAR1cXnu3UheAD9ZD_wM3sdt5EZwEbxmXTt_Vq98TW3UX-VbwWDbcfGTdhuzo

- สำนักข่าวอิศรา. (2563). โครงการกล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหวบนสถานีตำรวจจำนวน 1,482 ชุด, [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2563, จาก <https://www.isranews.org/main-investigative/84982-investigative00-84982.html>
- สำนักข่าวไทย. (2558). พัฒนาการของระบบไบโอเมทริกซ์ [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2563, จาก <https://youtu.be/qeC55NYRkPg>
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2563). ระบบสถิติทางการทะเบียน [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2563, จาก https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByYear.php

● สื่อออนไลน์ภาษาอังกฤษ

- Coraline, (2561), *Data Driven Business*, [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ : 22 มกราคม 2563, จาก <https://www.facebook.com/coralineltd/posts/386528858512603/>
- Perceptra, (2562). *Siege the future*, [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2563, จาก <https://www.perceptra.tech/6-vs-of-big-data/>
- SAS Insights. (2563). Big Data: คืออะไร, มีข้อดีอย่างไร. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 มกราคม 2563, จาก https://www.sas.com/th_th/insights/big-data/what-is-big-data.html

จริยธรรมในการตีพิมพ์ ของวารสารสหวิทยาการ

● หน้าทีและยอมรับผิดชอบของผู้เขียน

1. ผู้เขียนรับรองว่าผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานใหม่ของผู้เขียนและผู้ร่วมเขียน และไม่เคยตีพิมพ์มาก่อนหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น
2. ผู้เขียนรับรองว่าผลงานที่ส่งมานั้นไม่มีการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดจากผลงานวิชาการทั้งของตนเองและผู้อื่น และมีการอ้างอิงผลงานอย่างถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารสหวิทยาการกำหนด
3. ผู้เขียนขอรับรองว่าได้รายงานข้อเท็จจริงที่ได้จากการทำวิจัยตามจริง ไม่มีการบิดเบือนหรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ
4. ในกรณีที่ผู้เขียนร่วม ผู้เขียนร่วมทุกคนได้เห็นชอบกับต้นฉบับบทความและเห็นชอบกับการส่งต้นฉบับให้วารสารสหวิทยาการพิจารณา
5. ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความถือเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบโดยตรงของผู้เขียนบทความและผู้เขียนร่วม
6. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะปฏิเสธการตีพิมพ์หากพบว่าบทความเดียวกันนี้ได้รับการเผยแพร่และตีพิมพ์ในแหล่งอื่นมาก่อนหรือเป็นการลอกเลียนเนื้อหาจากแหล่งอื่น

● หน้าทีและยอมรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

1. กองบรรณาธิการเป็นผู้พิจารณาว่าบทความที่ส่งมานั้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสารสหวิทยาการหรือไม่ หากบทความนั้นไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสารฯ กองบรรณาธิการจะรีบแจ้งผู้เขียนบทความให้ทราบเพื่อนำบทความไปเสนอต่อวารสารอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. กองบรรณาธิการมีการตรวจสอบการพิมพ์ซ้ำซ้อน (duplication) และการลอกเลียนผลงานวิชาการ (plagiarism)
3. กองบรรณาธิการไม่เปิดเผยเนื้อหาหรือข้อมูลในบทความระหว่างที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์
4. กองบรรณาธิการไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบหรือเปิดเผยแก่บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องในระหว่างที่บทความอยู่ในระหว่างการประเมิน
5. หากกรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความทั้ง 2 ท่าน มีเห็นความขัดแย้งกัน กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาการดำเนินงานขั้นต่อไป
6. ลำดับของการตีพิมพ์บทความจะพิจารณาจากลำดับก่อนหลังในการส่งบทความให้แก่วารสาร ความน่าสนใจของบทความ และความเหมาะสมอื่น

● หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ประเมิน

1. ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลหรือเนื้อหาส่วนใดส่วนหนึ่งของบทความในระหว่างที่บทความนั้นยังไม่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่
2. ผู้ประเมินต้องประเมินบทความด้วยความเป็นกลางปราศจากอคติ และคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้อ่านบทความจะได้รับ ตลอดจนให้คำแนะนำและแนวทางแก้ไขปรับปรุงบทความในเชิงสร้างสรรค์
3. ผู้ประเมินส่งผลการประเมินตามกำหนดเวลาและรับผิดชอบต่อการประเมินของตน
4. หากภายหลังจากที่ผู้ประเมินตอบรับประเมินบทความใดบทความหนึ่งแล้วพบว่าไม่มีความเชี่ยวชาญเนื้อหาในระดับที่มากพอที่จะวิจารณ์บทความดังกล่าวได้อย่างมีคุณภาพ ผู้ประเมินบทความจะรีบแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบเพื่อหาผู้ทรงคุณวุฒิอื่นที่มีความเชี่ยวชาญประเมินแทน

